

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra pedagogiky a psychologie
Studijní program: 2. stupeň
Kombinace: Občanská výchova – Německý jazyk

Kinderzentrum St. Vincent v Regensburgu

Child's centre St. Vincent in Regensburg

Kinderzentrum St. Vincent in Regensburg

Diplomová práce: 07-FP-KPP-041

Autor:
Markéta Nevečeřalová

Podpis:

Adresa:
Tanvaldská 37
463 11, Liberec 30

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Josífková

Konzultant:

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
89	22 045	0	0	37	10

V Liberci dne: 02.05.2008

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne: 02.05.2007

Markéta Nevečeřalová

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala všem, díky kterým jsem mohla tuto práci dokončit. Především velmi děkuji PhDr. Jitce Josífkové, vedoucí mé práce, zejména za velkou dávku trpělivosti, za cenné a podnětné rady a její čas, který této práci věnovala. Dále děkuji panu Xaveru Waitzhoferovi, vedoucímu intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou “clearingovou stanicí” Dětského centra St. Vincent v Regensburgu, který mi věnoval spoustu času, prováděl mě po ústavu a seznámil mě s problémy vyskytujícími se v rámci této skupiny a děkuji mu také za zpřístupnění vnitřních materiálů týkajících se předpisů a ustanovení tamního ústavu.

KINDERZENTRUM ST. VINCENT V REGENSBURGU

Resumé

Diplomová práce se v teoretické části zabývá poruchami chování u dětí a mládeže a následnými výchovnými metodami a prostředky, které napomáhají tyto poruchy napravit. Dále věnuje pozornost jednotlivým typům institucí, zaměřených na reedukaci dětí a mládeže, konkrétně pak intenzivně terapeutické skupině s integrovanou „clearingovou stanicí“ v Dětském centru St. Vincent v Regensburgu.

V praktické části práce sleduje hlavní náplň a úkoly této skupiny, které jsou založeny především na pevně stanovené struktuře programu, individuálnímu přístupu, a na terapeutických cvičeních, podporujících osobnostní proměnu klienta, jejíž efektivita se stává cílem výzkumu této práce. V závěru práce shrnuje přínosy a nedostatky klientova pobytu v tomto typu zařízení a navrhuje možná řešení na zlepšení spolupráce mezi vychovatelem a mladým jedincem.

Klíčová slova:

Poruchy chování, výchovné metody a prostředky, osobnost vychovatele, resocializace, Dětské centrum St. Vincent v Regensburgu, intenzivně terapeutická skupina s integrovanou clearingovou stanicí, terapeutická cvičení

CHILD'S CENTRE ST. VINCENT IN REGENSBURG

Summary

The theoretical part of the diploma thesis deals with children's and adolescents' and the consequent educational methods, which help correct such disorders. Further, the paper describes various types of institutions, which focus on reeducation of children and adolescents. Particularly, the thesis concentrates on intensive therapeutic group with integrated clearing station, Germany.

The practical part of the paper characterizes the primary functions and tasks of this group. These are based mainly on a fixed program structure, individual attitude and therapeutic practices that support personal change of a client. The effectiveness of these practices is the main objective of the research devoted to this work.

The final part summarizes the contributions and deficits following from a client's sojourn in this institution and suggests possible solutions to improve the cooperation between the educator and juveniles

Key words:

behavioral disorders, educational methods and resources, personality of pedagog, resocialization, child's centre St. Vincent in Regensburg, intensive therapeutical group with integrated clearing station, therapeutical practices

KINDERZENTRUM ST. VINCENT IN REGENSBURG

Zusammenfassung

Die Diplomarbeit befasst sich in dem theoretischen Teil mit den Verhaltensstörungen bei Kindern und Jugendlichen und mit anschließenden Erziehungsmethoden und Mitteln, die mögliche Verbesserung dieser Abweichungen fördern. Ferner widmet die Arbeit einzelner Erziehungsarten Aufmerksamkeit, die auf Erziehung und Ausbildung der Kinder und Jugendlichen gerichtet werden, konkret dann der intensiv-therapeutischen Gruppe mit integrierter Clearingstelle des Kinderzentrums St. Vincent in Regensburg.

In dem praktischen Teil verfolgt die Arbeit wichtige Vorstellungen und Aufgaben dieser Gruppe, die vor allem auf der festgelegten Programmstruktur, der individuellen Einstellung, und auf den therapeutischen Übungen, die persönliche Verwandlung des Klientes fördern, aufgebaut werden. Gerade die Effektivität der persönlichen Verwandlung wird zum Ziel der Forschung. Am Schluss summiert die Arbeit Beiträge und Mängel von dem Aufenthalt des Klientes in dieser Einrichtung und schlägt Möglichkeiten zur Verbesserung der Zusammenarbeit zwischen dem Erzieher und dem Jugendlichen vor.

Schlüsselwörter:

Verhaltensstörungen, Erziehungsmethoden, Erziehungsmittel, Persönlichkeit des Erziehers, Resozialisierung, Kinderzentrum St. Vincent in Regensburg, intensiv-therapeutische Gruppe mit integrierter Clearingstelle, therapeutische Übungen

OBSAH:

I. ÚVOD	11
II. TEORETICKÁ ČÁST	13
1. Současné možnosti výchovy u dětí a mládeže s poruchami chování	13
1.1. Poruchy chování	13
1.1.1 <i>Poruchy chování s disociálním, asociálním a antisociálním základem</i>	15
1.1.2 <i>Poruchy chování na základě psychických onemocnění</i>	16
1.1.3 <i>Vliv okolního prostředí na vznik poruch chování</i>	16
1.2. Výchovné metody a prostředky v rámci mravní výchovy	17
1.2.1 <i>Ústavní a ochranná výchova</i>	18
1.2.1.1 <i>Ústavní výchova</i>	18
1.2.1.2 <i>Ochranná výchova</i>	19
1.2.2 <i>Volba vhodných metod v rámci mravní výchovy</i>	19
1.2.3 <i>Klasifikace výchovných metod a prostředků</i>	20
1.2.4 <i>Podíl osobnosti vychovatele</i>	21
1.2.5 <i>Odměny a tresty</i>	23
1.2.5.1 <i>Jak zacházet s odměnami a tresty</i>	25
1.2.5.2 <i>Druhy odměn a trestů</i>	26
2. Instituce zaměřené na reedukaci dětí a mládeže s poruchami chování	28
2.1. Oddělení péče o dítě	28
2.2. Diagnostický ústav	29
2.2.1 <i>Dětský diagnostický ústav</i>	29
2.2.2 <i>Diagnostický ústav pro mládež</i>	30
2.3. Výchovný ústav	30
2.3.1 <i>Dětský výchovný ústav</i>	30
2.3.2 <i>Výchovný ústav pro mládež</i>	31
2.4. Dětský domov a dětský domov se školou	32
2.5. Střediska výchovné péče pro děti a mládež	33
2.6. Poradenské a podpůrné instituce	33
3. Dětské centrum St. Vincent	35
3.1. Členění Dětského centra St. Vincent	35
3.1.1 <i>Léčebně pedagogický a terapeutický domov</i>	36
3.1.2 <i>Léčebně pedagogické skupiny</i>	37
3.1.3 <i>Skupiny pro mladistvé</i>	38
3.1.4 <i>Bydlení pro mladistvé a mladé plnoleté</i>	39
3.1.5 <i>Flexibilní pomoc a intenzivní sociálně pedagogická péče o jedince</i>	39
4. Intenzivně terapeutická skupina s integrovanou „clearingovou stanicí“	41
4.1. Vybavení a prostory intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“	42
4.2. Pracovní pozice a financování intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“	43
4.3. „Clearingová škola“	45
4.4. „Clearingová stanice“	45

4.4.1	Význam slova „Clearingstelle“	46
4.4.2	Porovnání „clearingové stanice“ s jinými typy zařízení v rámci Bavorska	46
III. PRAKTICKÁ ČÁST		48
5.	Cíle výzkumu	48
6.	Cílová skupina	49
7.	Metody výzkumu	51
8.	Hlavní náplň „clearingové stanice“	53
8.1.	Interní cíle „clearingové stanice“	53
8.2.	Úkoly „clearingové stanice“	53
9.	Struktura programu	55
9.1.	Právní základy týkající se umístění dítěte do nápravného zařízení	55
9.2.	Přijetí klientů do intenzivně terapeutické skupiny	58
9.3.	Úrovně programu intenzivně terapeutické skupiny	59
9.4.	Návštěvy, vycházky a dočasná propuštění v intenzivně terapeutické skupině	60
9.5.	Režim dne v intenzivně terapeutické skupině	60
10.	Pedagogická koncepce	63
10.1.	Pedagogika	63
10.2.	Diagnostika	64
11.	Terapeutická cvičení v rámci intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“ a v rámci „clearingové školy“	66
11.1.	Týdenní „smlouvy“ v rámci „clearingové stanice“ a „clearingové školy“	66
11.1.1	<i>Typy týdenních „smluv“</i>	67
11.1.2	<i>Průběh hodnocení týdenních „smluv“</i>	68
11.2.	Ranní skupinové rozhovory klientů s vychovatelem a učitelem zvané „Nálady“ („Stimmungen“)	69
11.3.	Odměny a tresty v intenzivně terapeutické skupině	70
11.3.1	<i>Odměny v rámci volnočasových aktivit</i>	70
11.3.2	<i>Tresty, založené na individuálních potřebách klienta</i>	72
11.4.	Relaxační cvičení	73
11.5.	Spolupráce rodičů	74
12.	Pozitivní a negativní stránky v osobnostní proměně klienta v rámci intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“	75
12.1.	Efektivnost pobytu v intenzivně terapeutické skupině	75
12.1.1	<i>Faktory, pozitivně ovlivňující efektivitu resocializačního procesu</i>	76
12.1.2	<i>Faktory, negativně ovlivňující efektivitu resocializačního procesu</i>	79
IV. ZÁVĚR		83
SEZNAM PRAMENŮ		85
SEZNAM PŘÍLOH		89

I. ÚVOD

Již v počátku svého studia jsem se zajímala o speciální pedagogiku, problémové chování mladistvých a o možnosti resocializace rizikové mládeže. Prvním impulzem pro hlubší zájem se pro mě stala v druhém ročníku návštěva výchovného ústavu v Chrastavě, která mě podnítila k položení si otázky, jaké možnosti se nabízejí mladým lidem, aby docházelo k jejich plnému sebevědomému rozvoji, aniž by na ně působily negativní vlivy okolního prostředí, a pokud již k problémům v chování došlo, jakým způsobem se dají odstranit.

Kriminalita mládeže každým rokem stoupá. Vzhledem k tomu, že jsou děti a mladiství stále agresivnější, sebevědomější a jistější si svých práv, která využívají ve svůj prospěch, stává se problém ústavní a ochranné výchovy a umístění dítěte či mladistvého do výchovného ústavu nanejvýše aktuálním a často probíraným tématem. Proto jsem si zvolila právě toto téma pro svou diplomovou práci.

Ve třetím ročníku jsem dostala příležitost studovat po dobu jednoho akademického roku na univerzitě v Regensburgu, ve kterém sídlí i Dětské centrum St. Vincent, o němž pojednává má práce. Po několika týdnech jsem se dozvěděla, že tento ústav poskytuje také pomoc rizikové mládeži s vysoce delikventním a kriminálním chováním v rámci intenzivně terapeutické skupiny, jejíž koncept vznikl teprve před několika lety a v průběhu let se i nadále vyvíjí. Díky přátelskému přístupu pracovníků ústavu jsem získala možnost detailně se seznámit s režimem resocializačního programu dané skupiny, která mi zodpověděla mnoho otázek.

V teoretické části práce poskytuje ucelený přehled o poruchách chování dětí a mladistvých v souvislosti s jejich dospíváním a poměry, ve kterých žijí. Dále se soustředí na jednotlivé možnosti prevence, výchovné metody a prostředky v rámci mravní výchovy, konkrétněji na volbu vhodných metod a význam osobnosti vychovatele a jeho spolupráci s klienty.

Práce dále předkládá důležitost metody odměn a trestů, nabízí jednotlivé druhy odměn a trestů a konečně vymezuje jejich vliv na utváření či přetváření osobnosti dítěte/mladistvého. Důležité hledisko také představuje vymezení pojmů ochranné

a ústavní výchovy v souvislosti s vytyčením jednotlivých druhů institucí, zaměřených na reedukaci dětí a mládeže s poruchami chování.

V závěrečném bodě teoretické části práce konkrétně popisuje situaci v Dětském centru St. Vincent v Regensburgu. Blíže poskytuje přehled o vývoji domova, jednotlivých skupinách celého ústavu a jejich náplních, přičemž se soustředí především na intenzivně terapeutickou skupinu s integrovanou „clearingovou stanicí“, která stojí ve středu pozornosti celého výzkumu.

V praktické části se práce soustředí na popis klientů, kteří byli umístěni do intenzivně terapeutické skupiny, na jejich minulost a problémy s tím vyplývající. Dále vymezuje interní cíle a úkoly této skupiny a popisuje strukturu programu, konkrétně jednotlivé úrovně programu, přijetí klientů do skupiny, návštěvy, vycházky a dočasná propuštění a pevný režim dne. Nedílnou součástí zmíněného řízení intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“ tvoří předložení konkrétních zákonných ustanovení, souvisejících s umístěním dítěte/mladistvého do nápravného zařízení.

Dále práce popisuje pedagogickou a diagnostickou práci odborníků s klienty, která je založena na neustálém přezkoumávání a zpětné vazbě, jež je klientovi poskytnuta ústní i materiální formou. S tímto bodem úzce souvisí popis a analýza jednotlivých terapeutických a relaxačních cvičení, které intenzivně terapeutická skupina svým klientům poskytuje nepřetržitě po celý týden.

V konečné fázi výzkumu se práce zabývá efektivitou osobnostní proměny jedince během krátkého pobytu ve skupině na základě rozhovoru s klientem ústavu a vedoucím dané skupiny a snaží se nalézt možná řešení, jak zlepšit vzájemnou spolupráci mezi vychovatelem a mladým dospívajícím v rámci skupiny.

II. TEORETICKÁ ČÁST

1. Současné možnosti výchovy u dětí a mládeže s poruchami chování

Pro normalitu vývoje v sociální oblasti je nezbytné uspokojit základní lidské potřeby, například potřebu bezpečí, jistoty, materiálního zajištění a potřebu silné emocionální vazby a emocionální odezvy. Nejsou-li tyto potřeby uspokojeny v přirozeném prostředí člověka, hledá je jedinec v prostředí jiném, a to téměř za každou cenu.

Výchovou, vzděláváním, resocializací jedinců sociálně narušených a rizikovými skupinami se zabývá etopedie, která se stala roku 1969 samostatným speciálně pedagogickým vědním oborem. Odborníci se zde také zabývají příčinami vzniku poruch chování, jejich klasifikací, dále systémem etopedických zařízení a vhodným speciálně pedagogickým přístupem. Předmětem etopedie je péče o jedince sociálně narušené a jedince z rizikových skupin. I. Pešatová¹ uvádí cíl etopedie jako resocializační proces, který má změnit hodnotovou orientaci jedince a v maximální možné míře ho socializovat. Cílem jsou dále preventivní opatření, profylaxe a despitáž rizikových jedinců a skupin.

„Na etopedické péči se podílejí: učitelé, vychovatelé, diagnostičtí, případně poradenští pracovníci, etopedové, psychologové, lékaři (psychiatrii, neurologové aj.), sociální pracovníci, sociální kurátoři, policie, pracovníci probační a mediační služby, pracovníci ve vězeňství a další.“²

1.1. Poruchy chování

Existují skryté problémy jako týrání a zneužívání dětí a mladistvých, šikana, domácí násilí a různé změny vyskytující se v rodině, ve škole či v blízkém okolí. Rozhodující je také, jak se chovají rodiče a jaké výchovné styly na dětech preferují. Také velikost rodiny nebo sourozenecká konstelace jsou mnohdy rozhodujícími faktory. V neposlední řadě mohou způsobit problémy i potíže ve škole.³

¹ PEŠATOVÁ, I. Vybrané kapitoly z etopedie: 1. díl Klasifikace a diagnostika poruch chování, str. 23

² tamtéž, str. 7

³ NOVOTNÁ, M. KREMLIČKOVÁ, M. Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele, str. 44-45

Dle A. Traina⁴ jsou „poruchy chování charakterizovány opakujícím se obrazem disociálního, agresivního a vzdorovitého chování. Je-li takové chování u daného jedince extrémní, vzdoruje sociálnímu očekávání přiměřeného věku, a proto je také závažnější než obyčejná dětská nezbednost nebo rebelství v adolescenci.“

Děti s určitými poruchami chování pocházejí většinou z rodin, kde nejsou stanovena zřetelná a jednotná pravidla, kde je zmatená komunikace. O věcech se hovoří negativně a nevznikají žádná jasná rozhodnutí.

Z. Michalová⁵ vymezuje tři základní znaky poruchového chování, do kterých spadá chování nerespektující sociální normy, neschopnost udržovat přijatelné sociální vztahy a agresivita jako rys osobnosti nebo chování.

V prvním případě jde o jedince, který není schopen pochopit význam norem a hodnot. Dítě/mladistvý normám rozumí, ale nepřijímá je například z důvodu jiné hierarchie hodnot či vlastních osobních motivů. V případě neschopnosti udržovat přijatelné sociální vztahy je jedincovo chování nepřiměřené pro nedostatek empatie. Dítě je zaměřeno samo na sebe a snaží se uspokojit své vlastní potřeby. Přizpůsobení se normě je pro něj nepochopitelné. Tito jedinci porušují práva jiných lidí z důvodu nezažitého pozitivního emočního vztahu a nejsou k ostatním ohleduplní. U dětí s agresivním chováním je emocionální prožitek takového chování neutrální.

Poruchy chování lze klasifikovat z mnoha hledisek.

Z. Michalová dělí podle M. Vágnerové⁶ poruchy chování na disociální, asociální a antisociální. Disociální chování je takové, které se mírně vymyká sociálním normám. Asociální chování označuje chování nespolečenské, které neodpovídá mravním normám dané společnosti, avšak nedosahuje úrovně ničení společenských hodnot. Antisociálním chováním je rozuměno uvědomované protispolečenské chování kriminálního charakteru, které se vymyká sociálním normám a směřuje k úmyslnému poškození společnosti.

⁴ TRAIN, A. Nejčastější poruchy chování dětí, str. 187

⁵ MICHALOVÁ, Z. Sonda do problematiky specifických poruch chování, str. 18-19

⁶ tamtéž, str. 19

1.1.1 Poruchy chování s disociálním, asociálním a antisociálním základem

Novotná a Kremlíčková⁷ charakterizují poruchy chování s disociálním základem jako průvodní jevy nebo výsledky narušení výchovného procesu nebo širších sociálních vztahů. Liší se výrazností projevů a možnostmi odstranění.

Mezi poruchy disociálního rázu patří například zlozvyky nebo-li nežádoucí návyky, vzdorovitost a lež.

Poruchy chování asociálního rázu jsou především útěky, záškoláctví a krádeže, zvláště jsou-li vázány na starší školní věk. Podstatná je motivace, intenzita poruchy a její dopad. Asociální poruchou chování může být i negativismus, který je formou úniku z náročné situace.

Zásadní poruchu chování asociálního rázu představuje chování závislostní, například toxikomanie, narkomanie, alkoholismus, kofeinismus a nikotinismus, patologické hráčství (gamblerství) či závislosti na psychických kultech a sektách. Další hrozby představují sebepoškozování, sebevražda a sexuální deviace, například fetišismus, transvestitismus, narcismus, voyerství, exhibicionismus, sadismus, masochismus, pedofilie, zoofilie, gerontofilie, či nekrofilie. K sociálně, eticky a právně nepřijatelným formám sexuálního chování patří i incest.

Antisociální poruchy chování se vyznačují největší mírou společenské nebezpečnosti a nejvyšším stupněm narušení chování. Jsou trestně stíhatelné jako přestupky nebo trestné činy. Jsou spojeny s výraznou agresivitou a primárně motivovány úsilím škodit. Mezi tyto poruchy patří například zabití, vražda, ublížení na zdraví, pohlavní zneužití, pohlavní styk, konkrétně sexuálně motivované chování s osobou mladší patnácti let, znásilnění, některé formy krádeží, loupežná přepadení, vandalismus a jiné.⁸

Pro formy chování, které se dostávají do konfliktu se zákonem, se užívá termín delikvence, která každým rokem zvyšuje statistická čísla v oblasti kriminality mladistvých a mladých dospělých.

⁷ NOVOTNÁ, M. KREMLÍČKOVÁ, M. Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele, str. 45

⁸ tamtéž, str. 61

1.1.2 Poruchy chování na základě psychických onemocnění

Poruchy chování jsou zde průvodními jevy psychických onemocnění nebo byly těmito onemocněními či specifickými psychiky vyvolávány.

Mluvíme zde o neurózách a neurotických projevech chování. „Neurózy jsou funkčními poruchami vyšší nervové činnosti a jsou spojeny s porušenou schopností adaptace na určité kvality společenského prostředí.“⁹ Příznaky neuróz jsou velmi rozmanité, vyznačují se od regrese ve vývoji, upadání do pasivity, negativismu až po hyperaktivitu a obtížnou zvladatelnost běžnými pedagogickými prostředky.

Mezi neurózy, s nimiž se může jedinec setkat, patří například neurastenie (neodůvodněné pocity a stavy slabosti, zvýšená únava bez zřetelné příčiny, snížená výkonnost, citová labilita, poruchy pozornosti), hysterie (záchvatové stavy doprovázené nekontrolovatelnými výbuchy emocí, záchvaty spojené s výpadky hybnosti, ztrátou řeči, s poruchami vnímání či poruchami smyslové citlivosti), psychastenie (intenzivní projevy strachu, nejistoty a nutkavými projevy chování) a tiky. Neurotického původu je často koktavost, mutismus (negativismus v řeči), mentální bulimie a mentální anorexie, nespavost, noční děsy, psychogenní zvracení, enurézy (pomočování) a enkoprézy (mimovolní defekace).

1.1.3 Vliv okolního prostředí na vznik poruch chování

Někdy jsou děti vystaveny řadě zásadních naléhavých problémů. Tak se u nich mohou vyskytnout a rozvinout závažné chronické poruchy chování, o kterých již byla řeč v předešlé kapitole. Podle A. Traina¹⁰ mezi tyto problémy patří problematické soužití rodičů, které může u dítěte ovlivnit pocit bezpečí a nízké postavení v komunitě, které ovlivňuje vztah dítěte k jeho vrstevníkům. Významnou roli hraje též prostředí, ve kterém dítě bydlí. Příliš mnoho lidí pod jednou střechou může vést k pocitům frustrace a napětí. V početné rodině se dětem nevěnuje dostatek pozornosti, není umožněno vyjádřit své pocity. Někdy má jeden z rodičů velké osobní problémy, může trpět depresemi či schizofrenií, přičemž nemůže zajistit potřebnou péči a dohled nad dítětem.

Důležité měřítko představuje také fakt, jestli již některý z členů rodiny nebyl zapleten do zločinu. Existuje totiž vysoká pravděpodobnost, že i jeho dítě bude mít

⁹ NOVOTNÁ, M. KREMLÍČKOVÁ, M. Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele, str. 63-64

¹⁰ TRAIN, A. Nejčastější poruchy chování dětí, str. 38

stejné problémy. Nelze zde konstatovat, že by dítě svůj problém zdědilo, jde spíše o reakci dítěte na závažné negativní vlivy v jeho blízkém okolí.

Další možnou skrytou příčinou může být tělesné či citové týrání a zneužívání dítěte, které může v nízkém věku vést později k neschopnosti kvalitního vztahu s jinými dospělými osobami. Dítě může být s ostatními dětmi ve stálém konfliktu, protože neumí vyjádřit své pocity. U staršího dítěte mohou vzniknout deprese, dítě se stahuje samo do sebe.

Sexuální zneužívání, šikana či domácí násilí se také velice intenzivně podílejí na nebezpečí, že se u dítěte objeví poruchy chování. Projevy lze spatřit například v ustrašenosti dítěte, nočním pomočování nebo sebeubližování. Dítě zažívá pocit ztráty izolace. Je pro něj obtížné někomu důvěřovat a má vztahové problémy s ostatními. Často má také strach z nových situací a z možnosti neúspěchu. Problematickým momentem se pro dítě může stát nejružnější změna v jeho životě. Mezi ty nejzávažnější patří například rozvod, úmrtí, stěhování celé rodiny nebo jen jednoho člena, změna třídy či učitele a období zkoušení a písemek.

Proto je velice důležité pečovat o dítě se zájmem a pochopením a vytvořit mu vhodné podmínky pro jeho výchovu a rozvoj osobnosti. To vše záleží na včasném rozpoznání problému, na volbě výchovných metod a prostředků, výchovného působení, stylu a utváření vztahů s okolním prostředím.

1.2. Výchovné metody a prostředky v rámci mravní výchovy

Děti a mladiství jsou stále agresivnější, sociálně zdatnější a sebevědomější. Navíc znají velice dobře svá práva. Proto je důležité věnovat výchovným metodám a prostředkům především v rámci ústavní a ochranné výchovy zvláštní pozornost.

Obsah mravní výchovy je závislý na mnoha faktorech, například na cílové skupině, na zvolení vytyčených cílů, či na typu zařízení, které mají i odlišné pojetí funkcí. Od všech těchto faktorů se totiž odvíjejí i metody výchovy, které J. Pelikán¹¹ charakterizuje jako postup výchovné činnosti, používaný promyšleně a cílevědomě v souladu se zásadami mravní výchovy a prostředky výchovy, které jsou formou organizace výchovné činnosti. V některých případech se metoda může stát prostředkem, ale většinou je prostředek celým souhrnem jednotlivých metod. Metody a prostředky výchovné práce jsou tedy již přímo spojeny s vlastní technickou stránkou výchovného procesu.

¹¹ PELIKÁN, J. Úvod do teoretické problematiky mravní výchovy, str. 75

1.2.1 Ústavní a ochranná výchova

V případě, že se u dítěte či dospívajícího objevují výchovné problémy, například absence ve škole, styk s rizikovou partou vrstevníků, náznak možného páčání trestného činu a jiné, existuje několik typů institucí provádějící diagnostiku mládeže. Jsou to školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a preventivně výchovné péče, jejichž hlavním úkolem je diagnostikovat dané jedince.

Diagnostika zkoumá průběh dosavadního vývoje člověka i s jeho etiologií. Její poznatky slouží k výchově a vzdělávání jedinců s postižením, k umožnění co nejširšího rozvoje jejich osobnosti, a tak i k určení možností jejich socializace ve společnosti. Diagnóza je pak výsledkem diagnostiky jako procesu odhalování choroby, vady či handicapu. Zpravidla se na ní podílejí lékaři, psychologové, speciální pedagogové, sociální pracovníci a dle potřeby i další odborníci. Jen tak lze získat objektivní pohled na postiženého člověka ve všech souvislostech.

Cílem diagnostiky v oblasti speciální pedagogiky je východisko pro pedagogické vedení a působení. Hlavní cíl představuje výchova a vzdělání.¹²

1.2.1.1 Ústavní výchova

Ústavní výchova je opatření, které nařizuje příslušný soud podle zákona o rodině v občanskoprávním řízení nezletilci do osmnácti let věku v případech, kdy jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, nebo když rodiče z vážných důvodů nemohou výchovu dítěte zabezpečit. Nařizuje se tedy z důvodů sociálních i výchovných.

Výkon ústavní péče u dětí do tří let věku zabezpečují zdravotnická zařízení, například kojenecké ústavy a dětské domovy pro děti do tří let a u jedinců od tří do osmnácti let školská zařízení. V případech ústavní péče ze sociálních důvodů nabízejí pomoc dětské domovy nebo zvláštní školy internátní s celoročním provozem. Pokud jde o nařízení ústavní péče z výchovných důvodů, zabezpečují ho výchovné ústavy.

Ústavní výchova je opatřením, které nemá ze zákona trestný, ale preventivní charakter. Trvá pouze tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do osmnácti, v určitých výjimkách do devatenácti let.¹³

¹² PIPEKOVÁ, J. Kapitoly ze speciální pedagogiky, str. 33

¹³ tamtéž, str. 199

1.2.1.2 Ochranná výchova

Ochranná výchova je opatření, které ukládá příslušný soud v občanskoprávním řízení, spáchá-li dítě mezi dvanáctým a patnáctým rokem čin, za který lze dle trestního zákona uložit výjimečný trest. V druhém případě se ochranná výchova ukládá mladistvému mezi patnáctým a osmnáctým rokem tehdy, jestliže ochranná výchova podle rozhodnutí soudu splní svůj účel lépe než uložení trestu odnětí svobody.

Ochranná výchova se realizuje pouze ve speciálních školských zařízeních, výchovných ústavech. Trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnácti, ve výjimečných případech stejně jako v oblasti ústavní výchovy do devatenácti let.¹⁴

1.2.2 Volba vhodných metod v rámci mravní výchovy

Aby byly vhodně zvoleny výchovné metody, musí mít vychovatel na paměti několik zásadních bodů, které musí dodržet. Především musí mít na zřeteli obecný cíl výchovy i dílčí cíle, které sleduje při práci s určitým kolektivem nebo jedincem. Aby byla metoda co nejefektivnější, je pro vychovatele velice důležitá pedagogická diagnóza. Dále musí brát ohled na úroveň kolektivu a stádium jejího vývoje.

Dále musí být každá metoda použita jako součást výchovného systému, tedy nikoliv izolovaně. Vychovatel musí také přihlížet k záměrům, které má s jedincem či kolektivem v budoucnosti.

Pokud již chce přistoupit k použití metody, neobejde se bez analýzy situace, aby byla metoda zvolena vhodně s cílem dosáhnout konkrétních výchovných výsledků. Dále musí stanovit hypotézu pravděpodobného následku použití metody. Pedagog by měl předem předvídat, jaké výsledky daná metoda přinese. Po použití určité metody je užitečné zhodnotit efektivnost jejího uplatnění v dané situaci. Tím si zajišťuje potřebnou zpětnou vazbu.¹⁵

¹⁴ PIPEKOVÁ, J. Kapitoly ze speciální pedagogiky, str. 200

¹⁵ PELIKÁN, J. Úvod do teoretické problematiky mravní výchovy, str. 96-97

1.2.3 Klasifikace výchovných metod a prostředků

J. Pelikán¹⁶ poukazuje na různé možnosti klasifikace metod výchovy, mezi něž patří psychologická klasifikace podle stránek osobnosti dítěte, kterou dělí na citovou, volní a intelektuální, dále z pedagogického hlediska podle stupně aktivity dětí, kterou rozlišuje na aktivní a pasivní a dělení metod podle vztahu pedagogického vedení a samostatnosti dětí. Do této skupiny spadají metody opatrování, předvádění a napodobování, navykání a cvičení, vysvětlování a přesvědčování, podněcování a utlumování. Poslední skupinu tvoří hledisko dělení podle etap výchovného procesu. Zde J. Pelikán podle S. Kučerové¹⁷ uvádí rozlišení výchovných metod na metody mravního uvědomování (metody rozumové instrukce, metody citového a názorového působení) a na metody mravní aktivity (metody činnosti dětí a mládeže, metody povzbuzování a brzdění, metody vedení samostatné činnosti dětí).

J. Čáp¹⁸ uvádí jiné rozdělení - kladení požadavků, přesvědčování a užívání odměn a trestů¹⁹ jako první skupinu výchovných prostředků a příslušných metod, které jsou součástí přímého působení vychovatele na mladého člověka. Druhou skupinu pak představuje regulování činnosti žáků a kolektivu. Zde jde o zprostředkované působení, kdy vychovatel využívá jiných formativních činitelů, například skupiny či kolektivu, hry, práce či zájmových činností. Jako výchovný prostředek může působit i osobnost vychovatele.²⁰

Výchova začíná kladením požadavků, které vychází z principů společenského soužití, ze společenských norem a výchovných cílů, které jsou nezbytným momentem socializace a výchovy. Zde hrají důležitou roli společenské tradice, denní režim a návyky. Požadavky, které jsou kladeny na mladého člověka, by měly být věcně zdůvodněné a přiměřené věkovým zvláštnostem jedince.

Další výchovnou metodou je přesvědčování, které se chápe jako přímé slovní působení na vychovávané, jejich názory a přesvědčení, například rozhovor, etická beseda či diskuze. Cílem je zformování postojů k převzetí společenských norem.²¹

¹⁶ PELIKÁN, J. Úvod do teoretické problematiky mravní výchovy, str. 86

¹⁷ tamtéž, str. 87

¹⁸ ČÁP, J. Psychologie pro učitele, str. 295

¹⁹ viz. kap. 1.2.5 – Odměny a tresty

²⁰ viz. kap. 1.2.4 - Podíl osobnosti vychovatele

²¹ ČÁP, J. Psychologie pro učitele, str. 296

Kladení požadavků a přesvědčování se stává účinným ve spojení se zprostředkovaným působením s využitím vlivu kolektivu a činnosti.

J. Pelikán²² je zařazuje mezi metody zaměřené na mravní uvědomování, které napomáhají k ovlivnění vnitřních postojů jedince. Jsou důležité hlavně v počátečním stádiu výchovného procesu.

Metody navození motivace, které se opírají o ovlivnění motivů jednání dětí a vytváří podmínky pro vnitřní přijetí požadavku, dělí dále na motivování vedlejším cílem činnosti, motivování hrou nebo soutěží, vysvětlení skutečné potřeby vykonání určité činnosti a na motivování samostatnými okolnostmi života dětí, u nichž dítě samo pochopí, jak je třeba jednat.

Metody zaměřené hlavně na posílení kladných a potlačení záporných rysů osobnosti jsou důležité především v případě, kdy vychovatel usiluje o to, aby se jedinec vymanil ze špatného vlivu okolního prostředí, ve kterém dosud pobýval. Mezi ně patří metody cvičení, které mohou být buď přirozené - provádění různých činností, v nichž se upevňují návyky, tedy zájmová činnost, tělesné aktivity, práce, učení a další, nebo umělé, při kterých se upřednostňuje nácvik, náprava a podobně. Právě upevňováním motivů zajišťuje pedagog uvědomělost při vytváření návyku mravního jednání a chování a vytváří předpoklad pro spojení návyků mravního jednání s mravním uvědomováním.

1.2.4 Podíl osobnosti vychovatele

Podíl práce a osobnostních rysů vychovatele tvoří nedílnou součást při utváření vnitřních návyků dítěte. Vychovatelství však patří mezi psychicky velmi náročné profese.

Dle J. Pávkové²³ se označením vychovatel rozumí pedagogický pracovník, který působí mimo vyučování ve školách a školských zařízeních, včetně zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu. Profese vychovatel se uplatňuje i v ústavech sociální péče a v nápravných zařízeních, na které se soustředí tato práce.

Kvalifikace v oboru vychovatelství lze získat studiem na střední pedagogické škole, doplňujícím pedagogickým studiem na pedagogických fakultách vysokých škol, vysokoškolským studiem vychovatelství či učitelství nebo studiem příslušného oboru na vyšších odborných školách.

²² PELIKÁN, J. Úvod do teoretické problematiky mravní výchovy, str. 90

²³ PÁVKOVÁ, J. Průvodce studiem oboru pedagogika volného času, str. 17

Vychovatel působící ve výchovných zařízeních intenzivně vstupuje do resocializačního a reedukačního procesu rizikové mládeže. V dnešní době je na něj kladeno stále více požadavků jak z hlediska kvalifikace, tak z hlediska osobnostních charakteristik.

H. Kubíčková²⁴ uvádí hned několik důvodů k zmíněným požadavkům, mezi něž patří fakt, že jsou děti/mladiství ve vztahu ke svým biologickým, psychickým a sociálním potřebám stále náročnější. Mají větší nároky na stravu, oblečení, materiální vybavení výchovného ústavu, ale také na náplň volného času a terapeutických aktivit. Vyžadují také vyšší kvalitu z hlediska personálního složení výchovného zařízení a interpersonálních vztahů.

Vychovatel se ve svém profesním působení neobejde bez odborných znalostí z oblasti pedagogiky, psychologie, práva, sociální práce a podobně. Profese vychovatele vyžaduje podle H. Kubíčkové²⁵ vedle kvalitních osobnostních vlastností i kvality pedagogické. Důležitou roli hrají psychická odolnost, autoregulační schopnosti, charakterové předpoklady, morální vyzrálost, z pedagogického hlediska pak umění komunikovat, pedagogický optimismus, takt, láska a úcta k dětem, intuice, empatie a tolerance.

Empatie se projevuje v emoční účasti a pozitivním zájmu o druhého člověka. Empatický vychovatel se snaží porozumět psychickému stavu dítěte/mladistvého, chápe a respektuje jeho vztek, zoufalství a nenávist. Na druhou stranu si však udržuje citový odstup od situace za účelem objektivního hodnocení konkrétního případu.

Dále vychovatel představuje roli facilitátora a terapeuta, který mladým lidem pomáhá zvládat obtížné situace, které jsou u dětí/mladistvých umístěných v ústavech nejčastějším problémem. Mladý člověk potřebuje potvrzení sebe samého. Musí mít pocit, že je přijímán, chápán a respektován i se svými negativními projevy.

J. Pávková²⁶ uvádí, že dobrý vychovatel dokáže rychle a flexibilně reagovat na neplánované a neočekávané situace. Důrazně ovlivňuje životní styl mladého člověka a pomocí volnočasových aktivit utváří žádoucí chování.

²⁴ KUBÍČKOVÁ, H. Vztah vlastností osobnosti vychovatele a klimatu ve výchovné skupině, str. 1

²⁵ tamtéž

²⁶ PÁVKOVÁ, J. Průvodce studiem oboru pedagogika volného času, str. 13

Při zvládání pestrých výchovných situací je významná především volba výchovného stylu a forem jednání. Vhodný je výchovný styl se středním řízením a pozitivním vztahem k dítěti. Avšak demokratický, sociálně integrační styl učitele není ve výchovných ústavech příliš efektivní. Dítě musí být hned od počátku postaveno autoritativnímu stylu vedení, aby si uvědomilo pravidla a meze svého chování. Dle osobního vývoje dítěte/mladistvého je pak možné zmírnit vychovatelovo vedení. Vychovatel však musí klást přiměřené požadavky v přiměřené míře závislé na individuálních zvláštnostech mladých lidí a úspěšně uplatňovat zásady asertivního jednání. Právě na základě znalosti individuálních potřeb dítěte je vychovatel schopen ovlivnit jeho motivaci.

Přestože zde mluvíme o výchově v souvislosti s ústavní či ochranou výchovou, která se týká mladých lidí s delikventním chováním, nesmí vychovatel omezovat osobní svobodu jedince. Výzkumy Univerzity Karlovy v Praze²⁷ ukázaly, že není rozhodující, zda má dítě skutečnou samostatnost a možnost svobodného rozhodování, ale důležité je, zda má pocit této samostatnosti.

1.2.5 Odměny a tresty

Neexistuje žádný jednoduchý recept na to, jaké výchovné metody a prostředky použít u problémového jedince.

Dle Zdeňka Matějčka je prvním rozhodujícím krokem rozumět sobě a rozumět dítěti. „Porozumět výchově znamená porozumět vztahu mezi vychovatelem a dítětem.“²⁸ Někdy podléháme představě, že je výchova věcí jednostranného působení dospělého na dítě. Ve skutečnosti je však výchovný vztah oboustranný, vzájemný.

I v otázce odměn a trestů jde především o vzájemný vztah mezi vychovatelem a dítětem. Vychovatel je nucen utvářet si určité postoje a přetvářet si je dle situace, dle osobitého projevu dítěte.

Z psychologického hlediska je trestem a odměnou to, co dítě jako trest či odměnu přijímá a prožívá, nikoliv to, co si vychovatel jako trest či odměnu pro dítě vymyslel. „Trest představuje ponižující pocit, kterého by se jedinec chtěl co nejdříve

²⁷ PELIKÁN, J. Úvod do teoretické problematiky mravní výchovy, str. 63

²⁸ MATĚJČEK, Z. Po dobrém nebo po zlém?, str. 13

zbavit, a kterému by se chtěl pro příště vyhnout.” Shoda mezi tím, co vychovatel za trest pokládá a tím, co dítě jako trest přijímá, je ideálním případem.²⁹

Někdy se však trest může stát odměnou, například v partě mladistvých, která má takové normy chování, jež jsou v rozporu s obecně uznávanými normami společnosti. Větším hrdinou se tak stává ten, který má za sebou nejvíce prohřešků.

Trest může špatné chování jen zastavit, ale odměna buduje to správné chování. Navíc ze strachu před trestem dítě neudělá tolik práce. Aby došlo k obratu v chování dítěte, stačí jen obrátit výchovný postup a systém donucovacích prostředků nahradit systémem prostředků povzbuzovacích.

„Trest plní tři výchovné funkce: napravit škodu, zabránit, aby se nesprávné chování opakovalo a zbavit viníka pocitu viny.“³⁰ Trest má i určitou úlohu léčebnou. Přestupek dítěte vyvolává pocit odcizení mezi ním a vychovatelem. Dítě si je svého přestupku vědomo a svou vinu prožívá. Bez tohoto prožitku by byl trest pouhým aktem násilí. Ale i zde musí být vyjádřen osobní vztah k dítěti, které by mělo vědět, že ho má vychovatel rád. Proto dítě přijme lépe trest od jednoho z rodičů, než chladné rozhodnutí od cizího člověka, ke kterému nemá autoritu a nevází si ho. Právě vzájemný vztah mezi jedincem a vychovatelem hraje velice důležitou roli. Bohužel tento fakt je ve výchovných ústavech velkým problémem, jelikož trvá velice dlouhou dobu, pokud k tomu vůbec dojde, než si jedinec utvoří osobní vztah s vychovatelem. Pak je také otázkou, zda a do jaké míry si vychovatel dokáže u dětí/mladistvých vybudovat autoritu.

Jak již bylo naznačeno, důležitým rysem osobnosti vychovatele je autorita, která pro dítě představuje pevný opěrný bod v nejistém, neznámém světě. Proto musí být vychovatel v používání odměn a trestů důsledný a s každým dítětem zacházet individuálně, přiměřeně jeho osobnostním rysům. Tím se dostává do obtížné výchovné situace, kde je nezbytně nutné znát velmi dobře příčiny obtíží a nápadnosti svých případů a ujasnit si, co jedinec potřebuje. Zde by měl také spolupracovat s lékařem, popřípadě s dalšími odborníky. To je pro vychovatele podmínkou k správné nápravě problémových dětí.

²⁹ MATĚJČEK, Z. Po dobrém nebo po zlém?, str. 30

³⁰ tamtéž str. 32

1.2.5.1 Jak zacházet s odměnami a tresty

Každý vychovatel by měl mít povědomí, že mezi proviněním a trestem, stejně jako mezi žádoucím chováním a odměnou musí být určitá úměrnost, která pomáhá vytvořit si vlastní soustavu výchovných prostředků. Je velice těžké jasně předepsat, jak má taková soustava odměn a trestů vypadat.

Z. Matějček³¹ uvádí několik směrnic, jak by se mělo s výchovnými prostředky zacházet. Výchovné odměny a tresty by měly být přiměřené osobnosti dítěte a jeho věku, který se stává významným činitelem. S postupujícím věkem dítěte totiž ztrácí na účinnosti ty výchovné prostředky, které jsou vázány na nějaké tělesné pocity a naopak nabývají ty, které jsou duševní povahy, například ocenění, pochvala či výtka, domluva a pokárání.

Dále by měly být odměny a tresty dítěti vždy srozumitelné. Dítě si má být vždy vědomo svého přestupku, jinak je uvedeno do zmatku a napětí.

Soustava výchovných prostředků by měla být bohatá a čitelná. Vychovatel by se měl vyvarovat stálého opakování jednoho a totéž postupu nebo naopak udělování příliš silných odměn a trestů. Pak již nemá možnost je dále stupňovat. Příliš silné tresty vedou k útlumu, k pasivitě a apatii a především v období puberty ke vzdoru, vzpouře a touze po pomstě, kdy jsou jedincem tresty přijímány jen jako projev převahy, násilí, msty a surovosti. Nepřiměřené tresty a omezování mohou vést k pocitům ponížení a méněcennosti, přílišná chvála naopak k pocitu nadřazenosti.

V používání odměn a trestů musí být tedy jistá důslednost. K nedůslednosti může docházet ve dvou případech. V prvním se jedná o rozpor ve výchovném postupu dvou nebo více vychovatelů či vlivu dvou výchovných prostředí, například rodiny a výchovného ústavu. V druhém případě dochází k nedůslednostem v postupu a chování jednoho téhož vychovatele.

³¹ MATĚJČEK, Z. Po dobrém nebo po zlém?, str. 64

1.2.5.2 *Druhy odměn a trestů*

Jak již bylo uvedeno, je důležité při realizaci výchovných prostředků dítě dobře znát. Pouze tak ho můžeme odměnit formou poskytnutí něčeho milého, například že dítě něco zajímavého uvidí, uslyší, pozná, provádí určitou činnost či dostane něco, po čem již dlouho touží, nebo mu je naopak některá z předešlých věcí odeprána. Odepřít něco milého je jedním z nejběžnějších trestů, do kterých spadá především domácí vězení, ve výchovných ústavech pak částečné odejmutí osobní svobody, pobyt v izolované místnosti či zákaz určitých aktivit, například účasti na společenských aktivitách, zákaz vycházek a další.

Mezi jiné výchovné prostředky patří práce za trest či za odměnu. Práce za trest má však výchovný smysl pouze tehdy, jde-li o nápravu škody, kterou dítě způsobilo úmyslně či z nedbalosti.

Nejčastějšími odměnami jsou ocenění a pochvala a tresty ponížení a výtky. Pochvala se stává jedním z neúčinnějších povzbuzovacích prostředků, která má o to větší význam, pokud je vyjádřena neformálně. Protějškem pochvaly a ocenění je řada negativních výchovných prostředků, které vedou k prožitku ponížení. Jsou to výčitky, hubování a pokárání, které mají za cíl vyvolat lítost nad tím, co jedinec udělal či řekl. Avšak problém nastává ve chvíli, kdy dítě nemá k vychovateli vřelý citový vztah. Pak tato forma trestu nemá velký účinek, jelikož nevyvolává v dítěti pocit viny, nýbrž lhostejnosti. Tento problém se vyskytuje právě u dětí a mladistvých ve výchovných ústavech. Právě u slovního působení se naskýtají různá nebezpečí, například nebezpečí stálého opakování a přehánění. Výčitky dítě spíše unavují, než aby je vzalo vědomí.

Dalším výchovným prostředkem, slibem, se klade za cíl podnítit či udržet snahu dítěte něco dokázat či něčeho dosáhnout. Sliby by měly být uskutečnitelné. Mnohdy jsou na děti kladeny příliš vysoké nároky, které nemohou splnit a pocítují pak zklamání. Pohrůžky do budoucna mají naopak vyvolat strach před možným trestem a zabránit tak nežádoucímu chování. Vychovatel však musí zabránit tomu, aby dítě žilo trvale ve stínu trestu a v trvalém napětí. Trest by měl být okamžitý, především

u dětí mladšího školního věku. U mladistvých může naopak úzkostný prožitek, který přináší očekávání příští nepříjemnosti, zvýšit účinnost trestu.

Posměšky a zahanbení patří mezi ty výchovné prostředky, které děti snášejí nejhůře, proto je nelze v žádném případě doporučit a vychovatel by se jim měl jistě vyhnout.

Tresty fyzické lze zařadit do té nejnižší úrovně. Jsou primitivním výchovným zásahem. Tak jako každá primitivnost, má i tělesný trest malou možnost vývoje a členitosti, zato však ve zvýšené míře skrývá nebezpečí, že by mohl být přehnan. Navíc tělesný trest během předškolního a školního věku ztrácí na významu a přestává mít smysl. A to, co nemohou budovat pochvaly a povzbudivé odměny, již tělesné tresty v žádném případě nezmohou. V tomto případě je nutné upozornit, že tělesné tresty jsou v prostředí školy a ústavů, pečující o děti a mladistvé, striktně zakázány. I v rodinném prostředí je otázka tělesného trestu velice složitá, jelikož co je pro jednoho zcela neškodné, může být pro druhého velmi silným negativním zážitkem a u třetího dokonce přesahuje únosné meze.

K trestům, o kterých byla doposud řeč, neodmyslitelně patří odpuštění, bez kterých by byla výchovná opatření neúplná. Odpuštění není odměna, ale osvobození od napětí z očekávaného trestu, která však může být realizována pouze v případě, že viník svou vinu doopravdy prožívá a trpí výčitkami svědomí. I zde však hrozí nebezpečí dvou extrémních stanovisek. První představuje postoj, při němž vychovatel neodpouští nic, jedná tedy nevhodně a nelidsky. Druhé představuje postup, při kterém vychovatel odpouští vše. Tím dětem neposkytuje žádnou oporu a ztrácí tak autoritu. Střední cesta je mocným výchovným prostředkem.³²

³² Shrnuto z: MATĚJČEK, Z. Po dobrém nebo po zlém?

2. Instituce zaměřené na reedukaci dětí a mládeže s poruchami chování

„Ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a ve školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči, kterými jsou střediska výchovné péče, musí být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku.“³³

Účelem zařízení je zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla ve věku od tří do osmnácti let, případně zletilé osobě do devatenácti let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření o náhradní výchovné péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání.

Účelem školských zařízení pro preventivně výchovnou péči je předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte.

2.1. Oddělení péče o dítě

Do kategorie institucí provádějící diagnostiku mládeže patří oddělení péče o dítě na obvodním nebo okresním úřadě. Sociální pracovníce, popřípadě kurátor může poskytnout kontakt na odborná pracoviště, která pracují s rizikovou dospívající mládeží. Pracovníci oddělení péče o dítě mají také v kompetenci vydat takzvané předběžné opatření o umístění dospívajícího do ústavní výchovy. Na základě tohoto rozhodnutí je mladistvý umístěn do dětského diagnostického ústavu nebo diagnostického ústavu pro mládež.³⁴

³³ 2002/109 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Část první, HLAVA I, § 1

³⁴ MATOUŠEK, O. MATULOVÁ, A. KOPOLDOVÁ, B. CHALUPOVÁ, J. HALÍK, T. Práce s rizikovou mládeží, str. 47

2.2. Diagnostický ústav

Diagnostické ústavy jsou vstupním diagnostickým zařízením, kterým prochází každý jedinec, který má být umístěn v kolektivní péči. Představují je internátní výchovná zařízení, která komplexně z psychologického a pedagogického hlediska vyšetřují děti a mládež, u nichž je rozhodnuto o ústavní výchově, nebo se tato cesta předpokládá.

Úkolem diagnostického ústavu je nejen dítě komplexně vyšetřit, ale zároveň mu pomoci překonat obtíže spojené s odloučením od rodiny a vyřešit případnou životní krizi.

Zde může být dítě či dospívající přijat na takzvaný diagnostický pobyt v délce dvou měsíců (8 týdnů) na základě předběžného opatření, nebo na vlastní žádost rodičů či zákonných zástupců.

2.2.1 Dětský diagnostický ústav

Mezi koedukovaná internátní zařízení patří dětský diagnostický ústav, který plní diagnostické funkce pro děti od šesti let do ukončení povinné školní docházky. Za vhodných podmínek lze zde umístit dítě starší tří let.

Děti jsou do diagnostického ústavu přijímány přímo z rodin, zadržení na útěku, nebo mohou být přijaty k vyšetření z jiných školských zařízení, ve kterých s nimi byly shledány vzdělávací nebo výchovné problémy, nejčastěji z dětských domovů nebo zvláštních škol internátních.

Při dětském diagnostickém ústavu je zřízena škola, která zajišťuje vzdělávání podle vzdělávacích programů základní školy, zvláštní školy, výjimečně i školy pracovní. Počet žáků ve třídách je snížen. V jedné třídě je zastoupeno více postupných ročníků. V mimoškolní době jsou děti rozděleny do výchovných skupin, kde o ně pečují odborní vychovatelé.

Po ukončení pobytu se mohou děti vrátit domů, nebo jsou umístěny v kolektivním zařízení dle závěrů diagnostického vyšetření a rozhodnutí dislokační komise. Nejčastěji mezi ně patří dětský domov, zvláštní škola internátní a dětský výchovný ústav.³⁵

³⁵ PIPEKOVÁ, J. Kapitoly ze speciální pedagogiky, str. 200-201

2.2.2 Diagnostický ústav pro mládež

Diagnostický ústav, nekoedukované internátní zařízení, je určeno pro děti po ukončení povinné školní docházky do dovršení zletilosti. Důvodem k přijetí jsou výchovné problémy. Mladistvý je přijat na základě soudního rozhodnutí. Jedinci přicházejí z rodiny, jsou zadrženi na útěku, nebo přicházejí z věznic po ukončení vazby, pokud jim byla soudem uložena ochranná výchova. Při diagnostickém ústavu pro mládež je zřízena škola, kde si mladiství v jednotlivých třídách doplňují znalosti základního vzdělání, nebo za předpokladu, že před příchodem do ústavu navštěvovali učební obor nebo střední školu, pokračují výukou všeobecně vzdělávacích předmětů. Mladiství, kteří se nevzdělávají, jsou zařazeni do pracovní výchovné skupiny. V mimoškolní době se jedinci sdružují ve výchovných skupinách.

Po ukončení pobytu se mohou mladiství vrátit domů, pokud byl jejich pobyt dobrovolný. Častěji však odcházejí z důvodu soudního rozhodnutí do výchovných ústavů pro mládež či přímo do výkonu trestu.³⁶

2.3. Výchovný ústav

2.3.1 Dětský výchovný ústav

Dětský výchovný ústav společně s výchovným ústavem pro mládež jsou nekoedukovaná zařízení internátního typu. Přijímá svěřence s poruchami chování převážně asociálního charakteru, s nařízenou ústavní výchovou, ve věku od deseti let po ukončení povinné školní docházky.

Dětský výchovný ústav zajišťuje vzdělávací cíle podle vzdělávacího programu základní a zvláštní školy. Počet žáků ve třídě je vzhledem k dané problematice snížen na průměrně dvanáct až patnáct žáků, přičemž v jedné třídě bývá zastoupeno několik postupných ročníků.

Svěřenci nemohou volně opouštět prostory ústavu a jsou stále pod dohledem pracovníků. V mimoškolní době jsou rozděleni do výchovných skupin.

Svěřenec může být propuštěn z ústavu, pokud mu soud zruší ústavní výchovu nebo pokud ředitelství ústavu rozhodne na základě dobrých výchovných výsledků o podmíněném propuštění. Pokud zde jedinec ukončil povinnou školní docházku

³⁶ PIPEKOVÁ, J. Kapitoly ze speciální pedagogiky, str. 201

a nemůže být ještě propuštěn, pokračuje v resocializačním procesu ve výchovném ústavu pro mládež.³⁷

2.3.2 Výchovný ústav pro mládež

Výchovný ústav pro mládež pečuje o mravně narušenou mládež od ukončení povinné školní docházky do dosažení zletilosti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou. Jeho součástí může být škola speciální nebo střední, která připravuje mladistvé na budoucí povolání.

Dle druhu ukončení školy se svěřenci dále mohou vzdělávat v odborném učilišti, středním odborném učilišti nebo v praktické škole. Žáci mohou také navštěvovat střední odborné učiliště mimo komplex výchovného ústavu. Školy s možností získání maturity se v ústavech nevyskytují.

Svěřenci si učební obor nevybírají, ale je o něm rozhodnuto v diagnostickém ústavu na základě komplexního vyšetření. Největší využití mají dvouleté učební obory, jelikož mnoho pobytů bývá přerušeno útekem nebo pobytem ve věznici.

Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou. Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě mladší patnácti let, má-li uloženu ochrannou výchovu, a projevují-li se v jeho chování tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Výjimečně, v případech zvláště závažných poruch chování, lze do výchovného ústavu umístit i dítě s nařízenou ústavní výchovou starší dvanácti let.

Výchovný ústav pro mládež se zvýšenou výchovnou péčí je určen mladistvým se společensky závažnějším problémovým jednáním a s diagnosticky vyšším stupněm mravní narušenosti.

Pro děti a mládež, u nichž se vyskytuje hluboká nebo trvalá porucha takového rozsahu, že nemohou z výchovných důvodů pobývat v běžných výchovných ústavech, se zřizují samostatné ústavy nebo oddělení výchovného ústavu s výchovně léčebným režimem, o kterých je více pojednáno v praktické části práce.³⁸ Ten je určen mladistvým s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou ve věku patnácti až osmnácti let, kteří mají mimo poruchy chování jinou přidruženou vadu a vyžadují specifický přístup ve výchově. Dále se v těchto případech zřizuje oddělení

³⁷ PIPEKOVÁ, J. Kapitoly ze speciální pedagogiky, str. 203

³⁸ viz. kap. 4 - Intenzivně terapeutická skupina s integrovanou „clearingovou stanicí“

výchovného ústavu s ochranným (zprísneným výchovným) režimem, ktoré je určené mladistvým s výraznými prejavmi antisociálneho jednania a opakovanými útekmi.

Mezi výchovnými ústavmi majú zvláštní postavení ústavy pro nezletilé matky, které se ocitly s dítětem v krizové situaci.³⁹

2.4. Dětský domov a dětský domov se školou

Dětské domovy patří do systému školských zařízení pro výkon ústavní výchovy. Jsou určeny dětem tělesně a duševně zdravým, bez výchovných problémů.

Dětský domov pečuje o děti na základě jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.

Do dětského domova mohou být umísťovány děti ve věku zpravidla od tří do osmnácti let a mohou zde pobývat i nezletilé matky spolu s jejich dětmi, do dětského domova se školou mohou být přijaty děti zpravidla od šesti let do ukončení povinné školní docházky.⁴⁰ Pokud v průběhu povinné školní docházky pominuly důvody pro zařazení dítěte do školy zřízené při dětském domově, je dítě na základě žádosti ředitele dětského domova se školou zařazeno do školy, která není součástí dětského domova se školou. Nemůže-li se dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující závažné poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavře-li pracovně-právní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu.

Dětské domovy řadíme do dvou typů. Dětské domovy rodinné jsou koedukovaná zařízení určená dětem, u kterých se předpokládá dlouhodobý pobyt v domově. Přijímány jsou děti od tří do osmnácti let. V domově mohou zůstat až do ukončení přípravy na budoucí povolání včetně doby ukončení vysokoškolského studia. Základní organizační jednotkou je rodinná buňka, která tvoří osm až deset dětí, jejichž způsob života i prostředí připomíná život v rodině.

Dětské domovy internátní jsou koedukovaná zařízení určená dětem, u kterých se předpokládá kratší doba pobytu v domově. Základní organizační jednotkou je zde výchovná skupina do patnácti dětí.⁴¹

³⁹ NOVOTNÁ, M. KREMLÍČKOVÁ, M. Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele, str. 101

⁴⁰ 2002/109 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Část první, HLAVA 2, § 12

⁴¹ PIPEKOVÁ, J. Kapitoly ze speciální pedagogiky, str. 202

2.5. Střediska výchovné péče pro děti a mládež

Střediska výchovné péče o děti a mládež patří mezi prvky v soustavě institucí pro děti a mládež s poruchami chování. Orientují se na posílení sociální prevence pro děti a mládež s takovými poruchami chování, které neposkytují důvod pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve speciálních výchovných zařízeních.⁴²

Cílem je systematickou péčí předcházet závažnějším problémům jako například kriminalitě dětí a mládeže, toxikomániím a prostituci. Pokud je pomoc střediska dostatečně efektivní, dojde u mnoha klientů k nápravě nebo zmírnění poruchy chování a předejde se tak jejich umístění do diagnostického či výchovného ústavu (nařízená preventivní, ochranná ústavní výchova).⁴³

Střediska poskytují konzultace, odborné informace a pomoc osobám odpovědným za výchovu, pedagogickým pracovníkům předškolních zařízení, škol a školských zařízení v oblasti výchovy a vzdělávání dětí s rizikem či s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji a při jejich integraci do společnosti.

Střediska spolupracují s pedagogicko-psychologickými poradnami, v případě klientů se zdravotním postižením i se speciálně pedagogickými centry při poskytování metodické pomoci předškolním zařízením, školám a školským zařízením, a s orgány, které se podílejí na prevenci sociálně patologických jevů a drogových závislostí.⁴⁴

2.6. Poradenské a podpůrné instituce

Poradenské instituce patří k takzvaným školským účelovým zařízením. Řadí se k nim pedagogicko psychologické poradny jako instituce, které provádějí diagnostickou, terapeutickou a poradenskou činnost v rámci školního poradenství pro děti, rodiče a učitele.

Pedagogicko psychologické poradny (PPP) jsou nejznámějším typem poradenského zařízení zaměřeného na problematiku výchovy i vzdělávání dětí a mládeže. Spadají do kompetence jednotlivých školských úřadů v okresech. V poradně se klientům věnuje psycholog, speciální pedagog, logoped a sociální pracovník.

⁴² NOVOTNÁ, M. KREMLÍČKOVÁ, M. Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele, str. 101

⁴³ NOVOSAD, L. Základy speciálního poradenství, str. 42

⁴⁴ 2002/109 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Část první, HLAVA 3, § 17

O konzultaci či vyšetření v PPP mohou požádat rodiče nebo zákonní zástupci dítěte nebo sám mladistvý, který je starší patnácti let. Konzultaci může doporučit příslušný pedagog a ošetřující lékař. Pokud jde o nezletilou osobu, musí rodiče nebo zákonní zástupci vyslovit s vyšetřením souhlas.

Další institucí je speciálně pedagogické centrum (SPC), které se zřizuje při speciálních, zvláštních a pomocných školách a plní příbuzné úlohy jako PPP, pouze se zaměřením na specifické problémy handicapovaných dětí, jejich rodičů, sourozenců a učitelů. SPC se tedy zaměřují na určitý typ zdravotního postižení - defektu (smyslově, mentálně a tělesně postižení, s vadami řeči a vadami kombinovanými).

Základní rozdíl v činnosti mezi PPP a SPC je dán tím, že PPP provádějí obecnější pedagogicko psychologickou, diagnostickou a terapeutickou péči u problémových jedinců předškolního a školního věku (žáci základních a středních škol a odborných učilišť), zatímco SPC jsou specificky zaměřena na zdravotně postižené jedince.⁴⁵

Do kategorie podpůrných institucí patří například různé nadace a občanská sdružení, které vznikají z iniciativy občanů, rodičů handicapovaných dětí, případně připojením k již existujícím institucím v zahraničí. Mají charakter v zásadě dobrovolných, neziskových iniciativ.⁴⁶

⁴⁵ NOVOSAD, L. Základy speciálního poradenství, str. 33-37

⁴⁶ NOVOTNÁ, M. KREMLÍČKOVÁ, M. Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele, str. 102

3. Dětské centrum St. Vincent

Dětský domov St. Vincent⁴⁷, který spadá do regionu Niederbayern/Oberpfalz, disponuje dle výchovných potřeb rozdílnými službami. V léčebně pedagogickém a terapeutickém rámci spojuje stacionární nabídky s částečně stacionárními.

Jméno St. Vincent je významnou osobností klášterního života, která působila v dějinách charity a křesťanské výchovy. Vincent de Paul působil v době třicetileté války především v Paříži, kde postavil základy pokročilého výchovného a sociálního vzdělávání. Nyní dětský domov, při kterém se nachází i škola, pečuje o děti od pěti let do dosažení jejich plnoletosti.⁴⁸

Toto centrum podporuje a zastupuje katolická organizace péče o děti a mládež správní oblasti Regensburg, která přijímá děti a mladistvé především z oblasti východního Bavorska, aby mohla zajistit intenzivní spolupráci s rodinou.

Dětské centrum vzniklo roku 1976 z dvou tradičních domovů. Do roku 1997 vedly zařízení milosrdné sestry svatého Vincenta de Paula. V dnešní době zprostředkovává diferencovanou nabídku služeb pomoci, výchovy a začlenění se do společnosti.

3.1. Členění Dětského centra St. Vincent

Jednou z částí Dětského centra St. Vincent v Regensburgu je také intenzivně terapeutická skupina s integrovanou „clearingovou stanicí“, o které bude blíže pojednáno v praktické části práce.⁴⁹

Mimo jiné se v centru nacházejí následující oddělení: léčebně pedagogické skupiny (*heilpädagogische Gruppen*), terapeutické skupiny (*therapeutische Gruppen*), denní léčebně pedagogické skupiny (*heilpädagogische Tagesgruppen*), pětidenní léčebně pedagogické skupiny (*heilpädagogische Fünf-Tages Gruppen*), výchovný ústav, léčebně pedagogické skupiny pro mladistvé (*heilpädagogische Jugendwohngruppen*), terapeutické skupiny pro mladistvé (*therapeutische Jugendwohngruppen*), pečovatelské bydlení pro mladistvé a mladé plnoleté (*betreutes Wohnen für Jugendliche und Junge Volljährige*), flexibilní pomoc

⁴⁷ Adresa institutu: Kinderzentrum St. Vincent, Johann-Hösl-Str. 4, 93053 Regensburg, DE

⁴⁸ Informationsheft Kinderzentrum St. Vincent Regensburg, str. 1

⁴⁹ viz. kap. 4.4. „Clearingová stanice“

a intenzivní sociálně pedagogická péče o jedince (*flexible Hilfen und intensive sozialpädagogische Einzelbetreuung*) a v neposlední řadě škola s výchovnými cíli.⁵⁰

3.1.1 Léčebně pedagogický a terapeutický domov

V léčebně pedagogickém domově se nacházejí čtyři heterogenní skupiny, ve kterých odborníci pracují dnem i nocí. Každá skupina nabízí devět míst pro děti a mladistvé ve věku od pěti do šestnácti let, jejíž cílem je podporování rozvoje dětí a mládeže a umožnění návratu jedince za spolupráce rodičů či zákonných zástupců zpět do rodinného prostředí. Pokud není návrat do rodiny možný, jsou jedinci připravováni na budoucí samostatný život.

Pomoc klientovi se naskýtá ve formě každodenní péče, léčebně pedagogické práce, diagnostických a terapeutických cvičení, doprovodu školy a podpory učení, poradenství rodičům a spolupráce s nimi, předběžného plánování výchovy a volnočasových aktivit s pedagogickým přístupem.

Terapeutický domov se skládá ze dvou skupin s šesti místy, do nichž jsou přijímány dívky a chlapci ve věku od šesti do čtrnácti let, u kterých se projevují poruchy chování, poruchy pozornosti, hyperaktivita, různé typy fobií, deprese, psychosomatické problémy, poruchy rozvoje osobnosti, poruchy spánku a příjmu a další. Do domova nemohou být přijati jedinci s akutními psychózami, závislostmi, těžkým tělesným či duševním postižením, dále děti a mladiství, kteří nejsou vzdělavatelní a potřebují tedy umístit do nápravného zařízení.

Nedílnou součástí práce s klienty tvoří multidisciplinární diagnostika v ústavu, intenzivní pedagogická a terapeutická péče, rozčlenění klientů do malých skupin, propojení centra s dětskou psychiatrií a psychiatrií pro mládež, kooperace s dalšími institucemi, spolupráce rodičů či zákonných zástupců, vnitřní škola, zážitkové projekty a propojení skupinové pedagogiky s individuální péčí o jedince.⁵¹

⁵⁰ Informationsheft Kinderzentrum St. Vincent Regensburg, str. 4

⁵¹ tamtéž, str. 9-10

3.1.2 Léčebně pedagogické skupiny

Čtyři osmičlenné, denní léčebně pedagogické skupiny pro děti a mladistvé mezi šestým a šestnáctým rokem, jsou určeny pro jedince se sociálními nedostatky v rodině, které se vyznačují různými poruchami, jako například psychickými onemocněními, závislostmi, duševním postižením, agresivním a delikventním chováním, problémy ve škole či neakceptováním rodičů. V tomto případě však zcela dostačuje výchovná péče a podpora v rámci odpoledního programu, který dětem/mladistvým ústav nabízí.

Jednotlivé skupiny se liší věkem klientů. Tím jsou zajištěny individuální potřeby a problémy jedinců a přizpůsoben denní režim jejich věkovým zvláštnostem.

Vychovatelé léčebně pedagogických skupin si kladou za cíle upevnění pozice dítěte v rodině na základě osvojování si sociálních kompetencí v rámci skupiny, nedílné léčebně pedagogické a terapeutické pomoci, rozličné nabídky volnočasových aktivit a spolupráce rodiny či zákonných zástupců.

Pětidenní léčebně pedagogická skupina již dle názvu prozrazuje, že ji navštěvují chlapci a děvčata v rozmezí od sedmi do dvanácti let pouze během týdne od nedělního večera do pátečního odpoledne. Vzniká tak pravidelný výměnný program a velice intenzivní spolupráce mezi rodinou klienta a ústavem.

Kromě osobních problémů, konkrétně poruch chování či hyperaktivity mají klienti ústavu většinou problémy ve škole. Proto také navštěvují školu Dětského centra St. Vincent s výchovným zaměřením.

Hlavními cíli této skupiny jsou rozvoj sociálních kompetencí, možnost začlenit se do skupiny a získat tak kamarády a vytvořit si vztahy s nimi, rozvoj důležitých komunikačních kompetencí a osvojení si nových, pozitivních vzorců chování. Nejsilnější pozici zde zaujímá pedagogika všedního dne. Důležité je tedy odbourat nápadné odchylky v chování, které si mladý člověk zažil a zprostředkovat mu nové, odpovídající vzorce chování⁵².

⁵² Informationsheft Kinderzentrum St. Vincent Regensburg, str. 11-12

3.1.3 Skupiny pro mladistvé

Mezi oddělení Dětského centra St. Vincent patří také dvě léčebně pedagogické skupiny pro mladistvé, které se dělí na chlapce a dívky. Do těchto skupin jsou přijímáni z dětských skupin, z psychiatrie pro děti a mládež, z rodin nebo jiných institucí mladiství do čtrnácti let. Vychovatelé zde pečují i o jedince, kteří již dosáhli plnoletosti, a kteří stále potřebují péči ve stacionární skupině.

Chlapci a děvčata zde mají možnost ukončit základní vzdělání. Vychovatelé a učitelé jim ve skupině pomáhají s výběrem budoucí profese či dalšího navazujícího studia. Za léčebně pedagogického vedení je učí nutným schopnostem a dovednostem, důležitým pro budoucí samostatný život. Hlavními stěžejními body, na které berou vychovatelé nejvíce zřetel, jsou rozvoj sociálních kompetencí, individuální rozvoj osobnosti, samostatnosti, uvědomění si významu školy a vzdělání, utváření a správné využití volného času, objasnění rodinných vztahů a příprava budoucích perspektiv.

Terapeutická skupina pro mladistvé, s kapacitním limitem osmi lidí, je určena pro dospívající ve věku čtrnácti let, kteří obývají samostatný dům. Chlapci a dívky zde trpí psychiatrickými syndromy, například psychotickými a neurotickými onemocněními, poruchami příjmu či poruchami osobnosti.

Tým pečovatелů přejímá starost o mladistvé, kteří předtím pobývali na psychiatrii. Důležité body práce s klienty představují stabilizaci dosavadního psychiatrického a psychoterapeutického ošetřování. Hlavním obsahem léčby je strukturované uspořádání skupiny na základě léčebně pedagogických cvičení, utváření vztahů pomocí pedagogické a sociální podpory mezi jedinci a integrace mladých lidí zpět do normálního prostředí. Další body se nacházejí v různých typech práce rozvíjejících samostatnost, podporujících školní integraci a začlenění se do profesního života, v psychoterapii, psychiatrické péči a kooperaci s nejbližšími a dalšími institucemi.⁵³

⁵³ Informationsheft Kinderzentrum St. Vincent Regensburg, str. 13

3.1.4 Bydlení pro mladistvé a mladé plnoleté

Dětské centrum St. Vincent poskytuje také pečovatelské bydlení pro mladistvé od šestnácti let a mladé plnoleté. Za sociálně pedagogické pomoci si zde jedinci mohou vyzkoušet samostatně bydlet, vypořádat se s každodenními situacemi (finance, škola, vzdělání, úřady, bydlení) a orientovat se také v pracovní sféře. Každému je přiřazena jedna kontaktní osoba. Tak je jim poskytnut prostor pro vytvoření vlastních zkušeností a učení se ze svých chyb. Po uplynutí doby pobytu si mohou mladí lidé obývané prostory pronajmout a žít zde i nadále.

Tento projekt je určen mladým lidem, kteří chtějí žít sami, ale i nadále potřebují podporu státu. Klienti přijmou tuto nabídku v podobě opatrování dobrovolně, ukáží odhodlání podílet se na průběhu a řízení veškerých aktivit a rozhodují se pro další studium či zaměstnání. Tito mladí lidé jsou schopni utvářet si sociální vztahy a vytvořit si kontakty ve svém okolí. Především jsou do skupiny přijati ti, kteří vykazují intelektuální a psychický potenciál vést po ukončení pobytu v rámci Dětského centra St. Vincent samostatný život.⁵⁴

3.1.5 Flexibilní pomoc a intenzivní sociálně pedagogická péče o jedince

Pro obzvláště těžké případy dětí a mladistvých, kteří nejsou schopni být vychováni v rámci skupiny, nabízí dětské centrum možnost starat se o jedince flexibilně formou intenzivní sociálně pedagogické individuální péče. Tak lze dítěti/mladistvému pomoci v prostředí, ve kterém se právě nachází, ať už v rodině nebo již v rámci vlastního bydlení. Nedílnou součástí péče tvoří poradenství a doprovod ve všech životních otázkách.

Intenzivní sociálně pedagogická pomoc je určena dětem/mladistvým, kteří se nacházejí v akutní těžké situaci, a kteří sice žijí v rodině, potřebují však intenzivní podporu v krizových momentech. Jedinci potřebují podporu při výběru školy a zaměstnání, jelikož mají problémy navazovat sociální vztahy. Proto tato forma pomoci nepředstavuje pouze spolupráci s kontaktní osobou, která je dítěti či

⁵⁴ Informationsheft Kinderzentrum St. Vincent in Regensburg, str. 16

mladistvému stále k dispozici, ale i s místními odbornými službami, například poradenskými středisky a úřady.

Dnes se jednotlivé skupiny striktně neoddělují. V některých případech je zajištěna návaznost a průchodnost mezi programy. Tak je zajištěna maximální péče o individuální potřeby jedince.⁵⁵

⁵⁵ Informationsheft Kinderzentrum St. Vincent in Regensburg, str. 14-18

4. Intenzivně terapeutická skupina s integrovanou „clearingovou stanicí“

Intenzivně terapeutická skupina s integrovanou „clearingovou stanicí“⁵⁶ poskytuje pomoc dívkám a chlapcům od deseti let, kteří trpí obzvláště těžkým agresivním a delikventním chováním. V této skupině jsou cíle intenzivní pedagogické a terapeutické práce ve stacionárním otevřeném rozsahu spojeny s uzavřenou "clearingovou stanicí" a „clearingovou školou“.

Hlavní cíle představují vyjmutí dítěte/mladistvého ze škodlivého prostředí, diagnostika vyvolaných poruch, vybudování perspektivy k sociální a školní integraci a motivující plánování budoucích kroků.

Dohromady tato skupina zahrnuje 7 míst (4 místa uzavřená, 3 místa otevřená), přičemž 4 místa s přísným režimem by neměla překročit dobu pobytu v délce třech měsíců. Po uplynutí stanovené doby pobytu v "clearingové stanici" může být dítě či mladistvý dále ošetřován v rámci intenzivně terapeutické skupiny. Péče o jedince by v celkovém rozsahu neměla přesáhnout dobu šesti měsíců.⁵⁷ Ve výjimečných případech lze délku pobytu prodloužit o další tři měsíce.

Díky koncepční, prostorové a personální integraci mezi péčí s přísným režimem ("clearingovou stanicí") a intenzivně terapeutickou skupinou s režimem volnějším je tedy umožněno velice flexibilní řízení tohoto nápravného zařízení. Buď je možno dítěti či mladistvému na zkoušku zvolnit program, kdy dostane možnost se v tomto rámci osvědčit, nebo je naopak celé oddělení i se školními prostorami vedeno v režimu přísném. Tak je díky této integraci zajištěna zcela standardní návaznost pedagogických přístupů mezi přísným a volnějším režimem.⁵⁸

⁵⁶ Sídlo intenzivně terapeutické skupiny v Dětském centru St. Vincent: Intensiv-therapeutische Gruppe mit integrierter Clearingstelle im Kinderzentrum St. Vincent, Johann-Hösl-Str. 4, 93053 Regensburg, DE

⁵⁷ Konzept der Intensiv-therapeutischen Gruppe mit integrierter Clearingstelle im Kinderzentrum St. Vincent Regensburg, str. 7

⁵⁸ Přestože se intenzivně terapeutická skupina skládá z otevřených pokojů, využívá se celé oddělení v přísném režimu. Intenzivně terapeutická skupina a "clearingová stanice" jsou tedy spojeny a liší se pouze vybavením pokojů. Dle potřeb a pokroků dítěte/mladistvého lze však daný průběh pobytu zmírnit.

4.1. Vybavení a prostory intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“

Prostory⁵⁹ intenzivně terapeutické skupiny se skládají z jednoho komplexu s uzavřenými pokoji a jednoho s pokoji otevřenými, prostoru pro výuku a místa pro různá cvičení. K celému prostoru patří kancelář vedení, která se nachází v těsné blízkosti intenzivně terapeutické skupiny. Rozloha celého komplexu činí 532 m² bez terasy a vnitřního dvorku (+ 90 m²)⁶⁰.

V otevřených prostorách se nachází tři jednotlivé pokoje s mřížemi, obývací pokoj, kuchyň a jídelna, terapeutická místnost, pokoj pro vychovatele opatřený mřížemi, izolovaný pokoj⁶¹, koupelna, odkládací místnost, úklidová místnost, šatna s malým kioskem s občerstvením, který je po dobu nepřítomnosti vychovatele zamčený, chodba a malý balkón.

V uzavřeném prostoru se nachází čtyři pokoje opatřené mřížemi, společenská místnost, místnost na hraní, chodba a vnitřní dvorek. Pokoje v uzavřeném prostoru mohou být odemčeny pouze v případě, že mají službu alespoň dva vychovatelé, z důvodu zajištění bezpečnosti personálu. V každém sektoru je k dispozici telefonní systém pro případ nouze a v izolační místnosti a na vnitřním dvorku se nachází kamerový systém, který dokumentuje klientovo chování a průběh jeho zklidnění během pobytu v místnosti či na volném vzduchu.

Oba dva sektory se od sebe liší vybavením jednotlivých pokojů. V uzavřených pokojích je veškerý, velmi jednoduše zařízený, nerozbitný nábytek přibudován k zemi, aby s ním klient v případě agresivního chování nemohl manipulovat. Kvůli přehlednosti jsou všechny skříňky vyrobeny bez dveří, aby si vychovatel mohl okamžitě zkontrolovat, jestli klient náhodou nepřinesl do ústavu nějakou zakázanou věc. Všechny pokoje jsou velice dobře zajištěny proti poškození, úniku a poranění

⁵⁹ viz. příloha č. 9 - Vnitřní prostory intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“

⁶⁰ Rahmenvertrag § 78f SGB VIII; Anlage 3; Leistungsvereinbarung zwischen der Kommission Kinder- und Jugendhilfe Niederbayern/Oberpfalz und der Katholischen Jugendfürsorge der Diözese Regensburg e.V., str. 28-29

Dostupné z WWW: http://www.vincent-regensburg.de/Leistungsbeschreibung_ITG.pdf.

⁶¹ Takzvaná „samotka“, bez vybavení a oken, s kamerovým systémem, z důvodu zamezení zranění klienta. Tento prostor je využíván ve chvílích, kdy není možno klienta uklidnit žádným jiným způsobem, než umístěním ho do izolovaného pokoje a poskytnutím mu čas na zklidnění.

vlastní či cizí osoby. Například okenice jsou připevněny zvenčí, aby je klient nemohl odmontovat.

Pokoje jsou velmi skromně zařízeny z toho důvodu, že si má klient hned od počátku zvykat na strukturu a jasnost. Vzhledem k maximální době pobytu tří měsíců a účelem napravení klientova chování má být pro něj pokoj pouze přechodnou stanicí. Proto je zde také individuální vybavení pokojů zakázané. Pokoje jsou zařízeny tak stroze právě proto, aby si klient přál co nejdříve změnit podmínky svého pobytu, a byl tak motivován ke spolupráci.

Prostory pro výuku a cvičení se skládají ze dvou učeben, místnosti určené pro kreativní činnosti a dílny, dvou toalet, odpočinkové místnosti a chodby.⁶²

4.2. Pracovní pozice a financování intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou “clearingovou stanicí”

S pracovníky intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou “clearingovou stanicí” spolupracuje mnoho jiných odborníků, kteří se podílejí na pozitivním vývoji osobnosti klienta. Jak již bylo řečeno, spolupracuje toto oddělení s úřadem péče o mládež, dětskou psychiatrií, soudy, policií a samozřejmě také s rodinou. Na činnosti skupiny se podílí ředitel ústavu, vedoucí intenzivně terapeutické skupiny, vychovatel, učitel, psycholog, psychiatr a terapeut, přičemž je zastoupeno několik profesí v jedné osobě z důvodu nízkého počtu klientů ve skupině a vysokých nákladů na provoz a organizaci celého projektu.

Odborníci se o klienty starají nepřetržitě dnem i nocí. Přes den jsou k dispozici tři pracovní síly, v noci pak jedna osoba, která má možnost přivolat si v případě potřeby pomocnou sílu. Všeobecně však platí, že je ve skupině přítomno vždy tolik pracovníků, kolik je nutné, přičemž je v těchto osobách zastoupena diagnostická, terapeutická i opatrovnická síla. Každý den si pracovníci ústavu ústně předávají získané informace, každý týden se pak koná skupinové sezení odborníků a další různé schůze celého vedení.

⁶² Rahmenvertrag § 78f SGB VIII; Anlage 3; Leistungsvereinbarung zwischen der Kommission Kinder- und Jugendhilfe Niederbayern/Oberpfalz und der Katholischen Jugendfürsorge der Diözese Regensburg e.V., str. 30

Dostupné z WWW: http://www.vincent-regensburg.de/Leistungsbeschreibung_ITG.pdf.

Celý interdisciplinární tým se skládá z následujících pracovních míst:

- 0,2 celkové vedení (diplomovaný psycholog)
- 0,25 skupinové vedení a sociální práce (diplomovaný pedagog, sociální pedagog)
- 0,14 spravování, administrativa
- 0,8 skupiny přesahující odborné služby (diplomovaný psycholog, léčebný pedagog - 6 hodin v otevřené, 3 hodiny v uzavřené skupině)
- 8,21 pedagogové v rámci skupiny (sociální pedagog, léčebný pedagog, vychovatel, ošetřovatel v oboru léčebně výchovném)
- 0,1 poradenství v oboru dětské psychiatrie a psychiatrie pro mládež
- 1,0 kuchyň, úklid a technické práce

Celkově tedy představuje práci s klienty v rámci intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“ 10,70 pracovních míst při 38,5 hodinách v týdnu.

Finanční úhrady intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“ činí dle ustanovení ze dne 26.11.2003 na den v uzavřené skupině € 283,47, na den ve skupině otevřené pak € 214,46.⁶³ Dětské centrum je financováno státem, úřadem péče o mládež a katolickou organizací.

V „clearingové škole“ zaplňují čtyři učitelé tři pracovní místa. Ti jsou však placeni ze zdrojů vládního řízení oblasti Oberpfalz.⁶⁴ Podmínek pro přijetí vychovatele/učitele do intenzivně terapeutické skupiny je hned několik. Předně musí mít pracovník ústavu odborné vzdělání, závislé na pracovní pozici, kterou bude obsazovat. Dále hrají důležitou roli zkušenosti, praxe, věk a pohlaví uchazeče (fyzická zdatnost je při práci s rizikovou mládeží velmi podstatná).

⁶³ Konzept der Intensiv-therapeutischen Gruppe mit integrierter Clearingstelle im Kinderzentrum St. Vincent Regensburg, str. 10

⁶⁴ Rahmenvertrag § 78f SGB VIII; Anlage 3; Leistungsvereinbarung zwischen der Kommission Kinder- und Jugendhilfe Niederbayern/Oberpfalz und der Katholischen Jugendfürsorge der Diözese Regensburg e.V., str. 30

Dostupné z WWW: http://www.vincent-regensburg.de/Leistungsbeschreibung_ITG.pdf

4.3. “Clearingová škola”

V „clearingové škole“ jsou vzdělávání mladiství, kteří vzhledem ke svým výchovným problémům nemohou navštěvovat klasickou školu, nebo ti, kteří po delší dobu zanedbávali školní docházku. Výuka se koná celoročně, tedy i o prázdninách a v odpoledních hodinách. Děti/mladiství zde opět získávají radost z učení a pozitivní zkušenosti z předávání vědomostí.

Škola žákům poskytuje dostatek prostoru. Sedmi žákům jsou k dispozici tři učitelé/vychovatelé, kteří zachází s každým mladým člověkem individuálně. Hlavní náplň tvoří získání zmeškaných vědomostí a dovedností na základě dlouhodobějších projektů, které si jedinec nechtěl či nemohl osvojit. Výchova jedince ke spolupráci zde zaujímá nejdůležitější pozici.⁶⁵

Učebny se nacházejí v těsné blízkosti intenzivně terapeutické skupiny, může tak být stále přizpůsobena danému aktuálnímu režimu.

4.4. “Clearingová stanice”

“Clearingová stanice” vznikla v Bavorsku na základě rozhodnutí ministerstva práce a sociálních věcí, které 3. září 1999 vydalo rámcový koncept “Wege aus der Delinquenz”. Původní koncepce byla myšlena v podobě centrální “clearingové stanice” s kapacitou patnácti míst. Ta však byla v důsledku pozměněna a tato jedna stanice byla rozdělena do tří různých institutů v oblasti Bavorska o kapacitě tří až čtyř míst, kterými jsou Evangelische Kinder- und Jugendhilfe Würzburg⁶⁶ (3 místa), Jugendwerk Birkeneck⁶⁷ (4 místa) a Kinderzentrum St. Vincent Regensburg⁶⁸ (4 místa).⁶⁹

“Clearingová stanice” v Regensburgu byla oficiálně otevřena 1. ledna 2003.⁷⁰

⁶⁵ Dostupné z: http://www.vincent.regensburg.de/c_schule.html

⁶⁶ Adresa institutu: Evangelische Kinder- und Jugendhilfe Würzburg, Lindleinstraße 7, 97080 Würzburg

⁶⁷ Adresa institutu: Jugendwerk Birkeneck GmbH, 85399 Hallbergmoos

⁶⁸ Adresa institutu: Kinderzentrum St. Vincent, Johann-Hösl-Str. 4, 93053 Regensburg, DE

⁶⁹ Seznam výchovně poradenských středisek v rámci Bavorska dostupný z: <http://www.blja.bayern.de/Textoffice/FachbeiträgeMittBl/FachbeiträgeMittBl.Startseite.htm>

⁷⁰ Konzept der Intensiv-therapeutischen Gruppe mit integrierter Clearingstelle im Kinderzentrum St. Vincent Regensburg, str. 1

Na základě vyjmutí jednice z prostředí, kde vládne kriminalita, se výchovný proces v "clearingových stanicích" uskutečňuje na nejkratší možnou dobu.

"Clearingové stanice" mají podobu smíšených skupin, skládajících se z klientů do čtrnácti let. Ve výjimečných případech lze přijmout jedince do dosažení patnácti let.

Kromě intenzivně terapeutické skupiny v Dětském centru St. Vincent poskytují pomoc v rámci Bavorska typu "clearingové stanice" i zařízení v Birkenecku a Würzburgu.

4.4.1 Vysvětlení pojmu „Clearingstelle“

Jak již bylo naznačeno, vyznačuje se "Clearingová stanice" především nápravným režimem, uzavřeným rámcem s příslušnými vytyčenými hranicemi a zprostředkovanou pomocí.

Název této skupiny, "clearingová stanice" (*Clearingstelle*), byl inspirován z anglického slova "*clearing*", německého pak "*die Klärung*" či "*die Abklärung*", které v českém jazyce znamená "očištění" či "objasnění". Toto slovo se ujalo ve smyslu objasnění situace, ve které se klient právě nachází a následného "očištění" klienta od dosavadních špatných návyků, které si osvojil a od zážitků, které během svého života prožil. "Clearingová stanice" je tedy jakési oddělení "očisty" dítěte či mladistvého od negativních vlastností a psychických zátěží.

4.4.2 Porovnání "clearingové stanice" s jinými typy zařízení v rámci Bavorska

Existují i jiná zařízení, jejichž úkolem je taktéž zásah v krizové situaci, proces objasnění ("clearing") a následné doporučení klientů do dalších zařízení nebo doporučení navazujících opatření. Těmi jsou například "clearingová stanice" Dětského domova Martina Luthera v Nürnbergu či mezuregionální ošetrovací a poradenské středisko v Augsburgu. Tato a jiná zařízení však klientům neposkytují uzavřená, ale otevřená místa.

Dle typu zařízení jsou nabízeny i ambulantní "clearingové stanice". Stejně jako v Dětském centru St. Vincent se doba pobytu omezuje jen na několik měsíců.

Kromě klasického dětského domova s volným režimem existuje ještě několik institucí, které nabízejí umístění v nápravném zařízení v rámci dětského domova.

Mezi takové patří například domov pro dívky v Gautingu a pedagogicko terapeutická skupina pro chlapce v Rummelsbergu, které se nacházejí v Bavorsku.⁷¹

Domovy s nápravným režimem však nemají za primární cíl "clearing", tedy "proces objasnění, očištění". A to ani přesto, že její nedílnou složku představuje diagnostika. Tato zařízení přijímají děti a mladistvé, které nebylo možné umístit do otevřených domovů na základě jejich častých útěků a záškoláctví. Jejich cílem je za pomoci intenzivní pedagogické a terapeutické práce umožnit dětem a mladistvým návrat do otevřených zařízení. Tyto formy se na rozdíl od "clearingových stanic" specifikují především delší dobou pobytu a homogenními skupinami, stávajícími jen z chlapců či dívek.

⁷¹ Hillmeier, H. Freiheitsentziehende Maßnahmen in der stationären Erziehungshilfe in Bayern. Dostupné z: <http://www.blja.bayern.de/Textoffice/FachbeiträgeMittBl/FachbeiträgeMittBl.Startseite.htm>.

III. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Cíle výzkumu

Přestože název této práce pojednává o Dětském centru St. Vincent v Regensburgu, soustředí se výzkum především na intenzivně terapeutickou skupinu s integrovanou „clearingovou stanicí“ v daném ústavu.

Jedním z cílů výzkumu je studium a rozbor interních cílů a úkolů „clearingové stanice“, rozbor struktury programu, konkrétně přijetí klientů do intenzivně terapeutické skupiny, úrovně skupinového programu, podmínky návštěv, vycházek a dočasných propuštění klientů a popis režimu dne ve skupině. V neposlední řadě pak cíl představuje řešerše zákonných ustanovení v rámci občanského a sociálního zákoníku v souvislosti s podmínkami přijetí klientů do ústavu na základě studia oficiálních dokumentů a zákonů a rozhovorů s pracovníky ústavu, které byly vedeny v německém jazyce a následně přeloženy. Při překladu vnitřních dokumentů bylo usilováno o to, aby nebyl narušen či pozměněn smysl a podstata získaných informací.

Druhý cíl představuje popis a analýzu jednotlivých terapeutických a relaxačních cvičení v rámci skupiny a významu odměn a trestů, motivujících ke spolupráci a pozitivní proměně v chování klientů, které byly získány na základě otevřeného pozorování, studia dotazníků a vnitřních dokumentů intenzivně terapeutické skupiny.

V konečné fázi si práce pokládá za cíl zhodnocení celkové situace a průběhu pobytu mladistvého v ústavu a jeho osobnostní proměně na základě rozhovoru s klientem ústavu a vedoucím skupiny, panem Xaverem Waitzhoferem, otevřeného pozorování a na základě účasti se terapeutických cvičení. V samotném závěru se práce snaží navrhnout možná řešení, která by vedla k lepší spolupráci mezi vychovatelem a mladým jedincem v rámci intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“.

6. Cílová skupina

„Přijati jsou dívky i chlapci ve věku od deseti do čtrnácti let z oblasti východního Bavorska, u kterých jsou diagnostikovány následující kritéria:

1. Extrémní a většinou těžké životní poměry, které se projevují disociálním, delikventním způsobem chování, mezi které patří velmi agresivní chování, trvalé porušování společenských pravidel a norem, častá absence ve škole, opakované trestné činy závažného charakteru (týrání zvířat, žhářství, ublížení na zdraví sobě či druhé osobě), pobývání ve skupinách se sklonem ke kriminalitě, masivní neshody s rodiči či opakované útoky z domova.

2. dále, je-li potřeba odpoutat jedince od již zažitého, negativně působícího prostředí,

3. nebo jsou-li obvyklé pomoci dle sociálního zákoníku VIII nedostačující.⁷²

V popisu výkonu "clearingové stanice" v Regensburgu jsou s tímto problémem jmenovány také akutní psychózy, masivní závislost na drogách či na alkoholu a výrazná duševní či tělesná omezení.⁷³

Pouze ve výjimečných případech, pokud to umožní kapacita ústavu, mohou být přijati mladiství do 15 let. V době mé hospitace pobývalo ve skupině šest chlapců a jedna dívka, z nichž dva dosáhli věku patnácti let.

Mladí lidé, kteří jsou umístěni do nápravného zařízení, jsou velice rozdílní. Každé dítě a každý mladistvý má svůj vlastní životní příběh a často také bolestivou zápornou minulost. Příčiny jejich chování mohou být rozmanité.

V jejich osobních spisech bylo nalezeno zanedbávání, krutost a nedostatek citů u rodičů, odmítnutí dítěte/mladistvého či selhání vazby matka - dítě. Dále mezi tyto příčiny patří nejasné, chaotické vztahy v rodině, které vedly k chybějící orientační schopnosti jedince ve svém sociálním okolí, časté přerušování vztahů z důvodu odloučení, rozchodu, rozvodu či stěhování, nesouvislý a nepropojený styl výchovy,

⁷² Rahmenvertrag § 78f SGB VIII; Anlage 3; Leistungsvereinbarung zwischen der Kommission Kinder- und Jugendhilfe Niederbayern/Oberpfalz und der Katholischen Jugendfürsorge der Diözese Regensburg e.V., str. 4

Dostupné z WWW: http://www.vincent-regensburg.de/Leistungsbeschreibung_ITG.pdf

⁷³ Krug/Weitzhofer, Evangelische Kinder-, Jugend und Familienhilfe der Diakonie Würzburg, str. 5

chudoba a nezaměstnání v rodině a v neposlední řadě problémy se závislostí (především na alkoholu).⁷⁴

Odborní pracovníci z domovů a výchovných ústavů popisují ze své dlouholeté zkušenosti děti a mladistvé jako jedince, kteří nejsou uchopitelní v rámci pedagogického konceptu a potřebují tedy individuální podpůrná sezení. Požadují mít někoho „pro sebe“, zároveň však ze strachu tento vztah odmítají. Mnohdy dokonce ani nepoznají potřebu pomoci. Projev odborných pracovníků považují za nástroj moci. Děti a mladiství mají strach z trestu, ale i z pomoci, kterou si špatně vykládají jako útok či napadení jejich osoby. Ve všech případech se nedokáží postavit nárokům a problémům. Také jim chybí vzorce chování, podle nichž by mohli konstruktivně řešit konflikty a nedorozumění.⁷⁵

⁷⁴ Krüger, H. D. Jugendhilfe und geschlossene Unterbringung in Baden-Württemberg: Vortrag auf der GU-Tagung des St. Franziskusheims in Rheinmünster-Schwarzach am 23. Mai 2006. Baden-Württemberg: Kommunalverband für Jugend und Soziales, str. 15

⁷⁵ Krüger, H.D. Jugendhilfe und geschlossene Unterbringung in Baden-Württemberg: Vortrag auf der GU-Tagung des St. Franziskusheims in Rheinmünster-Schwarzach am 23. Mai 2006, str. 14

7. Metody výzkumu

Východisko výzkumu bylo realizováno na základě pedagogické teorie. Příprava výzkumu spočívala v promyšlení problému, jeho identifikaci, ve vytvoření koncepce a ve stanovení plánu postupu. Předem jsem také zvážila závažnost a významnost problému a přístupnost zkoumání.

K shromáždění potřebných faktů jsem kromě studia odborné literatury, zákonů a ustanovení, příspěvků z odborných časopisů, vnitřních řádů a předpisů a dalších využila vědeckých metod, jejichž součástí byly techniky opírající se o materiální prostředky, jako například záznamy a protokoly.

Mezi tyto metody patří behaviorální metoda pozorování, při které jsem sledovala činnost pedagogů a dětí/mladistvých jako subjektů výchovně vzdělávacího procesu. Prováděla jsem pozorování krátkodobé, přímé a zjevné. Při pozorování jsem se soustředila především na vzájemnou interakci mezi vychovatelem a klientem ústavu, na spolupráci všech zúčastněných osob skupiny a průběh organizované činnosti, konkrétně na terapeutická sezení, založená na reflexi splnění předem stanovených úkolů, které si klient po dohodě s vychovatelem a učitelem po dobu jednoho týdne předsevzal. O pozorování jsem si vedla písemný záznam. Pozorované osoby o cílu mé návštěvy věděly, jelikož se po dobu svého pobytu pohybovaly v uzavřeném konkrétním prostředí se stejnými pracovníky ústavu. Tím mohla být narušena objektivita mého pozorování.

Dále jsem využila explorativní metody volného nestrukturovaného rozhovoru, který se dává do souvislosti s nepřímým pozorováním, konkrétně skupinového rozhovoru, vedeného zkušeným pedagogem dětského centra, ve formě diskuse, při kterém byly zjišťovány postoje, chování a názory respondentů.

Osobní, nestandardizovaný rozhovor s vedoucím intenzivně terapeutické skupiny Dětského centra St. Vincent, diplomovaným pedagogem, panem Xaverem Waitzhoferem a s jedním z klientů ústavu, jehož jméno nemohlo být zveřejněno, mi poskytl větší prostor k odpovědím, jelikož v něm převládaly otevřené otázky, které respondentovi ponechali plnou volnost pro samostatné vyjádření. V tomto případě byly sice otázky předem připraveny, ale přesný obsah, pořadí a formulace se realizovaly až během samotného rozhovoru.

Jelikož se získané otázky hned těžko srovnávaly, byl záznam rozhovoru nahráván a následně dodatečně přepsán do protokolu. Způsob vedení rozhovoru s klientem ústavu byl realizován formou měkkého dotazování. Zde jsem se pokusila vytvořit důvěrnější vztah mezi mou osobou a respondentem a přimět ho ke spolupráci s cílem získat informace, které bych jen těžko získávala jinými přístupy.

Pro udržení kontaktu s respondentem jsem využila některé komunikační prostředky, které mi pomohly udržet rozhovor na správné rovině. Pro povzbuzení k pokračování hovoru jsem použila techniky „přítakání“ typu „Chápu.“ či „Tomu rozumím.“, a techniky zvané „Echo“, tedy opakování slov respondenta. Dále jsem žádala o dodatečnou informaci či vysvětlení daného problému a v neposlední řadě jsem musela navracet tok hovoru zpět k danému tématu.⁷⁶

Společně s rozhovorem jsem využila metody nestrukturovaného dotazníku, který se z pedagogického hlediska jeví jako velmi dobrý pomocník při opatřování statistických dat, názorů a postojů respondentů. V mém případě se hlavním požadavkem stalo zjištění konkrétních specifických vlastností, potřeb a přání klientů, přijatých do intenzivní terapeutické skupiny v Dětském centru St. Vincent při vstupu do ústavu.

Nedílnou součástí mé práce byly studium a analýza pedagogických dokumentů, vymezujících soubor předpokladů, požadavků a organizačních opatření, zabezpečujících plánovaný průběh a výsledky výchovně-vzdělávacího procesu.⁷⁷ Zde jsem se zabývala studiem a analýzou oficiálních dokumentů. Soustředila jsem se především na usnesení a zákony o podmínkách umístění a průběhu pobytu mladistvého v ústavu, archivní materiály o výchovném zařízení, jeho charakteristiky a plánovací, organizační, kontrolní a hodnotící činnost daného ústavu.

Kromě oficiálních dokumentů jsem studovala i dokumenty neoficiální, mezi které patří například záznamy o průběhu výchovně-vzdělávacích aktivit ve škole i mimo ni ve formě plánovacích archů a protokolů a školní dokumentace o prospěchu žáků a splnění zadaných cílů, založených na závazných plánovacích formuláři, sepsaných mezi pedagogem a klientem ústavu.

⁷⁶ PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*, str. 121

⁷⁷ MAŇÁK, J. *Kapitoly z metodologie pedagogiky*, str. 63

8. Hlavní náplň „clearingové stanice“

V boji proti kriminalitě mládeže uzavřela v Bavorsku rada ministrů v rámci iniciativy z 12. 5. 1998 rozsáhlý soubor opatření. Tento soubor mimo jiné zahrnuje zřízení centrálních stanic, "clearingových stanic", pro děti a mladistvé s masivním delikventním chováním, které mají za úkol „clearing“, neboli „proces objasnění“.

8.1. Interní cíle „clearingové stanice“

Cíle a úkoly "clearingové stanice " obsahují následující body:

- „rychlá reakce na masivní delikventní chování, spojená se změnou místa, s cílem vyjmout dítě či mladistvého z negativního společenského prostředí tak rychle, jak je to jen možné,
- včasná a vhodná diagnóza, analýza příčin, stanovení nutnosti zásahu u delikventů, nezletilých dětí bez trestní odpovědnosti, ve výjimečných případech u mladistvých do 15 let
- rychlé přesměrování na vhodné instituce; nikoliv zdlouhavé, avšak dokonalé poznání povahy zkoumání pedagogických řešení a profesionální krizové řízení
- konstruktivně zajištěné umístění jedince spojené s pedagogicko terapeutickou intervencí, s cílem vést skupinu v úzkém kruhu“.⁷⁸

8.2. Úkoly „clearingové stanice“

Intenzivně terapeutická skupina s integrovanou „clearingovou stanicí“ musí plnit hned několik úkolů, mezi něž patří:

Změna situace - Na základě vyjmutí jedince z negativního, sociálního prostředí, ve kterém převládá kriminalita, dítě/mladistvý zjistí, že musí být jeho chování, které neodpovídá společenským pravidlům, posazen/o do určitých mezí.

Nejen přerušení dosavadních sociálních vztahů (vliv party je natolik silný, že nepomáhá ani podpora rodiny a jejího okolí), ale i zajištěné a důsledně strukturované

⁷⁸ Wege aus der Delinquenz, Bayerisches Staatsministerium für Arbeit und Sozialordnung, Familie, Frauen und Gesundheit, str. 1

životní pole "clearingových stanic" vede k existencionální výzvě dítěte, které je konfrontováno se zcela novou realitou.

Objasnění životní situace - Centrálním úkolem "clearingové stanice" je odkrytí příčin disociálního a delikventního chování dítěte/mladistvého. Z toho důvodu musejí být shromážděny důležité detailní informace o dosavadních životních poměrech a nedostacích a zátěžích v průběhu vývoje jedince. Diagnostické objasnění je provázáno multidisciplinárně, zejména v oblasti medicíny, dětské psychiatrie a pedagogiky.

Reflexe změněné životní situace - S přijetím do "clearingové stanice" je mladý člověk posílen k tomu, aby se konfrontoval sám se sebou. Je odkázán sám na sebe a tím také nucen, aby si ujasnil své sociální vztahy a svůj životní příběh. Životní etapa v "clearingové stanici", která je odstavena od skutečného všedního dne ho dále nutí k reflektování svých stanovisek a svého způsobu chování.

Zavedení změny ve vývoji/rozvoji jedince - Včasný a důsledný zásah "clearingové stanice" otevírá dítěti/mladistvému šanci vyvinout si pozitivní výhled do budoucna. S převážně teoretickými, výchovně terapeutickými přístupy a cílenou podporou jejich silných stránek se děti/mladiství učí rozvíjet způsoby chování, které odpovídají společenským normám.

Rozvoj perspektivy - Po dohodě úřadu péče o mládež s rodiči se mladému člověku naskýtá šance pozitivně rozvíjet perspektivy do budoucna. Již při přijetí určí příslušný úřad péče o mládež kontaktní osobu, která převezme odpovědnost za strukturované řízení případu.

Stěžejními body jsou v tomto případě kontinuální výměna informací mezi úřadem péče o mládež a "clearingovou stanicí", dále navázání spolupráce rodičů či oprávněných osob, řízení plánu pomoci dětem a mladistvým dle § 36 osmé knihy sociálního zákoníku a podpora při navrácení dítěte/mladistvého do rodiny a/nebo zajištění dalších opatření. Řízení plánu pomoci, vnímané jako centrální řídicí nástroj, má velmi důležitou váhu při poskytování další kroků.⁷⁹

⁷⁹ Rahmenkonzept des Bayerischen Staatsministerium für Arbeit und Sozialordnung, Familie, Frauen und Gesundheit: Wege aus der Denquenz, str. 3-5

9. Struktura programu

Průběh dne v „clearingové stanici“ musí být zřetelně strukturován. Důležité aspekty tvoří denní režim s jednoznačnými normami a pravidly, přidělování úkolů, přezkoušení vnitřního konceptu dítěte/mladistvého, analýza silných a slabých stránek osobnosti, sebekontrola a konfrontační cvičení uvnitř skupiny, motivační cvičení, návod k uspořádání dne, za které je jedinec sám zodpovědný (například samostatná příprava jídla), nabídka aktivního volnočasového programu (sport a pohybová cvičení) a převzetí zodpovědnosti za své jednání.⁸⁰

9.1. Právní základy týkající se umístění do nápravného zařízení

V rámci omezení či odnětí osobní svobody je třeba obzvláště dbát na práva mladých lidí. Dle § 1631b občanského zákoníku může být dítě umístěno do ústavního zařízení pouze na základě schválení soudu zabývajícím se rodinným právem. Bez tohoto schválení je takové umístění možné pouze tehdy, když vzniká nebezpečí z prodlení (ohrožení sebe či cizí osoby). V tomto případě může zasáhnout policie.⁸¹ V nápravných zařízeních, do kterých jsou mladiství umisťováni dle § 1631b občanského zákoníku, se v Bavorsku vyskytuje 81 míst.⁸²

V rámci krátkodobého krizového zásahu dává § 42 sociálního zákoníku VIII úřadu péče o mládež za povinnost vzít dítě nebo mladistvého do své péče. To je dle § 42 „Povinnost opatrování dětí a mládeže“ (*Inobhutnahme von Kindern und Jugendlichen*), eventuálně dle § 43 „Odejmutí dítěte či mladistvého bez souhlasu zmocněnce“ (*Herausnahme des Kindes oder des Jugendlichen ohne Zustimmung des Personensorgeberechtigten*) sociálního zákoníku v rámci předběžné ochrany dovoleno pouze v případě odvrácení nebezpečí života či ublížení na těle dítěte, mladistvého nebo třetí osoby. Úřad péče o mládež jedná v této věci v rámci jeho

⁸⁰ Rahmenkonzept des Bayerischen Staatsministerium für Arbeit und Sozialordnung, Familie, Frauen und Gesundheit: Wege aus der Delinquenz, str. 7

⁸¹ Veškeré zdroje zákonných ustanovení byly čerpány z: <http://www.juraforum.de/gesetze>

⁸² Z června 2006 činí kapacita v nápravných zařízeních Bavorska celkem 81 míst: Rummelsberg (3 skupiny/18 míst pro chlapce), Gauting (6 skupin/42 míst pro dívky), „clearingová stanice“ Regensburg (2 skupiny/7 smíšených míst), „clearingová stanice“ Würzburg (2 skupiny/7 smíšených míst) a „clearingová stanice“ Birkeneck (2 skupiny/7 smíšených míst)
Dostupné na: http://www.dji.de/bibs/forschung_0906_1_FM_bericht.pdf

příslušného veřejně právního nařízení. V tomto případě se však musí dodatečně předložit rozhodnutí soudu.

Ve všech případech vzniká úzká spolupráce „clearingové stanice“ s úřadem péče o mládež, soudy zabývajícími se rodinným právem a trestnými činy dětí/mladistvých a policie.

Dětské centrum St. Vincent zprostředkovává pomoc dle § 27 sociálního zákoníku, „Pomoc k výchově“ (*Hilfe zur Erziehung*). Opatrovník má při výchově dítěte/mladistvého nárok na pomoc, pokud není zajištěna jeho odpovídající výchova, a je-li nutná pomoc pro jeho osobní rozvoj. Přitom je třeba dítě/mladistvého zařadit do užšího sociálního prostředí. Dle § 34 „Výchova v dětském domově, jiné opatrovnícké formy bydlení“ (*Heimerziehung, sonstige betreute Wohnformen*) výchova zahrnuje především poskytnutí pedagogické a terapeutické práce, které jsou úzce propojeny s každodenními aktivitami, které rozvíjejí osobnost klienta.

Léčebně pedagogické skupiny mají za primární cíl rozvíjet osobnost dítěte/mladistvého pomocí sociálního učení ve skupině, podpory školních aktivit a spolupráce rodičů dle § 32 „Výchova v denních skupinách“ (*Erziehung in einer Tagesgruppe*) sociálního zákoníku.

Do intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“ jsou přijímáni mladiství od deseti do čtrnácti let. Dle § 70a zákona ve věci nesporného soudnictví je dotyčná osoba v přestupkovém řízení totiž tehdy trestně odpovědná, pokud již dosáhla právě věku čtrnácti let.

Dále centrum poskytuje pomoc v rámci „Začlenění duševně postižených dětí a mládeže“ (*Eingliederungshilfe für seelisch behinderte Kinder und Jugendliche*) dle §35a sociálního zákoníku.

Do dětského centra mohou být děti/mladiství přijati také na základě rozhodnutí soudu příslušného pro trestné činy mladistvých dle § 4 „Právní zařazení činů mladistvých“ (*Rechtliche Einordnung der Taten Jugendlicher*), § 10 „Pokyny“ (*Weisungen*) a § 12 „Pomoc k výchově“ (*Hilfe zur Erziehung*).

Pokud je umístění do nápravného ústavu předem plánované, připravuje se přijetí dítěte/mladistvého na základě rozhodnutí úřadu péče o mládež společně se souhlasem zákonných zástupců v rámci plánované pomoci dle § 36 „Spolupráce, plánování pomoci“ (*Mitwirkung, Hilfeplan*) sociálního zákoníku

Vždy je vypracován a vystaven detailní individuální plán pomoci pod vedením příslušného úřadu péče o mládež a za účasti zákonných zástupců v podobě rozhovoru v místě daného zřízení, jehož jednotlivé body musí být pravidelně přezkušovány.⁸³

Dle § 8 sociálního zákoníku „Participace dětí a mládeže“ (*Beteiligung von Kindern und Jugendlichen*) se děti/mladiství podílejí na všech rozhodnutích v rámci péče o mládež, které se jich týkají. Dále jsou v možné míře upozorňovány na svá práva ve správním řízení a řízení před soudy, zabývajícími se rodinným právem, dale před opatrovnickým a správním soudem.

Dle § 1 sociálního zákoníku „Právo na výchovu, odpovědnost rodičů a pomoc mládeži“ (*Recht auf Erziehung, Elternverantwortung, Jugendhilfe*) má každý mladý člověk právo na podporu jeho rozvoje a na výchovu k samostatné a společenské osobnosti.

K obecným právům člověka a jeho osobnosti náleží právo na lidskou důstojnost a rozvoj jeho osobnosti. Daná opatření odnětí svobody je třeba zvážit v souvislosti s Právní úmluvou dětí (UN-Kinderrechtskonvention).

V Právní úmluvě dětí, čl. 37 „Zákaz trýznění, trestu smrti, doživotního odnětí svobody; právní zastoupení“ (*Verbot der Folter, der Todesstrafe, lebenslanger Freiheitsstrafe, Rechtsbeistandschaft*) může být zadržení, omezení či odnětí osobní svobody aplikováno v souladu se zákonem pouze jako poslední prostředek, který lze uplatnit jen na co nejkratší možnou dobu, přiměřenou poruše jedince. Tyto předpisy mezinárodního práva se vztahují na děti a mladistvé pouze do dosažení jejich plnoletosti, přičemž se zavazují v rámci mezinárodního práva k zajištění blaha dítěte.⁸⁴

⁸³ Rahmenvertrag § 78f SGB VIII; Anlage 3; Leistungsvereinbarung zwischen der Kommission Kinder- und Jugendhilfe Niederbayern/Oberpfalz und der Katholischen Jugendfürsorge der Diözese Regensburg e.V., str. 6

Dostupné z WWW: http://www.vincent-regensburg.de/Leistungsbeschreibung_ITG.pdf

⁸⁴ viz. příloha č. 4 - Zákonná ustanovení týkající s umístění dítěte/mladistvého do ústavní péče

9.2. Přijetí klientů do intenzivně terapeutické skupiny

Ve věci rozhodnutí o umístění jedince do nápravného zařízení rozhoduje mnoho faktorů, kdy je zkoumána celková situace. Jednotlivé odchylky ale ještě nejsou důvodem k umístění do tohoto typu zařízení.

Důležitou roli hrají biologickopsychický stav dítěte/mladistvého, situace v rodině, sociální prostředí, ve kterém se jedinec pohyboval, těžké životní zkušenosti, deviantní chování, prostředí školy či profesní situace. V procesu určení dalších kroků hrají důležitou roli informace o dosavadním vývoji klienta společně s poznatky policie o trestných činech.⁸⁵

Hned při příchodu klienta do ústavu je jedinec nucen podrobit se detailní prohlídce, který provádí vychovatel z důvodu zamezení přenosu do ústavu zakázaných látek, například alkoholu a drog, dále ostrých předmětů či jakýchkoliv jiných věcí, které by jedinec mohl případně vyměnit s ostatními za něco jiného nebo z daného předmětu jinak prosperovat.

Během prvních dnů pobytu dostanou klienti krátký interní dotazník, který obsahuje dvanáct otevřených otázek, na jejichž základě si o nich pracovníci ústavu vytvoří jasnější představu. Dotazník obsahuje nejen otázky týkající se základních údajů, ale i vnitřního psychického stavu, ve kterém se dítě právě nachází. Díky získaným informacím mohou vychovatelé přizpůsobit obsah reedukačního programu a alespoň trochu zpříjemnit klientův pobyt v ústavu.⁸⁶

⁸⁵ Rahmenkonzept des Bayerischen Staatsministerium für Arbeit und Sozialordnung, Familie, Frauen und Gesundheit: Wege aus der Delinquenz, str. 7

⁸⁶ viz. příloha č.8 - Dotazník určený klientovi při prvních dnech pobytu v intenzivně terapeutické skupině s integrovanou „clearingovou stanicí“

9.3. Úrovně programu intenzivně terapeutické skupiny

Klienti procházejí během svého pobytu různými výchovnými etapami.⁸⁷ Krátce po přijetí do ústavu nesmí klienti opustit svůj pokoj. Možnost kontaktu s blízkými osobami se jim naskýtá pouze ve formě telefonního rozhovoru nebo klasickou poštovní cestou. Pokud dodržují pravidla a nebrání se výchovným prostředkům a metodám ústavu, postupují po dvou týdnech do druhé úrovně programu.

V tuto chvíli již mohou opustit svůj pokoj, avšak pohybovat se po komplexu budovy smějí pouze za přítomnosti vychovatele, s předem vytyčeným cílem, např. donést si jídlo na pokoj. Ve stejném období mohou klienti přijmout první návštěvu rodičů či zákonných zástupců, při které asistuje vychovatel.

Počátkem čtvrtého týdne, stále za přítomnosti vychovatele, smí klienti opustit komplex budovy na základě cíleného jednání, např. nákupu.

V šestém týdnu, pokud jsou dodržována veškerá pravidla, přechází klient do třetího stádia programu, které mu umožňuje samostatnou třicetiminutovou cílenou vycházku a návštěvu rodiny bez dozoru vychovatele.

Počátkem osmého týdne může být samostatná vycházka prodloužena na šedesát minut. Ve čtvrté úrovni programu mohou klienti poprvé opustit komplex budovy na delší čas a zůstat přes noc se svou rodinou.

Pokud jsou i nyní dodržena všechna pravidla, uzavřena mezi vychovatelem a klientem, následuje v desátém týdnu poslední, pátá úroveň programu. Ta povoluje mladistvému vycházku do města, dlouhou v rozmezí dvou až čtyř hodin za účelem návštěvy muzea, kina, bazénu či jiných a uvolnění z institutu na dvě noci, které klient tráví doma se svou rodinou.⁸⁸

Celkový pobyt klienta v „clearingové stanici“ by neměl překročit dobu tří měsíců a v intenzivně terapeutické skupině dobu šesti měsíců. Ale i zde existují odchylky v koncepci, a proto je v obzvláště těžkých případech nezbytné prodloužit dobu pobytu až na devět měsíců.

⁸⁷ viz. Příloha č. 2 - Ustanovení o návštěvách, vycházkách a dočasných propuštění v intenzivně terapeutické skupině s integrovanou „clearingovou stanicí“

⁸⁸ Vnitřní dokumenty intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“

9.4. Návštěvy, vycházky a dočasná propuštění v intenzivně terapeutické skupině

Při prvním vstupu klienta do budovy musí být přítomen vychovatel skupiny. U návštěv rodičů je nutnost přítomnosti vychovatele již posouzena dle potřeby.

Veškeré věci, které si klienti přinesli do ústavu, zůstávají před vstupem u vychovatele a podrobují se důkladné kontrole, zda v nich nejsou žádné zakázané předměty.⁸⁹ Stejný postup platí pro veškeré ostatní věci, které se dostanou do ústavu, například dárky a jiné cenné předměty. I návštěva si před setkáním svleče svrchní oděv z důvodu zamezení přenosu zakázaných látek.

Termín schůzky je předem pevně určen a musí se striktně dodržovat.⁹⁰ V případě nutnosti může vychovatel dané skupiny čas návštěvy přerušit nebo dokonce odmítnout.

Místnost pro návštěvy se vybírá podle možností flexibilně. Momentálně ji nahrazuje učebna a společenská místnost.⁹¹

9.5. Režim dne v intenzivně terapeutické skupině

Denní program je pevný a neměnný. V 7:15 zazní rozhlasem první budíček. Dveře zůstávají po noci stále uzamčené. Druhý budíček, v 7:30, provádějí již vychovatelé osobně. Ti, kteří mají na daný den službu v kuchyni, musejí být připraveni již v 7:45 u dveří pokoje. Službu v kuchyni má každý den jiný klient, přičemž přehled o jednotlivých povinnostech visí na nástěnce v kuchyni. Vzhledem k aktuálnímu stavu, počtu sedmi míst, vychází na každý den v týdnu jiný klient.

V 8:00 jsou odemčeny dveře od pokojů, klienti jdou na společnou snídani. Účast na snídani je povinná, stejně jako na obědě a večeři. Každý klient má své pevné přiřazené místo u stolu a vlastní příbor, kterému bylo krátce po přijetí přiřazeno číslo. Během snídane plánují vychovatelé s mladistvými program na daný den. Vychovatel zapíše do tabulky veškeré aktivity na dopoledne, které mají klienti na výběr, nebo které jim byly předem určeny. Dodržení programu je povinností.

⁸⁹ viz. příloha č. 3 - Seznam povolených a zakázaných předmětů na pokoji

⁹⁰ Informationsblatt für Besucher der Clearingstelle und ITG, stand 19.11.2003

⁹¹ viz. příloha č. 9 - Vnitřní prostory intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“

Od 8:20 do 8:30 mají klienti možnost kouřit ve vnějších prostorech komplexu.⁹² Cigarety nesmí nosit u sebe ani je mít na pokoji. Vždy musí požádat vychovatele, který mu o stanovené pauze přidělí jednu cigaretu a zapíše vše do předem vytištěného formuláře. Na dvoře se můžou kuřáci i nekuřáci pohybovat pouze odděleně, za dozoru vychovatele. Pokud vychovatel nemůže vykonávat na dvoře dozor, zůstávají nekuřáci v budově. Denní přiděl cigaret na osobu činí od tří do šesti kusů.

Krátce před půl devátou vyjdou klienti ze svých pokojů, kde se setkávají přede dveřmi do komplexu vedoucího do školní třídy. V 8:30 začíná školní vyučování. Nezávisle na věku navštěvují mladiství jednu společnou třídu, ve které učí dva učitelé, popřípadě jeden učitel a jeden vychovatel. Každý klient dostane vzhledem ke svému věku a úrovni dosažených znalostí a dovedností vlastní program, na kterém po celou dobu pobytu pracuje.⁹³

Výuka končí v půl jedné. Poté následuje půlhodinová pauza, ve které si klienti mohou zakouřit nebo si odpočinout na čerstvém vzduchu. Čtvrt hodiny před obědem nastoupí služba do kuchyně, aby vyzvedla obědy a donesla je do jídelny. Vychovatel i zde zapisuje do tabulky program na odpoledne. Po obědě mají klienti opětovnou možnost kouřit nebo danou čtvrt hodinu jinak využít pro osobní potřebu. Ve 14:00 zůstávají mladiství ve svých pokojích, přičemž vypracovávají domácí úkoly, učí se, nebo odpočívají. V tuto chvíli jsou pokoje zamčené. Mluvit s vychovatelem či učitelem mohou pouze pomocí telefonního zařízení.

Doba mezi 15:00 a 18:00 je určena pro terapie, skupinová léčebná sezení nebo jiné povinné termíny. Pokud v daný den klient nemá naplánovaný žádný ze zmíněných programů, platí pro něj klasický průběh odpoledne. V 15:00 mají klienti pauzu na kouření. Od 15:30 do 16:00 probíhá odpolední výuka v menších skupinách nebo ve skupině společné. Od 16:00 do 18:00 mají klienti možnost sledovat program v televizi, hrát vybrané společenské či jiné hry nebo vykonávat vychovatelem stanovenou aktivitu se specifickým cílem. Veškerý program je naplánován a následně evidován hned po obědě po dohodě mezi vychovatelem a daným

⁹² Klienti, kteří již dosáhli patnáctého roku, smí vykouřit maximálně pět cigaret denně. Ti, kteří jsou mladší, pak dostávají od vychovatele cigarety čtyři, avšak pouze za souhlasu rodičů či zákonných zástupců.

⁹³ viz. kap. 11.1 - Týdenní „smlouvy“ v rámci „clearingové stanice“ a „clearingové školy“

jedincem. Nemůže se tak stát, že by měl mladistvý dlouhou chvíli nebo nevěděl, co dělat a jen tak se bezcílně pohyboval po komplexu.

V 18:00 se klienti setkávají u večeře. Hned po večeři vychovatelé hodnotí dle vyplněných tabulek, zda byly denní úkoly splněny. Následuje společná reflexe dne. V 18:30 se klientům opětovně naskýtá možnost kouření, ostatním, co nekouří, začíná večerní program. Čtvrtek je vyhrazen společenským hrám, které si klienti musí sami předem naplánovat a časově rozvrhnout. V jiné dny platí stejná nabídka jako při odpoledním programu.

Ve 20:15 mají kuřáci poslední možnost jít si zakouřit, klienti si mohou na večer vypůjčit CD na poslech. Ve 20:30 se zamykají pokoje. Každý má čtvrt hodiny na osobní hygienu. Ve 21:00 se zhasínají světla a klienti jdou spát.⁹⁴

⁹⁴ viz. příloha č. 1 - Režim dne

10. Pedagogická koncepce

Pedagogická práce s klientem je úzce spojena s prováděním diagnostiky. Průvodní a konečná diagnostika v rámci pobytu v „clearingové stanici“ je výsledkem celkové spolupráce odborníků (psychologa, vychovatele, učitele a vedoucího intenzivně terapeutické skupiny ve spolupráci s dětskou psychiatrií, psychiatrií mládeže a úřadem péče o mládež).

V pedagogické práci si odborníci ústavu položili dva důležité stěžejní body. Předně se zde pracovníci snaží o teoretickou a výchovně terapeutickou práci, aby zajistili jasné, strukturované a konsekventní prostředí pro klienta. Snaží se tedy o diagnostikování jeho dosavadních školních zkušeností, na jehož základě mu umožní jiné, lepší zkušenosti a dále usilují o klientův osobní rozvoj. Velmi důležitou roli hraje objasnění poruch klienta. Všechna tato opatření spočívají ve třech hlavních postojích, nacházejících se v empatii, akceptování a uvědomění si hodnot.⁹⁵

10.1. Pedagogika

Péče o klienty v intenzivně terapeutické skupině představuje především formu sociální terapie v rámci terapeutického prostředí s jasně stanovenými cíli a členěnými fázemi. Pedagogická péče a terapeutické zacházení je založeno na pěti hlavních bodech, konkrétně na zadržení, podpoře, struktuře, úšasti a potvrzení.

Dítě/mladistvý je zadržen na jistém a bezpečném místě, kde jsou zajištěny všechny jeho základní potřeby. Za podpory zkušených dospělých lidí pozná, že není svým problémům ponechán napospas. Klient je podporován k tomu, aby postupně začal rozvíjet svou osobnostní stránku. Struktura (vnější struktura terapeutického prostředí) klientovi zprostředkovává vnitřní jistotu a umožňuje mu postupné převzetí zodpovědnosti sám za sebe.

Dále zde hraje důležitou roli účast. Klient je vtažen do podstatných procesů rozhodování, přičemž neustále dostává okamžitou zpětnou vazbu o svém chování. Tak se podílí na svém pobytu ve skupině a na svém rozvoji.

⁹⁵ Všechny potřebné informace byly čerpány z: Rahmenvertrag § 78f SGB VIII; Anlage 3; Leistungsvereinbarung zwischen der Kommission Kinder- und Jugendhilfe Niederbayern/Oberpfalz und der Katholischen Jugendfürsorge der Diözese Regensburg e.V

Povrzení představuje pro klienta také velice důležitou úlohu, jelikož potřebuje, aby byly všechny jeho pokroky spolehlivě a ihned potvrzeny, aby mohl zažívat každodenní úspěchy, a aby za ně byl také odměněn.

Celkové pedagogické vedení je rozděleno do tří fází. V počáteční fázi, tedy v období prvních klientových dnů v „clearingové stanici“, je jedinec zadržen a uveden do jasně stanovené struktury. V této fázi se odborníci snaží podpořit jeho psychický i fyzický stav. V druhé, intenzivní pracovní fázi se již klient podílí na možnostech svého rozvoje, které je odporníky reflektováno. Učí se sociálnímu citění, které je utvářeno pomocí tréninkových programů, malých skupin účastníků a terapeutických hodin. Tím jsou rozvíjeny silné stránky. Dále jsou nastíněny alternativní formy chování a rozšířeny sociální kompetence jedince. V konečné fázi se klientovi postupně otevírá dosud uzavřený prostor pro převzetí zodpovědnosti nad svým chováním a svými činy a perspektivy do budoucna.

10.2. Diagnostika

Jelikož se u dětí/mladistvých požaduje obsáhlé diagnostické vyšetření, musí být posouzena mnohá kritéria. Mezi ně patří analýza příčin disociálního a delikventního chování, detailní pozorování dítěte/mladistvého a jeho poruch, objasnění psychiatrického onemocnění, zhodnocení situace v rodině, stanovení aktuální a dlouhodobé potřeby zásahu, určení míry podpory v rámci školy a v neposlední řadě konkrétní objasnění dalších výhledů do budoucnosti.

S tím souvisí shromažďování a analýza dosavadních podkladů a materiálů, lékařská prohlídka, anamnéza, explorace, pozorování jednotlivců individuálně i ve skupině, diagnostika výkonu ve škole, psychologická a pedagogická diagnostika formou testů, seznámení se s původním prostředím a dotazování se kontaktních osob.⁹⁶

Jednu z nejdůležitějších rolí zde hraje metoda anamnézy, při níž odborník získává od klienta a jeho rodičů všechny důležité informace, které by pomohly objasnit jeho současný stav a diagnostikovat jeho potíže. Zpravidla se při vytváření anamnézy používá rozhovor či dotazník. Obvykle se zjišťují údaje kolem osoby

⁹⁶ Koncept der Intensiv-therapeutischen Gruppe mit integrierter Clearingstelle im Kinderzentrum St. Vincent Regensburg, str. 5

samotného klienta, rodinné zázemí a vztahy s vrstevníky, spolužáky a učiteli za účelem objasnění rizikových faktorů, dědičné zátěže a sociálních vlivů.⁹⁷

Důležitou roli při vyšetření hrají též poznatky policie a soudů o trestné činnosti jedince.

⁹⁷ PRŮCHA, J. WALLEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, str. 21

11. Terapeutická cvičení v rámci intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“ a v rámci „clearingové školy“

Poté, co odborníci v prvních dnech pobytu předběžně diagnostikovali klientovy problémy, doporučí několik terapeutických postupů. Samozřejmě nějaký čas trvá, než se stanoví nejlepší kombinace technik, proto intenzivně terapeutická skupina nabízí hned několik takových terapeutických postupů.

Velice důležitou roli zde hraje kognitivně behaviorální metoda, která si klade za cíl změnu chování. Odborníci se snaží hned od začátku minimalizovat pocit nejistoty dítěte/mladistvého a vybudovat v něm schopnost vnitřního ovládnutí myšlenek a činů. To se děje na základě studia, analýzy a reflexe dosavadního chování samotným klientem, který je nucen seznámit se se svými činy, kterých se dříve dopustil.

Psycholog se zde snaží, aby si klient uvědomil závažnost svých činů a také důsledky, které jsou s nimi spojeny. Klient si má uvědomit, co udělal špatně a co ho k danému činu vedlo. Tím, že si čte své spisy s určitým odstupem času, je více schopen pojmut daný problém objektivně a nezaujatě.

Jak bylo uvedeno již v předchozích kapitolách, jsou veškeré prostory v ústavu úzce propojeny, stejně tak i péče odborníků o klienta. Proto i terapeutická cvičení přechází z rukou psychologů, kteří se věnují klientům individuálně, v přesně vymezených hodinách během týdne od 15:00 do 18:00, do rukou učitele a vychovatele, který na klienta dohlíží po celý den. Během celého týdne se tak děti/mladiství učí ve skupině pozitivně měnit své chování na základě předvádění a reflektování problematického chování.

11.1. Týdenní „smlouvy“ v rámci „clearingové stanice“ a „clearingové školy“

Nedílnou součástí práce v intenzivně terapeutické skupině tvoří metoda smlouvy, která si klade za cíl motivovat jedince k požadovanému chování a později toto chování začlenit do jeho běžného života. Dohodu s klientem uzavírá učitel v rámci „clearingové školy“ a vychovatel v rámci „clearingové stanice“. Tak uzavírá klient vždy dvě týdenní dohody, které jsou koncem týdne společně vyhodnoceny.

Na sestavení týdenní „smlouvy“ se podílí vychovatel či učitel společně s klientem na základě výsledků a pokroků v chování z předešlého týdne. Týdenní plán se však nesoustředí pouze na vykonání určité činnosti. Mnohem více požaduje klientovy proměny v psychice a chování, které jsou hlavním cílem jeho pozitivního rozvoje.

Mezi taková smluvní ujednání patří například týdenní cíle v rámci „clearingové školy“: „Budu si dávat pozor na správné držení těla.“, „Nebudu nikoho ponižovat“, „Budu se aktivně podílet na výuce“, „Každý dám dvěma dětem pozitivní zpětnou vazbu“, „I když budu rozčilený, zůstanu slušný a klidný.“ či „V úterý a ve čtvrtek vždy po půlhodině projednám s vychovatelem svá akta. 1) Projednám jednu zprávu ze svých akt, 2) popíši, co jsem si o tom myslel tehdy a 3) popíši, co si o tom myslím teď.“⁹⁸

V rámci „clearingové stanice“ vypadají týdenní cíle následovně: „Budu se ptát pouze jednou a budu respektovat odpovědi vychovatele.“, „Mám často špatnou náladu. Napíši, co můžu udělat, aby se mi zlepšila. (alespoň 25 důvodů)“, či „Každý den popíši situaci, ve které jsem se cítil vyprovokovaný, ale přesto jsem zůstal klidný a můj tón hlasu byl přiměřený. V případě potřeby mi pomůže vychovatel.“⁹⁹

11.1.1 Typy týdenních „smluv“

Jelikož si klienti potřebují zvyknout na jasně stanovený režim dne a na povinnosti z něho vyplývající, dostávají také úkoly, které jsou spojeny s vymýšlením programu na volný čas. Právě tyto úkoly motivují klienty k samostatné práci, na kterou doposud nebyli zvyklí. Dříve se pohybovali buď v negativním prostředí s partou či jen tak seděli doma a nic nedělali. Právě dodržování programu se zdá být klientovým největším problémem. Po rozhovoru s jednou mladistvou dívkou bylo zřejmé, že se stále cítí unavená, jelikož „musí“ stále něco dělat, na což dříve nebyla zvyklá. Stačilo ji pouze ležet na posteli a celý den poslouchat hudbu a teprve večer chodit ven s partou. Zde, v intenzivně terapeutické skupině, musí být volný čas vždy

⁹⁸ Týdenní cíle v rámci „clearingové školy“ byly čerpány z vnitřních dokumentů intenzivně terapeutické skupiny s „clearingovou stanicí“ v Dětském centru St. Vincent v časovém rozmezí od 16.10. do 10.11.2006.

⁹⁹ Týdenní cíle v rámci „clearingové stanice“ byly čerpány z vnitřních dokumentů intenzivně terapeutické skupiny s „clearingovou stanicí“ v Dětském centru St. Vincent v časovém rozmezí od 19.05. do 30.06.2006.

předem závazně naplánován a také dodržen. Tak dostávají klienti úkoly typu: „Navrhuji na příští týden tři hry vždy pro dva hráče.“, „Zorganizuji turnaj v počítačových hrách.“, nebo „Připravím ovocnou mísu na sobotu k fotbalovému zápasu.“¹⁰⁰

11.1.2 Průběh hodnocení týdenních „smluv“

Na konci každého týdne, v pátek ve 14:00, se skupina sejde ve společenské místnosti, kde se nachází vychovatel a vedoucí či zástupce vedoucího skupiny. Zde se opět po sedmi dnech otevírají osobní akta klientů s vypsány týdenními cíli. Nejdříve se všichni posadí do křesel a dvě minuty mlčí. Tak dojde k naprostému zklidnění a uvolnění se, což je právě pro toto sezení velmi důležité. Poté každý klient řekne jednu klíčovou větu, jak by se měl člověk správně chovat typu: „mluvit pravdu, neublížovat druhému, omluvit se při chybě“ a jiné.

Při samotném sezení vychovatel vždy nejprve přečte vytyčený cíl, nechá prostor pro vyjádření osobního postoje klienta a teprve poté dojde k jeho vlastnímu hodnocení. Prostor pro vyjádření je vymezen i ostatním klientům dané skupiny, kdyby měli připomínky, dodatky či návrhy na zlepšení vůči svému kolegovi. Na základě toho, zda byly dané cíle klientem splněny, se následovně stanoví cíle nové nebo se ty staré zapíše i na následující týden.¹⁰¹

V tomto případě vychovatelé uplatňují metodu formování, kdy je spojeno to, co již klient umí, s požadovaným chováním a zpevňováním jednotlivých kroků. Jeden velký cíl je tedy rozdělen do menších, dílčích cílů, které klient plní postupně.

Na základě otevřeného pozorování však bylo zjištěno, že klienti své úkoly příliš neplní a pokud ano, bylo to pouze z důvodu zrušení předem uloženého zákazu. Při rozhovoru bylo dále zjištěno, že se klienti cítí pod tlakem, při němž nemohou nebo nechtějí pracovat.¹⁰² Na druhé straně si však stěžují, že mají příliš málo práce během školního vyučování, které jim neposkytuje dostatek prostoru pro rozvoj svých znalostí.

¹⁰⁰ Týdenní cíle v rámci „clearingové stanice“ byly čerpány z vnitřních dokumentů intenzivně terapeutické skupiny s „clearingovou stanicí“ v Dětském centru St. Vincent v časovém rozmezí od 19.05. do 30.06.2006.

¹⁰¹ Veškeré informace byly zapsány na základě přímého pozorování terapeutického skupinového sezení v prostorách intenzivně terapeutické skupiny Dětského centra St. Vincent, dne 1.12.2006.

¹⁰² viz. příloha č. 5 – Rozhovor s klientem ústavu

11.2. Ranní skupinové rozhovory klientů s vychovatelem a učitelem zvané “Nálady” (“Stimmungen”)

Každé ráno v 8:45, tedy před samotným vyučováním, se klienti sejdou v místnosti určené pro terapeutická cvičení. Zde si sdělují své pocity a emoční zážitky z předešlého dne a jak se cítí nyní, přičemž hodnotí svou náladu škálou od jedné do deseti (velmi špatné – skvělé).

Klienti sedí v kruhu, aby si mezi sebou udrželi oční kontakt a pozorně poslouchají toho, kdo právě mluví. Každý nejprve řekne číslo a poté vysvětlí, proč se cítí právě tak, jak uvedl. Důvody mohou být velice rozmanité. Jednou z příčin, proč se klient cítí špatně, může být nezvládnutí domácího úkolu, v opačném případě pak blížící se návštěva rodiny.

Pokud klient nedokáže vysvětlit, jak se cítí, nebo nedovede uvést pro svou náladu důvody, přiměje ho vychovatel/učitel, aby popsal průběh předešlého dne, co se mu povedlo a co ne, co ho potěšilo nebo naopak zarmoutilo a pomohl mu najít příčinu svého emočního stavu.

Tento rozhovor trvá přibližně dvacet minut a slouží především k uvedení klienta do nového dne, kdy je nucen si uvědomovat, co ho čeká a reflektovat průběh předešlého dne a zážitky z něj vyplývající.

Každé pondělí následuje druhá fáze skupinového rozhovoru klientů s vychovatelem a učitelem, ve které se rozebírají zadané cíle z předešlého týdne, stanovené vychovatelem po dohodě s klientem. Klienti si musí sami zhodnotit, co se jim povedlo, a co nikoliv, co by na sobě měli změnit a jaké změny již dosáhli.

Každý takový skupinový rozhovor se skládá ze čtyř stěžejních bodů - uvidět problém, porozumět mu, předběžně nahlédnout na cíle a konečně tyto cíle pevně stanovit. Tak je zajištěna neustálá kontrola, kdy je klient nucen spolehlivě dodržovat předem stanovené, závazné cíle, na kterých se sám podílel. Tyto cíle si pak zapíše do svého sešitu, určenému právě k tomuto účelu. Vychovatel/učitel pak „oznámkuje“ výsledky jeho týdenní práce stupnicí od jedné do tří (velmi dobře – sem tam nezvládnul, ale v pořádku – velmi špatně). Na konci týdne pak na klienty čeká společná reflexe, jak všechny zadané úkoly a celkové cíle zvládli, které jsou také hodnoceny známkami.

Na základě otevřeného pozorování byly zaznamenány zřejmé rozdíly v jednání a hodnocení svých dosavadních výsledků mezi klienty, kteří ve skupině pobývali delší dobu, než ti, kteří zde byli pouze krátký čas. U klientů, kteří teprve s programem začínali, byla vidět neochota spolupracovat, projevy lhostejnosti a nezájmu podílet se na terapeutickém cvičení. Dále bylo patrné, že tito mladí lidé nejsou zvyklí mluvit o svých pocitech, náladách a problémech. Dosud si nikdy žádné cíle nedávali, proto zde pro ně bylo velice těžké, samostatně se rozhodovat a vést také za své jednání odpovědnost. U klientů, kteří ve skupině byli již delší dobu, byli zaznamenány pokroky, kdy již byli schopni sami si určit vlastní cíle a dokonce reflektovat, do jaké míry byly tyto cíle splněny.

11.3. Odměny a tresty v intenzivně terapeutické skupině

V intenzivně terapeutické skupině s integrovanou „clearingovou stanicí“ se dále využívá metody zpevňování, která posiluje správné chování. Odborníci již od prvního dne klientova pobytu pozorují jeho chování, na jehož základě stanoví rozsah odměn, stanovených ústavem, tedy především v podobě plynulého přechodu do vyšší úrovně programu.¹⁰³, ve které má klient větší relativní volnost, a trestů, které jsou voleny vzhledem k individuálním potřebám jedince.

11.3.1 Odměny v rámci volnočasových aktivit

Odměny mohou mít různý charakter. Dělí se na odměny sociální v podobě pochval, souhlasu, uznání či povzbuzení, které jsou ohromně důležité pro podporu motivace jedince, dále v podobě materiálních odměn, například půjčení CD či videoher, podání oblíbeného jídla či sladkosti a neposledně odměny, které povolují jedinci nějakou činnost, například hrát videohry, hrát na dvoře basketbal, jít do kina nebo mít povolenou samostatnou vycházku. Ať už jde o odměny jakéhokoliv typu, jsou všechny nepostradatelnou složkou k dosažení pozitivní změny v chování.

Na jedné straně se klienti podrobují přísnému dennímu režimu a pevně stanoveným pravidlům, na straně druhé jim je však nabízena široká škála činností a aktivit, které mohou využít ve svém volném čase. Mezi takové aktivity patří

¹⁰³ viz. příloha č. 2 – Ustanovení o návštěvách, vycházkách a propuštění v intenzivně terapeutické skupině s integrovanou „clearingovou stanicí“

například pracovní kroužky (práce se dřevem a kamenem, malování a skicování, návrhy nástěnek spojené s celkovou výzdobou komplexu, příprava oslav a svátků, kroužek vaření), projekty krátkodobé i dlouhodobé (o letních prázdninách roku 2006 téma cirkus a divadlo) spojené s hraním rolí a prezentací výsledné činnosti. Klienti tak mají možnost předvést výslednou činnost svého snažení i veřejnému okolí, což přispívá k pozitivním změnám v jejich chování a vnímání celkové činnosti, kterou konají.

Každý den mají mladiství prostor sami pro sebe, který mohou využít různými způsoby. Pokud mají hotovou přípravu na vyučování a nemusejí tedy vypracovávat individuální domácí úkoly, mohou svůj volný čas vyplnit četbou, poslechem hudby, sledováním televize či filmů nahraných na DVD, hraním počítačových her či her společenských s ostatními klienty, různými formami umělecké činnosti a dalších. Ústav také nabízí mnoho sportovních aktivit, jako fotbal, volejbal, basketbal, badminton, hokej, stolní fotbal a posilování.

Při absolvování třetího stupně programu se nabízejí další možnosti.¹⁰⁴ Klienti mohou v omezeném měřítku opustit budovu s cílem návštěvy kina, bazénu, sportovního centra, divadla a jiných. O víkendu či v jiném stanoveném dni se celé skupině naskýtá možnost jít s vychovatelem do přírody v blízkém okolí výchovného ústavu.

Ve chvíli, kdy klienti nedodrží stanovená pravidla, jsou dané aktivity omezeny nebo dokonce zrušeny.

Veškeré plánování aktivit se zapisuje v časovém předstihu na základě rozhovoru klienta s vychovatelem. Aktivity na následující časový úsek v rozsahu půl dne se zapisují vždy po snídani a obědě v prostorách jídelny. Na každou půlhodinu si klient s pomocí a návrhů vychovatele plánuje individuální volnočasový program, který se pro něj po zapsání stává závazným.

¹⁰⁴ viz. příloha č. 2 – Ustanovení o návštěvách, vycházkách a dočasných propuštění v intenzivně terapeutické skupině s integrovanou „clearingovou stanicí“

11.3.2 Tresty založené na individuálních potřebách klienta

Tresty, jak již bylo uvedeno, volí vychovatel vzhledem ke klientovým individuálním potřebám. To, co je pro jednoho trestem, nemusí být trestem také pro druhého.

Základním a pro všechny stejným trestem se stává sesazení klienta z programové úrovně, ve které se právě nachází, na úroveň 0, pokud se pokusil z ústavu utéct či jinak hrubě porušil stanovená a závazná pravidla. Tím mu je odejmuta veškerá volnost a privilegia, která si získal během pobytu ve skupině. Znamená to, že klient se nachází na úplném začátku celého procesu, což pro něj může být velice nemotivující a může ho to odradit od další spolupráce s vychovateli. Dítě/mladistvý je však po celou dobu neustále seznamován s pravidly skupiny, jsou mu tedy všechny důsledky svého jednání velice dobře známy. Tento druh trestu se však stává jen velmi zřídka, jelikož je útěk z ústavu téměř nemožný. „To se stalo pouze dvakrát. Jednou jedna dívka a jednou chlapec. Přičemž ta dívka neutekla na dlouho.“¹⁰⁵

Jiné druhy trestů jsou však velice časté. Většinou je dětem/mladistvým odepřeno něco, co mají rádi. Mezi takové tresty patří například zákaz určité činnosti, konkrétně sledování televize, možnost zakouřit si na dvoře, účast na krátkém výletě a podobně. Tresty mohou být i zcela malé, které se zdají být banální, například odepření osladit si nápoj, který má klient tak rád.

Trestem pro klienta se může stát i povinnost oholit se, učesat si vlasy, nebo naplánovat společný program na následující den. Přestože se vychovatelé snaží o navození motivačních programů a úkolů, pro klienty je to mnohdy velice nepříjemné, ba dokonce namáhavé. Takové vymyšlení programu či nějaké hry pro ostatní mohou dělat poprvé ve svém životě. Tato činnost je pro ně příliš abstraktní a navíc jim přináší mnoho nejistot, zda se bude hra líbit, zda uspějí v kolektivu nebo před samotným vychovatelem/učitelem. Klient v tomto případě potřebuje bezpodmínečně pozitivní zpětnou vazbu, i když třeba nedokázal uspět na sto procent. Právě potvrzení, že se mu něco povedlo, že udělal něco dobře, je pro motivaci velice důležité a pomáhá klientovi s obnovením vlastní sebedůvěry a uvědoměním si vlastní

¹⁰⁵ Citováno z rozhovoru se zástupcem vedoucího intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“ Dětského centra St. Vincent v Regensburgu, Xaverem Waitzhoferem.

užitečnosti, jedinečnosti a důležitosti. Všechny tyto aktivity pro vyplnění volného času přispívají k správnému sociálnímu cítění a ke klientově sociální integraci.

Učí ho plánovat a rozmyslet si možné varianty a důsledky svého chování.

Slovní trestání se děje především v podobě výtky, které předchází vysvětlení nevhodnosti klientova chování. Důležitým bodem je samotná reflexe svého vlastního chování, proč klient reagoval tak, jak reagoval, které okolnosti ho k tomu vedly a umožnění omluvit se za svoji chybu, aby se viník mohl zbavit pocitu viny.

Přestože jsou posměšky a zahanbení prostředky, kterým by se měl vychovatel vyhnout, naskytnou se někdy situace, kdy je vyřešit problém téměř nemožné. Pokud se ve skupině vyskytuje jedinec, který ostatní pouze slovně uráží, napadá je a ponižuje a neplatí na něj již žádná jiná opatření, může vychovatel krátce přistoupit ke stejnému prostředku jako klient sám. Avšak vychovatel jedná s dítětem/mladistvým tímto způsobem pouze za účelem uvědomění si pocitů a prožívání ostatních, se kterými jednal podobně. Klient si tak krátce prožije to, co působí ostatním a snad si i uvědomí následky svého chování. Takové tresty probíhají ve spolupráci s psychologem, který s klientem hodnotí celou situaci. Vzhledem k tomu, že jsou do skupiny přijímáni klienti s vážnými poruchami v chování, kteří nemají přesně vymezené hranice mezi tím, co je dobré a co špatné a mají velmi slabé sociální cítění, potřebují zpětnou vazbu v podobě odměn a trestů, které se snaží navádět jejich chování tím správným směrem a usměrňují je ve svých činech a jednáních.

11.4. Relaxační cvičení

Každý týden absolvuje celá skupina relaxační cvičení, která mají za cíl dosáhnout uvolnění svalstva a navození pocitu klidu. Tato cvičení jsou důležitá především pro uvolnění atmosféry ve skupině a pro připravení klienta na následnou činnost ve skupině.

Klienti si sednou na židle do kruhu, uvolní se, zavřou oči a soustředí se na pravidelné dýchání. Vychovatel sedí společně s nimi, aby vytvořil pocit společenství a předčítá či vypráví jednoduchý příběh, se kterým se mají klienti ztotožnit. Představují si, že jsou součástí děje a prožívají vše ve svých představách. Každému je poskytnuta určitá volnost představ a prožívání daného příběhu tak, aby se cítil sám

sebou, v bezpečí a jistotě. Po dovyprávění příběhu mají všichni i nadále zavřené oči a stále prožívají to, co si sami utvořili ve svých představách. Teprve po uplynutí několika minut se zase pomalu navracejí do reality. Součástí relaxačního cvičení je i následná reflexe zážitků a pocitů klientů v rámci celé skupiny. Zde tito mladí lidé uvádí, co a jak se cítili, zda byla pro ně daná situace příjemná. Při opačném názoru vysvětlují, proč se cítili nešťastně či nepříjemně a uvádí důvody, které je vedly k jejich názoru, popřípadě naznačí jiné možnosti či varianty dějství, které by je vedly k pocitu jistoty a bezpečí.

Tato cvičení jsou velice důležitá nejen pro klienta, ale i pro samotného vychovatele, který tak získá velké množství informací o vnitřním stavu dítěte/mladistvého, ke kterým by se jinak dostával jen velmi těžko. I samotný klient může nevědomky říci, co by za normálních okolností nepřiznal nebo se bál říci.

U cvičení tohoto typu musí vychovatel navodit klidnou a mírnou atmosféru, která vede klienta k pocitu bezpečí. Nedílnou součástí, přispívající k dosažení pozitivních výsledků tvoří také vzájemná důvěra mezi vychovatelem a klienty, ale i klienty mezi sebou.

11.5. Spolupráce rodičů

Jednou z terapeutických metod by se dala chápat i spolupráce rodičů a nejbližších dítěte/mladistvého, umístěného do této skupiny. Rodiče dítěte by měli brát svou zodpovědnost za něj i nadále velice vážně a měli by se na tomto programu intenzivně podílet. V rámci možností se rodiče mohou podílet na celkové proměně v chování svého dítěte. Patogenní faktory rodiny a prostředí, ve kterém se klient nacházel, musí být velice dobře zdůrazněny. Pro klienta, umístěného v intenzivně terapeutické skupině, je velice motivující, když může konečně vidět svoje rodiče a promluvit si s nimi. Přestože měli v rodinném prostředí problémy a nebyli například milováni tak, jak by si zasloužili, mají ke svým rodičům velmi blízký vztah. Proto hraje jednání a sezení s rodiči či zákonnými zástupci, návštěvy rodičů či naopak vycházka klienta omezená na několik hodin či na celý víkend velice důležitou roli, která představuje obrovskou pomoc v procesu nápravy klienta a navedení ho opět na správnou cestu. Klient se těší domů, těší se na prostředí, na které je zvyklý a proto se také alespoň ve většině případů snaží dodržovat přísný režim a podmínky, stanovené vedením skupiny.

12. Pozitivní a negativní stránky v osobnostní proměně klienta v rámci intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“

Otázka umístění dítěte/mladistvého do nápravného zařízení s přísným výchovným režimem se v Německu probírá již třicet let. Existuje mnoho odborníků, kteří tento druh nápravy zavrhnou, na druhé straně však mnoho dalších, kteří nově zavedené „clearingové stanice“ podporují a považují je za více než potřebné.

Jak již bylo v předchozích kapitolách uvedeno, hlavní náplň těchto stanic tvoří diagnostika klienta, náprava v jeho chování a následné doporučení dalších kroků pro další výchovnou podporu jedince, přičemž se jedná o děti/mladistvé, kteří mají za sebou těžké životní zkušenosti, jež je vedly k delikventnímu až kriminálnímu jednání.

„Clearingové stanice“ nejsou kompletním řešením daného problému, nýbrž akutním zásahem proti takovému chování, které zasahuje do celkového jednání klienta v počátečním stádiu jeho resocializace.

12.1. Efektivnost pobytu v intenzivně terapeutické skupině

Na základě polootevřeného rozhovoru¹⁰⁶ s klientem intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“ je patrné, že i tento způsob převýchovy nemůže být dokonalý. Samozřejmě hledisko, že se klientovi ve skupině nelíbí, a necítí se zde dobře, není dostačující, jelikož se zde jedná o klientovu konfrontaci se zcela novým prostředím a novými pravidly, na které nebyl doposud zvyklý. Ale přesto byly na základě pozorování ve skupině shledány nedostatky, které nás nutí položit si otázky, zda by přeci jen nemělo být něco pozměněno, aby se klient cítil lépe a přirozeněji, než tomu v současnosti je.

Hledisko efektivity v osobnostních proměnách klienta během pobytu ve skupině bylo posuzováno také na základě polootevřeného rozhovoru s vedoucím skupiny, panem Xaverem Waitzhoferem¹⁰⁷, který v mnohém přispěl k celkové představě o cílech a úkolech, jež si odborníci ústavu předsevzali.

¹⁰⁶ viz. příloha č. 5 - Rozhovor s klientem ústavu

¹⁰⁷ viz. příloha č. 6 - Rozhovor s vedoucím intenzivně terapeutické skupiny

12.1.1 Faktory, pozitivně ovlivňující efektivitu resocializačního procesu

Doba tří až šesti měsíců je příliš krátká doba na to, aby mohly být zajištěny a podchyceny veškeré negativní projevy klienta a byl umožněn jeho opětovný návrat do všedního života s pocitem jistoty, že se klient již nenavrátil k předešlým špatným vzorcům chování a neuchýlí se zpět ke kriminalitě a zločinu. Přesto je nesmírně důležité pokusit o maximální pozitivní proměnu v klientově osobnosti, a to všemi možnými dostupnými výchovnými metodami a prostředky. Proto bychom měli být vděční za každou formu pomoci, která poskytuje dětem a mladistvým potřebnou péči.

Intenzivně terapeutická skupina s integrovanou „clearingovou skupinou“ je jedním takovým řešením. Vedoucí této skupiny, pan Xaver Waitzhofer, přiblížil práci ve skupině takto: *„Clearingové stanice“ nejsou zřízeny pro dlouhodobou péči, nýbrž jsou pokusem, zajišťovat velmi intenzivní pomoc, který má v úmyslu překonat krizi a ještě jednou provést podrobnou přesnou diagnostiku ve smyslu odevzdání prognózy, jak by to s dítětem mohlo rozumně pokračovat, a také v tom smyslu, že tu ještě jednoduše předpokládáme s dlouhodobějším léčebným přístupem nebo s dalšími navazujícími zařízeními, zabezpečujícími péči o mládež. Přičemž my sami zde dané léčebné terapie nedovedeme do konce, ale pouze zahájíme a poté odevzdáme jiným zařízením, která pak o jedince pečují dlouhodobě. To je zcela zásadní rozdíl. Chceme pouze překonat krizi a zajistit možnost a předpoklady, aby mohla zasáhnout jiná opatření.“*

Na otázku, zda je intenzivně terapeutická skupina pro klienty poslední možností či jakýmsi nouzovým řešením, odpověděl následovně: *„...Je to často poslední možnost v tom smyslu, že mnoho jiných opatření pro děti a mladistvé není zřízeno v takové intenzitě, nedokáže zasáhnout a uchopit problém, proto se pak uchylujeme k řešení nápravní cestou. A poslední možnost do té míry, jaká se nám naskýtá nabídka státních zařízení, zabezpečujících péči o mládež, kde člověk zpětně zasáhne pozdě, takřka na poslední chvíli... není to poslední možnost v tom smyslu, že když to nepomůže, tak tomu dítěti už nepomůže vůbec nic. Neřekl bych, že je to v této souvislosti poslední možnost, jelikož je také možné, že děti, které zde byly na krátkou nebo středně dlouhou dobu, pak mohli opět přijít do jiných forem zařízení jako například do skupiny intenzivní sociálně pedagogické péče o jedince nebo do*

terapeutických skupin... Je to mezistanice, započatá v určitém stádiu vývoje dítěte či mladistvého, zejména dítěte, ale částečně i mladistvého, jelikož jsou zde i čtrnáctiletí. Kde musí být, jak říkáme, zajištěno velice intenzivní opatření, abychom přerušili krizový vývoj a znovu umožnili méně intenzivní, neuzavřené formy státních zařízení, koordinujících práci mládeže. A to je první část otázky. A... zda je to nouzové řešení, bych chtěl jasně odpovědět, že to v žádném případě nouzové řešení není. Je to velice intenzivní forma opatrování, ale určitě ne nouzové řešení. Dobře, v tuto chvíli není nic lepšího, momentálně je to opatření pro pomoc dětem a mládeži, které se aktuálně nabízí, v jehož rámci mohou být přijaty obzvláště těžké případy dětí, které nemohou být v jiných zařízeních, nemohou být vychovávány v "normálních" domovech.

K pozitivnímu rozvoji v intenzivně terapeutické skupině s integrovanou „clearingovou stanicí“ vede z nejvyšší části práce vychovatelů, učitelů a psychologů, kteří jsou přímými aktéry a spolupodílníky na procesu přetváření klientovy osobnosti. Druhým důležitým aspektem je pak seznámení a uvedení klientů do pevné struktury všedního dne a stanovení jasně daných a závazných pravidel, které vedou mladého člověka k tomu, aby se naučil naplánovat si své volno, stanovit si cíle, tyto cíle se pokusit vyplnit nebo se jim alespoň přiblížit a konečně nést za svá rozhodnutí odpovědnost. A v neposlední řadě jsou to terapeutická cvičení, která přispívají k uvědomování si vlastní důležitosti a celkové identity osobnosti, kdy se klienti učí chápat a popisovat vlastní pocity, uvádět důvody, které je vedly k daným prožitkům, ale také chápat a tolerovat pocity ostatních.

Přestože je velmi těžké v tak krátkém čase provést co nejvíce změn v osobnosti klienta, odborníci v ústavu ani na okamžik nezahálí a již od samého počátku pobytu pečují o emocionální rozvoj mladého člověka. Především se mu snaží zajistit bezpečí a dát mu jistotu, že je zde přijímán. Dále si musí klient začít uvědomovat sám sebe a vlastní hodnotu, na kterou do této doby nebral příliš či vůbec ohled a začal sám sebe akceptovat. To se děje na základě pohovorů s psychologem, se kterým má klient jednou týdně půlhodinový až hodinový rozhovor. Psycholog s dítětem/mladistvým také pozvolna překonává zážitky, které získal, hodnotí s ním konfliktní situace, které se klient nejprve učí rozeznávat, přijmout a unést a poté zpracovat a poučit se z nich či vyvodit z nich závěry.

Velice důležitým krokem, o který se odborníci snaží především v rámci skupiny, ale i terapeutických cvičení, je také mladého člověka naučit, aby byl schopen jakéhokoli vztahu k druhému člověku a dosavadní narušené vnímání druhých odstranit. Díky ranním skupinovým rozhovorům se klienti učí vnímat vlastní pocity a korigovat je v souladu se situací. Při rozhovorech je vychovatelé nutí také hodnotit projevy ostatních, tím se učí otevřené zdravé kritice a pravidlům asertivity.

Co se týká sociální oblasti osobnostního rozvoje klienta, soustředí se práce odborníku především na zprostředkování hodnot a vzorců chování, které si dítě/mladistvý osvojuje každý den na základě stanovených pravidel a systému odměn a trestů. Klient se dále učí spolupracovat ve skupině, přijmout cizí názor či sám názor před ostatními vyslovit. Klienti se učí vytvářet si sociální vazby a vnímat jednotlivé sociální aspekty na základě skupinové práce a simulování všedních situací. Důležitým bodem je přijetí autority, což je pro mladé lidi v období puberty, zvláště pak s výchovnými problémy, velice složité.

V oblasti kognitivní se pak odborníci snaží o to, aby klienti důsledně zpracovávaly své domácí úkoly a uměli si naplánovat postup učení. Díky podpůrným individuálním učebním plánům mladí lidé dohánějí zameškané znalosti a schopnosti z předešlého období, kdy s největší pravděpodobností zanedbávali povinnou školní docházku. Dále se učí toleranci na základě seznámení se s jinými kulturami. Velice důležitou úlohu zde hraje naučit dítě/mladistvého, aby získal radost z učení. Pokud se mu něco povede, následuje okamžitá pozitivní zpětná vazba, která klienta potěší a dodá mu síly k dalšímu plnění úkolů. Tak je i odbourán strach z neúspěchu.

Co se zdá být však nejdůležitější, je vzájemná důvěra mezi mladým člověkem a pracovníkem ústavu, ať už je to vychovatel, učitel či psycholog. To je bohužel velice složitá věc, jelikož tak krátká doba pobytu a klientovo vědomí, že intenzivně terapeutická skupina s integrovanou „clearingovou stanicí“ je pouze přechodná stanice, do jisté míry kazí efektivnost celého programu této skupiny.

12.1.2 Faktory, negativně ovlivňující efektivitu resocializačního procesu

Klient, se kterým byl veden rozhovor, již prošel několika zařízeními. Možná proto mohou být jeho výpovědi poněkud zavádějící. Na druhou stranu je ale také schopen, i když subjektivně, jednotlivé instituty porovnat.

Důležitý je však fakt, že pobyt v intenzivně terapeutické skupině s integrovanou „clearingovou stanicí“ je příliš krátký na to, aby se klient cítil jistý a dovedl si s vychovatelem, popřípadě s učitelem vytvořit bližší vztah, který by mu také umožnil lepší výsledky a rychlejší pokroky ve změně svého chování a následném začlenění se do společnosti. Jak sám klient o domově Tabaluga, ve kterém pobýval předtím, v rozhovoru uvedl: *„Tam to bylo prostě skoro jako rodina. Bylo to příjemný. Měl jsem tam taky jednu pečovatelku, která se ke mně chovala jako moje máma. Bylo to prostě hezký. Hezký život a pořád si myslím, že je to blbý, že jsem to takhle zpackal.“* Důvodem, proč se klient cítil v dětském domově Tabaluga lépe, byl delší pobyt v daném ústavu.

Dále je ve smyslu nápravy velice obtížná otázka donucování a tlaku, který je na klienta kladen, aby splnil požadavky stanovené vychovatelem. Je samozřejmé, že v počátečním stádiu není možné ponechat klientovi volnou možnost svobodné volby ohledně jeho činnosti a volby práce. Krátká doba pobytu však neumožňuje dostatečné převzetí klientovy odpovědnosti za své činy a následky svého chování, které je také závislé na osobním vztahu mezi ním a vychovatelem.

Na otázku, co klientovi pobyt v ústavu přináší nebo naopak nepřináší, odpověděl následovně: *„No, tak přináší, že se nemusím víc namáhat a tak. A nic mi to nepřináší v tom, že tu člověk... ne, já nevím, jestli to mám říct, ale myslím si, že je tu člověk postaven nátlaku, musí se chovat podle pravidel. Když se tak nechováme, tak jsme hned potrestaný, a tak nemůžu nic zvládnout. Protože to můžu zvládnout možná jen ve chvíli, kdy jsem pod nátlakem, ale když je pak pryč... Jak můžu něco pochopit, když jsem pod tlakem. Na Heckscherský klinice to bylo bez donucování a tam jsem to zvládal. Tam jsem se taky nebral. Bez nátlaku“*

Přestože se pracovníci ústavu velice snaží dítěti/mladistvému vysvětlit průběh a důvody veškerých aktivit, probíhajících ve skupině a pravidelně jim poskytovat

zpětnou vazbu ohledně jejich chování, nemají klienti zájem pochopit jejich jednání a cítí se vůči vychovateli podřízeni a utlačováni. To je opět závislé na osobním vztahu klienta a vychovatele, který by měl být založen na přirozené autoritě. Na druhou stranu bez "donucení" mladého člověka k splnění konkrétní činnosti by byl velice pravděpodobně výsledný efekt proměny nulový, jelikož právě v počáteční fázi programu skupiny se klienti nachází ve fázi stagnace, kdy nemají sebemenší zájem spolupracovat, natož činit něco dobrovolně, bez jakéhokoliv tlaku ze strany vychovatele.

Na otázku, zda klient již za dobu svého pobytu ve skupině vnitřně rozumí, proč má danou činnost dělat, odpověděl následovně: „...nerozumím...protože vychovatel mluví s jedním...a pak mluvím s někým jiným vedle a on řekne: „Teď mluvím já a ne ty!“ A to je taky egoistický, že myslí jen na sebe: „Teď mluvím já a ty budeš ticho!“ A to se mi nelíbí. A když člověk neposlechne, musí hned na pokoj. Jen tak, protože jsem s někým mluvil.“

Jak již bylo v obou částech zmíněno, nedílnou úlohu při výchovné činnosti hrají metody odměn a trestů. Přestože by měly v pedagogickém působení převažovat odměny nad tresty, zde, v intenzivně terapeutické skupině, určené pro nejtěžší případy klientů s delikventním až kriminálním chováním, tomu tak být nemůže. Dítě/mladistvý musí být posazen/o jasným pravidlům a seznámen/o se sankcemi, vyplývajících z nedodržení režimu. Jinak by se nenaučili ani těm nejzákladnějším pravidlům chování.

Tím největším problémem se stává „domnělá“ náprava jedince a následná objektivnost a přesnost klientovy diagnostiky, která určuje jeho další kroky do budoucna. Jelikož ve skupině panují velmi přísná pravidla a klient je pod neustálým dohledem vychovatele či učitele, nemá téměř žádnou možnost chovat se jinak, než mu bylo stanoveno. Nemá tedy příliš možností, porušovat pravidla, a pokud se tak stane, následuje okamžitý trest či napravení v podobě rozhovoru s vychovatelem či psychologem, provedení konkrétní činnosti či zajištění jiných opatření.

Ani možnost utéci z ústavu klienti nemají, jelikož školní prostory se nacházejí ve stejném komplexu jako intenzivně terapeutická skupina a vycházky dostávají

minimální. A pokud by se v konečné fázi programu přeci jen pokusili utéci, vědomí, že se navrátí na úplný začátek programu, je velice rychle od tohoto úmyslu odradí.

Jak pan Waitzhofer sám uvádí: „...co se pro mě zdá být největším problémem na „clearingové stanici“ a úkolem s ní spojeným, je odevzdávání prognóz dalším formám opatrování a prognóz plynoucích z toho, jak odhadujeme další nejbližší vývoj dítěte. Tím je pro nás těžké diagnostikovat dětem mnohé příznaky a symptomy. Tak například děti, které sem přijdou s častým agresivním a delikventním chováním, nenaleznou příliš možností chovat se zločinecky či být agresivní. Takže co se týká příznaků, mohl bych po dvou nebo třech měsících říci, že je jedinec vyléčen, během tří měsíců žádný zločin a žádná agrese. To je velmi vysoký podíl úspěchu (ironie). Ale to samozřejmě není k smíchu, protože když dítě z ústavu opět vyjde a nejsou u něj určeny symptomy, velice často se znovu stává recidivistou, delikventem nebo agresorem. A toto odhadnout zde právě není možné. To jde v tak krátkém čase velice těžce.“

V otázce délky pobytu v intenzivně terapeutické skupiny se pan Waitzhofer vyjadřuje následovně: „Někdo, kdo má delikventní vývoj, potřebuje delší péči. A zde tu možnost nemá. Pak o něm mohu vypovědět méně, než bych chtěl. Rád bych měl více možností odhadnout, jak působila prognóza či jak daleko se skutečně dostal proces proměny, že se třeba i zmírnily některé symptomy. Mít možnost lépe odhadnout by bylo dobré. Ale jak by se to mělo stát, také ještě nevím. Ale to je nedostatek u všech případů, že můžeme špatně odhadnout a špatně konstruovat proměny.“

Díky krátké délce pobytu se toho dá zlepšit málo, říká pan Waitzhofer: „Co je ale v každém případě možné... Musím ještě říci, že dětem, které sem přijdou, předchází velmi silný krizový vývoj. Děti nepřicházejí ze vzduchoprázdného prostoru, ale mají za sebou již dlouhé obtížné životopisy v pozadí těžkého rodinného zázemí, prošly mnoha stanicemi, mají za sebou také často pestré příběhy. Konkrétněji všechny děti, které zde jsou, byly předtím na psychiatrii. Prošly mnoha stanicemi. Když pak přijdou sem, nesmíme mít falešná očekávání. Když sem přijdou, je jim třináct, čtrnáct let. To se za půl roku mnoho nepodaří. Nejsme zde žádná autoopravna, kam donesu dítě, nějak ho ošetřím a vyléčím a ono bude zase v pořádku. Osobnostní vývoj třináctiletých, čtrnáctiletých dětí klesá. Zhoršuje se,

místo aby se lepší. A pak nemůžeme očekávat, že budeme moci po půl roce zlepšit rozvoj dětí, které přijdou sem do „clearingové stanice“ nebo do jiného zařízení. Zde můžeme jen určit několik parametrů, několik předpokladů pro to, aby bylo dítě schopno se vážně a dobrovolně pustit do procesu proměny...ale tato velkolepá změna se zde nenachází. Toto očekávání zde nemůžeme a nesmíme hledat. Bylo by to naprosto neprofesionální a nereálné. To jednoduše nejde.”

IV. ZÁVĚR

O možnosti řešení problému s krátkým časovým údobím, které klient stráví v intenzivně terapeutické skupině s integrovanou „clearingovou stanicí“ pan Waitzhofer vypovídá následující: *„Takže by bylo dobré, kdybychom měli více možností vyzkoušet, jak daleko se nachází dítě ve svém rozvoji, a v případě, že by se tato zkouška ve skutečnosti nezdařila, rozvoj zde mohli opět zachytit. Bylo by to výhodné, ale je to samozřejmě otázka peněz. Toto mně vadí nejvíce. To, že máme málo možností, respektive že je těžké odhadnout, kde se dítě pouze přizpůsobuje prostředí a podmínkám, a kde doopravdy dochází k vnitřnímu psychickému rozvoji.“*

Tato velmi intenzivní forma péče o děti a mladistvé stále prochází vývojem a jednotlivá terapeutická cvičení i celková péče odborníků o klienty se pravděpodobně stále ještě nenachází v konečné fázi.

Veškeré postupy pracovníků ústavu jsou denně konzultovány, přičemž si vychovatelé předávají stále nové a aktuální informace o pokrocích klientů a průběhu celkové proměny mladého jedince, ale i celé skupiny.

Přestože byly ve skupině nalezeny jisté nedostatky, o nichž byla řeč v předešlé kapitole, byl zjevný pokrok mezi klienty, kteří se nacházeli teprve v počáteční fázi programu a těmi, kteří ve skupině pobývali již delší dobu. Pozitivní proměnu v osobnosti klienta jsme tedy vidět mohli.

Návrh na možná zlepšení:

Bohužel však někteří mladí dospívající přistupovali k programu lhostejně a nezáujatě, necítili potřebu spolupracovat a nesnažili se o větší pokroky. V boji proti takovému lhostejnému vnímání by měla intenzivně terapeutická skupina s integrovanou „clearingovou stanicí“ zajistit vhodnější podmínky pro maximální osobnostní vývoj klienta. Toho by bylo možné dosáhnout následovně:

- Navrhnout více motivačních cvičení, které by byly založeny především na pochvale, ne na trestu za nesplnění (na základě rozhovoru s klientem bylo zjištěno, že právě z trestu a práce pod tlakem mají tito mladí lidé největší strach.)

- Větší výběr volnočasových aktivit (Klienti si většinou plánovali na své volno hraní počítačových her či sledování televize. Měla by jim tedy být poskytnuta větší nabídka aktivit.)
- Poskytnout klientovi možnost prosadit se v některé z činností, například v kroužku (práce s kamenem, dílny, sportovní aktivity), ve třídě, či ve skupině.
- Dát mladému člověku najevo, že i jeho názor je důležitý a vyslechnout jeho připomínky, když se mu něco nelíbí. (V některých případech vychovatel klienta nevyslechl a ihned ho zarazil, že nechce nic slyšet.)
- Neustále zdůrazňovat a zohledňovat individuální potřeby jedince.
- Dát klientovi pocit, že se nenalézá v bezvýchodné situaci. (Většina mladistvých, kteří ve skupině pobývali, měla negativní představy o své budoucnosti.)
- Větší spolupráce s rodinou.
- Zřídit v prostorách skupiny schránku důvěry, kam by mohl každý vhodit své připomínky, sepsat pocity, či například bez větších potíží napsat omluvu, kterou by jen těžko vyslovil ústně či oficiálně předal v písemné podobě.
- Větší difference učební látky, která by měla co nejvíce odpovídat potřebám klienta. (Na základě rozhovoru a otevřeného pozorování bylo zjištěno, že učební látka není dostatečně přizpůsobena věku, potřebám a dosavadním znalostem klienta. Přestože se ve třídě nacházelo sedm mladistvých s různou úrovní získaných znalostí, více než polovina vypracovávala tu samou úlohu. Stalo se tak, že učební látka byla pro někoho zcela nová a někdo se naopak v hodině nudil, nedával pozor a logicky pak vyrušoval ostatní, za což byl následně potrestán.)

Přes všechna výše uvedená úskalí, na kterých se v intenzivně terapeutické skupině s integrovanou "clearingovou stanicí" neustále pracuje, je tato forma pomoci dětem a mladistvým velice přínosná a podstatná. Proto bychom měli být vděční za každou takovou pomoc mladým lidem, kteří se nacházejí v krizové situaci a nevědí, jak se z ní dostat.

SEZNAM PRAMENŮ

Monografie:

ČÁP, J. *Psychologie pro učitele*. 3. vyd. Praha: SPN- Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 384 s.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 94. publ. Brno: Paido, 2000. 208 s. ISBN 80-85931-79-6

HOOPS, S. PERMIEN, H. *Mildere Maßnahmen sind nicht möglich!: Freiheitsentziehende Maßnahmen nach § 1631 BGB in Jugendhilfe und Jugendpsychiatrie*. 1. vyd. München: Deutsches Jugendinstitut e.V., 2006. 142 s. ISBN-10: 3-935701-17-9

HOSSER, D. *Soziale Unterstützung im Strafvollzug: Hafterleben und protektive Faktoren bei jungen Männern*. 1. vyd. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2001. ISBN 3-7890-7277-X

MAŇÁK, J. *Kapitoly z metodologie pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita Brno, 1994. 130 s. ISBN 80-210-1031-2

MATĚJČEK, Z. *Po dobrém, nebo po zlém? O výchovných odměnách a trestech*. 4. vyd. Praha: Portál, 1994. 110 s. ISBN 80-85282-00-3

MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Portál, 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-X

MATOUŠEK, O. MATULOVÁ, A. KOPOLDOVÁ, B. CHALUPOVÁ, J. HALÍK, T. *Práce s rizikovou mládeží*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Portál, 1996. 87 s. ISBN 80-7178-064-2.

MICHALOVÁ, Z. *Sonda do problematiky specifických poruch chování*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2007. 208 s. ISBN 80-7311-075-X

NOVOSAD, L. *Základy speciálního poradenství*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1996. 66 s. ISBN 80-7083-165-0.

NOVOTNÁ, M. KREMLÍČKOVÁ, M. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*. 1. vyd. Praha: SPN-Pedagogické nakladatelství, 1997. 115 s. ISBN 80-85937-60-3.

PÁVKOVÁ, J. *Průvodce studiem oboru pedagogika volného času*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. 29 s. ISBN 80-7083-757-8

PELIKÁN, J. *Úvod do teoretické problematiky mravní výchovy*. 1. vyd. Praha, SPN- Státní pedagogické nakladatelství, 1971. 216 s.

PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1998. 270 s. ISBN 80-7184-569-8

PEŠATOVÁ, I. *Vybrané kapitoly z etopedie: 1. díl Klasifikace a diagnostika poruch chování*. 2. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. 72 s. ISBN 80-7372-087-6

PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Nakladatelství Paido, 1998. 234 s. ISBN 80-85931-65-6.

STOPPEL, M. *Pädagogik und Zwang: Minderjährigenrechte und Freiheitsschutz*. 5. vyd. Landschaftsverband Rheinland, 2005. 123 s.

TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Portál, 2001. 198 s. ISBN 80-7178-503-2.

Články z periodik a sborníky

Bodenburg, W.: *Geschlossene Unterbringung delinquenter Kinder II*. DVJJ Journal, 2002, roč. II, č. 176 (únor), s. 166-168.

Gläser, R.: *Geschlossene Gesellschaft: Von der Exklusivität der geschlossenen Unterbringung*. Forum Erziehungshilfen, 2006, roč. XII, č. 1 (únor), s. 46-53.

Informationsblatt für Besucher der Clearingstelle und ITG ze dne 19.11.2003

Konzept der Intensiv-therapeutischen Gruppe mit integrierter Clearingstelle im Kinderzentrum St. Vincent Regensburg. Regensburg, únor 2004, 10 s.

Krüger, H. D.: *Jugendhilfe und geschlossene Unterbringung in Baden-Württemberg: Vortrag auf der GU-Tagung des St. Franziskusheims in Rheinmünster-Schwarzach am 23. Mai 2006*. Baden-Württemberg: Kommunalverband für Jugend und Soziales, 2006, s. 1-29.

Plewig, H. J.: *Geschlossene Unterbringung delinquenter Kinder I*. DVJJ-Journal, 2002, roč. II, č. 176 (únor), s. 163-166.

Wege aus der Delinquenz, Schritte in eine positive Zukunft: Rahmenkonzept des Bayerischen Staatsministeriums für Arbeit und Sozialordnung, Familie, Frauen und Gesundheit. München: Bayerisches Staatsministerium für Arbeit und Sozialordnung, Familie, Frauen und Gesundheit, 1999. 9 s.

Slovníky:

HORÁKOVÁ, M. *Německočeský právní slovník*. 1. vyd. Český Těšín: LEDA spol. 2003. 384 s. ISBN 80-7335-019-X

PRŮCHA, J. WALLEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál. 1998. 336 s. ISBN 80-7178-252-1

SEEBAUER, R. MAŇÁK, J. *Německo-anglicko-český pedagogický deník*. Brno: Nakladatelství Paido. 1999. 175 s. ISBN 80-85031-74-5

Elektronické zdroje:

2002/109 Sb. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů* [online]. 5. únor 2002 [cit. 2006-03-20].

Dostupné z WWW: <http://www.skolaonline.cz/scripts/detail.php?id=2557>.

Positionspapier Grundlagen und Kriterien für die Betriebserlaubnis bei freiheitsentziehenden Maßnahmen in der Jugendhilfe: Rheinland-Pfalz: Landesamt für Soziales, Jugend und Versorgung des Landes Rheinland-Pfalz-Landesjugendamt/Landesjugendhilfeausschuss [online]. 19.9.2005 [cit. 2007-11-29].

Dostupné z WWW:

http://www.landesjugendamt.de/positionspapier_betriebserlaubnis.pdf.

Rahmenvertrag § 78f SGB VIII; Anlage 3; Leistungsvereinbarung zwischen der Kommission Kinder- und Jugendhilfe Niederbayern/Oberpfalz und der Katholischen Jugendfürsorge der Diözese Regensburg e.V. [online]. 13.03.2003 [cit. 2007-11-19]. Poslední úprava 1.6.2007.

Dostupné z WWW:

http://www.vincent-regensburg.de/Leistungsbeschreibung_ITG.pdf.

Vorbeugung und Bekämpfung der Kinder- und Jugenddelinquenz Situation und Ursachen. BLJA Mitteilungsblatt, 2004, č. 4, [online]. Bayerisches Landesjugendamt [cit. 2008-03-28].

Dostupné z WWW:

<http://www.blja.bayern.de/Textoffice/FachbeiträgeMittBl/FachbeiträgeMittBl.Startseite.htm>.

Hillmeier, H. *Freiheitsentziehende Maßnahmen in der stationären Erziehungshilfe in Bayern*. BLJA Mitteilungsblatt, 2004, č. 2, [online]. Bayerisches Landesjugendamt [cit. 2008-03-28].

Dostupné z WWW:

<http://www.blja.bayern.de/Textoffice/FachbeiträgeMittBl/FachbeiträgeMittBl.Startseite.htm>.

Hoops, S. Permien, H.: *Mit Zwang zum Erfolg?* DJI Bulletin, 2005, č. 72 (podzim), s. 3, [online]. Kid-Verlag [cit. 2008-03-27].

Dostupné z WWW: http://www.dji.de/bulletin/d_bull_d/bull72_d/DJIB_72.pdf.

Gesetze-Sammlung von Juraforum. Juraforum, LexisNexis Deutschland GmbH [online]. 2004-2007 [cit. 2008-03-03].
Dostupné z WWW: <http://www.juraforum.de/gesetze>.

UN-Kinderrechtskonvention im Wortlaut (Übereinkommen über die Rechte des Kindes), Artikel 37 (Verbot der Folter, der Todesstrafe, lebenslanger Freiheitsstrafe, Rechtsbeistandschaft. [online]. 11/1989-1/1990 [cit. 2008-23-02].
Dostupné z WWW: <http://www.kidweb.de/kiko.htm#Artikel37>

Kubíčková, H. *Vztah vlastností osobnosti vychovatele a klimatu ve výchovné skupině*, Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, Katedra pedagogiky, Ostrava [cit. 2008-02-27].
Dostupné z WWW: <http://www.kpg.zcu.cz/cotiv/HTML/99/default.htm>

SEZNAM PŘÍLOH

1. Režim dne
2. Ustanovení o návštěvách, vycházkách a propuštění v intenzivně terapeutické skupině s integrovanou „clearingovou stanicí“
3. Seznam povolených a zakázaných předmětů na pokoji
4. Zákonná ustanovení týkající se umístění dítěte/mladistvého do ústavní péče
5. Rozhovor s klientem ústavu
6. Rozhovor s vedoucím intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“ Dětského centra St. Vincent, diplomovaným pedagogem, panem Xaverem Waitzhoferem
7. Ukázka týdenních cílů stanovených vychovatelem v rámci „clearingové stanice“ a „clearingové školy“
8. Dotazník určený klientovi při prvních dnech pobytu v intenzivně terapeutické skupině s integrovanou „clearingovou stanicí“
9. Vnitřní prostory intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“
10. Struktura dne během týdne v intenzivně terapeutické skupině s integrovanou „clearingovou stanicí“

7:15	Budíček (Dveře jsou zamčené, pouze službě na daný den odemkne vychovatel.)
7:30	Druhý budíček
7:45	Služba v kuchyni (Přístroje, např. myčku, toustovač a jiné obsluhuje pouze vychovatel.)
7:45-8:00	Oblékání, mytí, ustlání postele, úklid pokoje a příprava na výuku
8:00	Otevření dveří jednotlivých pokojů
8:00-8:20	Snídaně (Účast je povinná. U stolu jsou pevná zasedací místa. Služba v kuchyni je povinná připravit nápoje a hrníčky na přestávku mezi vyučováním, které společně s malým občerstvením zůstanou do dané doby v jídelně. Vychovatel obsluhuje automaty na vodu.)
8:20-8:30	Pauza na kouření (Kuřáci a nekuřáci se pohybují odděleně, přičemž kuřáci jsou hlídáni vychovatelem. Pokud vychovatel nemůže dohlížet na kuřáky, zůstávají nekuřáci v budově z důvodu omezení konfliktních situací.) Mladiství si ve svém pokoji vyzvednou věci do školy, bundy a vycházkovou obuv.
8:30	Společný odchod do školy (Sraz u školních dveří.)
12:30	Vyučování (Ve čtvrtek končí vyučování již ve 12:00.)
12:30-13:00	Pauza na kouření Volný čas
12:45	Vyzvednutí obědů v kuchyni (Pokud se v danou chvíli jedinec, který vykonává služku, nachází v prvním fázi programu, musí být doprovázen v kuchyni vychovatelem. (viz. Příloha 2)
13:00-13:30	Oběd (Účast je povinná.)
13:30-14:00	Pauza na kouření Služba v kuchyni (dle plánu) Volný čas

- 14:00-15:00 Čas na učení, vypracování domácích úkolů**
Pauza na odpočinek na pokojích
 (Všichni jsou v zamčených pokojích. Pokud chtějí mluvit se svým vychovatelem, mohou použít telefonní zařízení. Pro případ otázek ohledně vypracování úkolu nebo neporozumění látky je také vždy přítomen i učitel. Materiály na zpracování domácích úkolů rozdávají vychovatelé. Ti také ukončí čas strávený na pokojích.)
- 15:00-18:00 Terapie, nápravná pedagogická cvičení, skupinová cvičení a jiné povinné termíny**
- V jiných případech:
- 15:00-15:15 Pauza na kouření**
- 15:15-16:00 Odpolední vyučování v dílčích skupinách nebo celé skupině**
- 16:00-18:00 Volný čas**
 (Od 16:00 možnost sledování televize)
- 17:45 Služba v kuchyni (dle plánu)**
 (Příprava večeře.)
- 18:00-18:30 Večeře**
 (Možnost výběru DVD či videa.)
- 18:30 Služba v kuchyni (dle plánu)**
- 18:30-19:00 Pauza na kouření**
- 18:30-20:30 Volný čas**
- Jeden den v týdnu je určen pro hraní společenských her, v jiném případě:
Večerní program
 (Od 19:00 DVD, Video nebo televize)
- 20:15-20:30 Poslední možnost pauzy na kouření**
 (Poslední možnost napít se, půjčení si CD)
- 20:30 Uzamčení pokojů**
- 21:00 Zhasnutí světel na pokojích**

Příloha č. 2

ÚSTANOVENÍ O NÁVŠTĚVÁCH, VYCHÁZKÁCH A PROPUŠTĚNÍ V INTENZIVNĚ TERAPEUTICKÉ SKUPINĚ S INTEGROVANOU „CLEARINGOVOU STANICÍ“

Výchozí úroveň												
Úroveň 0		Úroveň 1		Úroveň 2		Úroveň 3		Úroveň 4		Úroveň 5		
Hned po přijetí žádná vycházka		Vycházka v areálu s dozorem		Vycházka v areálu i mimo něj za přítomnosti vychovatele		Cílená vycházka (např. nákup bez vychovatele)		Vycházka pro vlastní potřebu		Cílená Vycházka do města v rozmezí dvou a čtyř hodin (např. kino, bazén,...)		
Postup na další úroveň možný po 2 týdnech						30/45 minut		30/60 minut				
0. týden	1. týden	2. týden	3. týden	4. týden	5. týden	6. týden	7. týden	8. týden	9. týden	10. týden	11. týden	12. týden
1. měsíc												
2. měsíc												
3. měsíc												
Telefonáty a korespondence		1. návštěva přítomnost vychovatele		2. návštěva možnost vycházky		1. dočasné propuštění možnost jedné noci strávené v rodině		2. dočasné propuštění možnost dvou nocí strávených v rodině				
Kontakty a vycházky												

Příloha č. 3**SEZNAM POVOLENÝCH A ZAKÁZANÝCH PŘEDMĚTŮ NA POKOJI**

Regensburg 11.9.04

Obecně zakázané:	povoleno	zakázáno
Zbraně a nože jakéhokoliv typu		X
Drogy a alkohol jakéhokoliv typu		X
Ostré předměty		X
Křehké předměty ze skla, dřeva, z hlíny a umělé hmoty		X
Vlastní elektrospotřebiče		X
DVD a videa		X
Deskové hry		X
Provazy, lana, řetězy, dráty		X
Mobilní telefony		X

Hygienické věci	povoleno	zakázáno
Potřeby na líčení (bez pinzety)	X	
Krémy v tubě nebo v dózách z umělé hmoty	X	
Sprehový gel	X	
Kartáč na vlasy	X	
Tekuté mýdlo	X	
Zubní pasta	X	
Dámské vložky	X	
Malé gumičky do vlasů	X	
Spreje jakéhokoliv typu		X
Deodoranty ve skle		X
Gel na vlasy		X
Manikúra (nůžky, pinzeta, pilník)		X
Parfémy ve skle		X
Strojek na holení, žiletky		X
Pevná mýdla		X
Gumičky do vlasů		X

Ozdoby	povoleno	zakázáno
Prstýnky		X
Řetízky		X
Přívěšky (řetízky na krk) pouze malé a drobné	X	
Náušnice nebo piercing (pouze malé k zachování dírky)	X	
Náramkové hodinky		X
Ozdoby s ostrými hranami nebo hroty jakéhokoli typu		X
Náramky		X

CD	povoleno	zakázáno
CD (max. 5 kusů)	X	
Plastiková pouzdra na CD		X
Taška na CD	X	

Psací potřeby	povoleno	zakázáno
Papír	X	
Třídíč	X	
Rychlovazač		X
Pouzdro		X
Kuličkové pero		X
Plnicí pero		X
Pravítko		X
Popisovače		X
Kružítko		X
Trojúhelník		X
Nůžky		X
Lepidlo		X

Módní doplňky	povoleno	zakázáno
Čepice, kloboučky	X	
Šály		X
Sportovní obuv (v botníku na vycházku a do školy)	X	
Pásky		X
Šle		X

Léky	povoleno	zakázáno
Léky pro naléhavou potřebu (pouze po domluvě s lékařem)	X	
Všechny jiné druhy léků jsou na pokoji vychovatelů		X

Hračky	povoleno	zakázáno
Dětské zbraně		X
Válečné hračky		X
Potenciální nebezpečné hračky (např. laserové ukazovátko)		X
Poškozené hračky		X
Diskriminující hračky nebo hračky ohrožující mladistvé		X
Látkové hračky	X	
Malá autíčka	X	
Jiné druhy hraček po domluvě s vychovatelem	X	

Jiné	povoleno	zakázáno
Knihy a časopisy	X	
Osobní fotografie	X	
Rámečky na fotografie		X
Pokojevé rostliny (po domluvě s vychovatelem)	X	
Brýle, kontaktní čočky	X	
Sluneční brýle		X
Nářadí		X
Svazky klíčů		X
Zapalovače, zápalky		X
Peníze		X

Příloha č. 4

ZÁKONNÁ USTANOVENÍ TÝKAJÍCÍ SE UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE ČI MLADISTVÉHO DO ÚSTAVNÍ PÉČE

Veškeré zdroje byly čerpány z: *Gesetze-Sammlung von Juraforum*. Juraforum, LexisNexis Deutschland GmbH [online]. 2004-2007 [cit. 2008-03-03].

Dostupné z: <http://www.juraforum.de/gesetze>.

Dále z : *UN-Kinderrechtskonvention im Wortlaut (Übereinkommen über die Rechte des Kindes), Artikel 37 (Verbot der Folter, der Todesstrafe, lebenslanger Freiheitsstrafe, Rechtsbeistandschaft*. [online]. 11/1989-1/1990 [cit. 2008-23-02].

Dostupné z: <http://www.kidweb.de/kiko.htm#Artikel37>

BÜRGERLICHES GESETZBUCH (BGB)

(Zuletzt geändert durch Artikel 1 des Gesetzes vom 21. Dezember 2007)

§ 1631b BGB (Mit Freiheitsentziehung verbundene Unterbringung)

Eine Unterbringung des Kindes, die mit Freiheitsentziehung verbunden ist, ist nur mit Genehmigung des Familiengerichts zulässig. Ohne die Genehmigung ist die Unterbringung nur zulässig, wenn mit dem Aufschub Gefahr verbunden ist; die Genehmigung ist unverzüglich nachzuholen. Das Gericht hat die Genehmigung zurückzunehmen, wenn das Wohl des Kindes die Unterbringung nicht mehr erfordert.

SOZIALGESETZBUCH (SGB VIII) - Kinder- und Jugendhilfegesetz (KJHG)

(Zuletzt geändert durch Artikel 2 des Gesetzes vom 19. Dezember 2007)

§ 1 SGB VIII (Recht auf Erziehung, Elternverantwortung, Jugendhilfe)

(1) Jeder junge Mensch hat ein Recht auf Förderung seiner Entwicklung und auf Erziehung zu einer eigenverantwortlichen und gemeinschaftsfähigen Persönlichkeit.

(2) Pflege und Erziehung der Kinder sind das natürliche Recht der Eltern und die zuvörderst ihnen obliegende Pflicht. Über ihre Betätigung wacht die staatliche Gemeinschaft.

(3) Jugendhilfe soll zur Verwirklichung des Rechts nach Absatz 1 insbesondere

1. junge Menschen in ihrer individuellen und sozialen Entwicklung fördern und dazu beitragen, Benachteiligungen zu vermeiden oder abzubauen,

2. Eltern und andere Erziehungsberechtigte bei der Erziehung beraten und unterstützen,

3. Kinder und Jugendliche vor Gefahren für ihr Wohl schützen,

4. dazu beitragen, positive Lebensbedingungen für junge Menschen und ihre Familien sowie eine kinder- und familienfreundliche Umwelt zu erhalten oder zu schaffen.

§ 8 SGB VIII (Beteiligung von Kindern und Jugendlichen)

(1) Kinder und Jugendliche sind entsprechend ihrem Entwicklungsstand an allen sie betreffenden Entscheidungen der öffentlichen Jugendhilfe zu beteiligen. Sie sind in geeigneter Weise auf ihre Rechte im Verwaltungsverfahren sowie im Verfahren vor dem Familiengericht, dem Vormundschaftsgericht und dem Verwaltungsgericht hinzuweisen.

(2) Kinder und Jugendliche haben das Recht, sich in allen Angelegenheiten der Erziehung und Entwicklung an das Jugendamt zu wenden.

(3) Kinder und Jugendliche können ohne Kenntnis des Personensorgeberechtigten beraten werden, wenn die Beratung aufgrund einer Not- und Konfliktlage erforderlich ist und solange durch die Mitteilung an den Personensorgeberechtigten der Beratungszweck vereitelt würde.

§ 27 SGB VIII (Hilfe zur Erziehung)

(1) Ein Personensorgeberechtigter hat bei der Erziehung eines Kindes oder eines Jugendlichen Anspruch auf Hilfe (Hilfe zur Erziehung), wenn eine dem Wohl des Kindes oder des Jugendlichen entsprechende Erziehung nicht gewährleistet ist und die Hilfe für seine Entwicklung geeignet und notwendig ist.

(2) Hilfe zur Erziehung wird insbesondere nach Maßgabe der §§ 28 bis 35 gewährt.

Art und Umfang der Hilfe richten sich nach dem erzieherischen Bedarf im Einzelfall; dabei soll das engere soziale Umfeld des Kindes oder des Jugendlichen einbezogen werden. Die Hilfe ist in der Regel im Inland zu erbringen; sie darf nur dann im Ausland erbracht werden, wenn dies nach Maßgabe der Hilfeplanung zur Erreichung des Hilfezieles im Einzelfall erforderlich ist.

(2a) Ist eine Erziehung des Kindes oder Jugendlichen außerhalb des Elternhauses erforderlich, so entfällt der Anspruch auf Hilfe zur Erziehung nicht dadurch, dass eine andere unterhaltspflichtige Person bereit ist, diese Aufgabe zu übernehmen; die Gewährung von Hilfe zur Erziehung setzt in diesem Fall voraus, dass diese Person bereit und geeignet ist, den Hilfebedarf in Zusammenarbeit mit dem Träger der öffentlichen Jugendhilfe nach Maßgabe der §§ 36 und 37 zu decken.

(3) Hilfe zur Erziehung umfasst insbesondere die Gewährung pädagogischer und damit verbundener therapeutischer Leistungen. Sie soll bei Bedarf Ausbildungs- und Beschäftigungsmaßnahmen im Sinne des § 13 Abs. 2 einschließen.

(4) Wird ein Kind oder eine Jugendliche während ihres Aufenthaltes in einer Einrichtung oder einer Pflegefamilie selbst Mutter eines Kindes, so umfasst die Hilfe zur Erziehung auch die Unterstützung bei der Pflege und Erziehung dieses Kindes.

§ 32 SGB VIII (Erziehung in einer Tagesgruppe)

Hilfe zur Erziehung in einer Tagesgruppe soll die Entwicklung des Kindes oder des Jugendlichen durch soziales Lernen in der Gruppe, Begleitung der schulischen Förderung und Elternarbeit unterstützen und dadurch den Verbleib des Kindes oder des Jugendlichen in seiner Familie sichern. Die Hilfe kann auch in geeigneten Formen der Familienpflege geleistet werden.

§ 34 SGB VIII (Heimerziehung, sonstige betreute Wohnformen)

Hilfe zur Erziehung in einer Einrichtung über Tag und Nacht (Heimerziehung) oder in einer sonstigen betreuten Wohnform soll Kinder und Jugendliche durch eine Verbindung von Alltagserleben mit pädagogischen und therapeutischen Angeboten in ihrer Entwicklung fördern. Sie soll entsprechend dem Alter und Entwicklungsstand des Kindes oder des Jugendlichen sowie den Möglichkeiten der Verbesserung der Erziehungsbedingungen in der Herkunftsfamilie

1. eine Rückkehr in die Familie zu erreichen versuchen oder
2. die Erziehung in einer anderen Familie vorbereiten oder
3. eine auf längere Zeit angelegte Lebensform bieten und auf ein selbständiges Leben vorbereiten.

Jugendliche sollen in Fragen der Ausbildung und Beschäftigung sowie der allgemeinen Lebensführung beraten und unterstützt werden.

§ 35a SGB VIII (Eingliederungshilfe für seelisch behinderte Kinder und Jugendliche)

(1) Kinder oder Jugendliche haben Anspruch auf Eingliederungshilfe, wenn

1. ihre seelische Gesundheit mit hoher Wahrscheinlichkeit länger als sechs Monate von dem für ihr Lebensalter typischen Zustand abweicht, und
2. daher ihre Teilhabe am Leben in der Gesellschaft beeinträchtigt ist oder eine solche Beeinträchtigung zu erwarten ist.

Von einer seelischen Behinderung bedroht im Sinne dieses Buches sind Kinder oder Jugendliche, bei denen eine Beeinträchtigung ihrer Teilhabe am Leben in der Gesellschaft nach fachlicher Erkenntnis mit hoher Wahrscheinlichkeit zu erwarten ist. § 27 Abs. 4 gilt entsprechend.

(1a) Hinsichtlich der Abweichung der seelischen Gesundheit nach Absatz 1 Satz 1 Nr. 1 hat der Träger der öffentlichen Jugendhilfe die Stellungnahme

1. eines Arztes für Kinder- und Jugendpsychiatrie und -psychotherapie,
2. eines Kinder- und Jugendpsychotherapeuten oder
3. eines Arztes oder eines psychologischen Psychotherapeuten, der über besondere Erfahrungen auf dem Gebiet seelischer Störungen bei Kindern und Jugendlichen verfügt, einzuholen. Die Stellungnahme ist auf der Grundlage der Internationalen Klassifikation der Krankheiten in der vom Deutschen Institut für medizinische Dokumentation und Information herausgegebenen deutschen Fassung zu erstellen.

Dabei ist auch darzulegen, ob die Abweichung Krankheitswert hat oder auf einer Krankheit beruht. Die Hilfe soll nicht von der Person oder dem Dienst oder der Einrichtung, der die Person angehört, die die Stellungnahme abgibt, erbracht werden.

(2) Die Hilfe wird nach dem Bedarf im Einzelfall

1. in ambulanter Form,
2. in Tageseinrichtungen für Kinder oder in anderen teilstationären Einrichtungen,
3. durch geeignete Pflegepersonen und
4. in Einrichtungen über Tag und Nacht sowie sonstigen Wohnformen geleistet.

(3) Aufgabe und Ziel der Hilfe, die Bestimmung des Personenkreises sowie die Art der Leistungen richten sich nach § 53 Abs. 3 und 4 Satz 1, den §§ 54, 56 und 57 des Zwölften Buches, soweit diese Bestimmungen auch auf seelisch behinderte oder von einer solchen Behinderung bedrohte Personen Anwendung finden.

(4) Ist gleichzeitig Hilfe zur Erziehung zu leisten, so sollen Einrichtungen, Dienste und Personen in Anspruch genommen werden, die geeignet sind, sowohl die Aufgaben der Eingliederungshilfe zu erfüllen als auch den erzieherischen Bedarf zu decken. Sind heilpädagogische Maßnahmen für Kinder, die noch nicht im schulpflichtigen Alter sind, in Tageseinrichtungen für Kinder zu gewähren und lässt der Hilfebedarf es zu, so sollen Einrichtungen in Anspruch genommen werden, in denen behinderte und nicht behinderte Kinder gemeinsam betreut werden.

§ 36 SGB VIII (Mitwirkung, Hilfeplan)

(1) Der Personensorgeberechtigte und das Kind oder der Jugendliche sind vor der Entscheidung über die Inanspruchnahme einer Hilfe und vor einer notwendigen Änderung von Art und Umfang der Hilfe zu beraten und auf die möglichen Folgen für die Entwicklung des Kindes oder des Jugendlichen hinzuweisen. Vor und während einer langfristig zu leistenden Hilfe außerhalb der eigenen Familie ist zu prüfen, ob die Annahme als Kind in Betracht kommt. Ist Hilfe außerhalb der eigenen Familie erforderlich, so sind die in Satz 1 genannten Personen bei der Auswahl der Einrichtung oder der Pflegestelle zu beteiligen. Der Wahl und den Wünschen ist zu entsprechen, sofern sie nicht mit unverhältnismäßigen Mehrkosten verbunden sind. Wünschen die in Satz 1 genannten Personen die Erbringung einer in § 78a genannten Leistung in einer Einrichtung, mit deren Träger keine Vereinbarungen nach § 78b bestehen, so soll der Wahl nur entsprochen werden, wenn die Erbringung der Leistung in dieser Einrichtung nach Maßgabe des Hilfeplans nach Absatz 2 geboten ist.

(2) Die Entscheidung über die im Einzelfall angezeigte Hilfeart soll, wenn Hilfe voraussichtlich für längere Zeit zu leisten ist, im Zusammenwirken mehrerer Fachkräfte getroffen werden. Als Grundlage für die Ausgestaltung der Hilfe sollen sie zusammen mit dem Personensorgeberechtigten und dem Kind oder dem Jugendlichen einen Hilfeplan aufstellen, der Feststellungen über den Bedarf, die zu gewährende Art der Hilfe sowie die notwendigen Leistungen enthält; sie sollen regelmäßig prüfen, ob die gewählte Hilfeart weiterhin geeignet und notwendig ist. Werden bei der Durchführung der Hilfe andere Personen, Dienste oder Einrichtungen tätig, so sind sie oder deren Mitarbeiter an der Aufstellung des Hilfeplans und seiner Überprüfung zu beteiligen.

(3) Erscheinen Hilfen nach § 35a erforderlich, so soll bei der Aufstellung und Änderung des Hilfeplans sowie bei der Durchführung der Hilfe die Person, die eine Stellungnahme nach § 35a Abs. 1a abgegeben hat, beteiligt werden; vor einer Entscheidung über die Gewährung einer Hilfe zur Erziehung, die ganz oder teilweise im Ausland erbracht werden soll, soll zum Ausschluss einer seelischen Störung mit Krankheitswert die Stellungnahme einer in § 35a Abs. 1a Satz 1 genannten Person eingeholt werden. Erscheinen Maßnahmen der beruflichen Eingliederung erforderlich, so sollen auch die Stellen der Bundesagentur für Arbeit beteiligt werden.

§ 42 SGB VIII (Inobhutnahme von Kindern und Jugendlichen)

(1) Das Jugendamt ist berechtigt und verpflichtet, ein Kind oder einen Jugendlichen in seine Obhut zu nehmen, wenn

1. das Kind oder der Jugendliche um Obhut bittet oder
2. eine dringende Gefahr für das Wohl des Kindes oder des Jugendlichen die Inobhutnahme erfordert und
 - a) die Personensorgeberechtigten nicht widersprechen oder
 - b) eine familiengerichtliche Entscheidung nicht rechtzeitig eingeholt werden kann oder
3. ein ausländisches Kind oder ein ausländischer Jugendlicher unbegleitet nach Deutschland kommt und sich weder Personensorge- noch Erziehungsberechtigte im Inland aufhalten.

Die Inobhutnahme umfasst die Befugnis, ein Kind oder einen Jugendlichen bei einer geeigneten Person, in einer geeigneten Einrichtung oder in einer sonstigen Wohnform vorläufig unterzubringen; im Fall von Satz 1 Nr. 2 auch ein Kind oder einen Jugendlichen von einer anderen Person wegzunehmen.

(2) Das Jugendamt hat während der Inobhutnahme die Situation, die zur Inobhutnahme geführt hat, zusammen mit dem Kind oder dem Jugendlichen zu klären und Möglichkeiten der Hilfe und Unterstützung aufzuzeigen. Dem Kind oder dem Jugendlichen ist unverzüglich Gelegenheit zu geben, eine Person seines Vertrauens zu benachrichtigen. Das Jugendamt hat während der Inobhutnahme für das Wohl des Kindes oder des Jugendlichen zu sorgen und dabei den notwendigen Unterhalt und die Krankenhilfe sicherzustellen. Das Jugendamt ist während der Inobhutnahme berechtigt, alle Rechtshandlungen vorzunehmen, die zum Wohl des Kindes oder Jugendlichen notwendig sind; der mutmaßliche Wille der Personensorge- oder der Erziehungsberechtigten ist dabei angemessen zu berücksichtigen.

(3) Das Jugendamt hat im Fall des Absatzes 1 Satz 1 Nr. 1 und 2 die Personensorge- oder Erziehungsberechtigten unverzüglich von der Inobhutnahme zu unterrichten und mit ihnen das Gefährdungsrisiko abzuschätzen. Widersprechen die Personensorge- oder Erziehungsberechtigten der Inobhutnahme, so hat das Jugendamt unverzüglich

1. das Kind oder den Jugendlichen den Personensorge- oder Erziehungsberechtigten zu übergeben, sofern nach der Einschätzung des Jugendamts eine Gefährdung des Kindeswohls nicht besteht oder die Personensorge- oder Erziehungsberechtigten bereit und in der Lage sind, die Gefährdung abzuwenden oder
2. eine Entscheidung des Familiengerichts über die erforderlichen Maßnahmen zum Wohl des Kindes oder des Jugendlichen herbeizuführen.

Sind die Personensorge- oder Erziehungsberechtigten nicht erreichbar, so gilt Satz 2 Nr. 2 entsprechend. Im Fall des Absatzes 1 Satz 1 Nr. 3 ist unverzüglich die Bestellung eines Vormunds oder Pflegers zu veranlassen. Widersprechen die Personensorgeberechtigten der Inobhutnahme nicht, so ist unverzüglich ein Hilfeplanverfahren zur Gewährung einer Hilfe einzuleiten.

(4) Die Inobhutnahme endet mit

1. der Übergabe des Kindes oder Jugendlichen an die Personensorge- oder Erziehungsberechtigten,
2. der Entscheidung über die Gewährung von Hilfen nach dem Sozialgesetzbuch.

(5) Freiheitsentziehende Maßnahmen im Rahmen der Inobhutnahme sind nur zulässig, wenn und soweit sie erforderlich sind, um eine Gefahr für Leib oder Leben

des Kindes oder des Jugendlichen oder eine Gefahr für Leib oder Leben Dritter abzuwenden. Die Freiheitsentziehung ist ohne gerichtliche Entscheidung spätestens mit Ablauf des Tages nach ihrem Beginn zu beenden.

(6) Ist bei der Inobhutnahme die Anwendung unmittelbaren Zwangs erforderlich, so sind die dazu befugten Stellen hinzuzuziehen.

§ 43 SGB VIII (Herausnahme des Kindes oder des Jugendlichen ohne Zustimmung des Personensorgeberechtigten)

(1) Hält sich ein Kind oder ein Jugendlicher mit Zustimmung des Personensorgeberechtigten bei einer anderen Person oder in einer Einrichtung auf und werden Tatsachen bekannt, die die Annahme rechtfertigen, daß die Voraussetzungen des § 1666 des Bürgerlichen Gesetzbuchs vorliegen, so ist das Jugendamt bei Gefahr im Verzug befugt, das Kind oder den Jugendlichen von dort zu entfernen und bei einer geeigneten Person, in einer Einrichtung oder in einer sonstigen betreuten Wohnform vorläufig unterzubringen. Das Jugendamt hat den Personensorgeberechtigten unverzüglich von den getroffenen Maßnahmen zu unterrichten. Stimmt der Personensorgeberechtigte nicht zu, so hat das Jugendamt unverzüglich eine Entscheidung des Familiengerichts herbeizuführen.

(2) § 42 Abs. 1 Satz 2 bis 5 gilt entsprechend.

GESETZ ÜBER DIE ANGELEGENHEITEN DER FREIWILLIGEN GERICHTSBARKEIT (FGG)

(Zuletzt geändert durch Artikel 9 Abs. 4 des Gesetzes vom 23. November 2007)

§ 70a FGG (Vormundschafts-, Familien, Betreuungs- und Unterbringungs-sachen)

Der Betroffene ist ohne Rücksicht auf seine Geschäftsfähigkeit verfahrensfähig, wenn er das vierzehnte Lebensjahr vollendet hat.

JUGENDGERICHTSGESETZ (JGG)

(Zuletzt geändert durch Artikel 1 des Gesetzes vom 13. Dezember 2007)

§ 10 JGG (Weisungen)

(1) Weisungen sind Gebote und Verbote, welche die Lebensführung des Jugendlichen regeln und dadurch seine Erziehung fördern und sichern sollen. Dabei dürfen an die Lebensführung des Jugendlichen keine unzumutbaren Anforderungen gestellt werden. Der Richter kann dem Jugendlichen insbesondere auferlegen,

1. Weisungen zu befolgen, die sich auf den Aufenthaltsort beziehen,
2. bei einer Familie oder in einem Heim zu wohnen,
3. eine Ausbildungs- oder Arbeitsstelle anzunehmen,
4. Arbeitsleistungen zu erbringen,
5. sich der Betreuung und Aufsicht einer bestimmten Person (Betreuungshelfer) zu unterstellen,
6. an einem sozialen Trainingskurs teilzunehmen,

7. sich zu bemühen, einen Ausgleich mit dem Verletzten zu erreichen (Täter-Opfer-Ausgleich),

8. den Verkehr mit bestimmten Personen oder den Besuch von Gast- oder Vergnügungsstätten zu unterlassen oder

9. an einem Verkehrsunterricht teilzunehmen.

(2) Der Richter kann dem Jugendlichen auch mit Zustimmung des Erziehungsberechtigten und des gesetzlichen Vertreters auferlegen, sich einer heilerzieherischen Behandlung durch einen Sachverständigen oder einer Entziehungskur zu unterziehen. Hat der Jugendliche das sechzehnte Lebensjahr vollendet, so soll dies nur mit seinem Einverständnis geschehen.

Weisungen zu befolgen, die sich auf den Aufenthaltsort beziehen,

§ 12 JGG (Hilfe zur Erziehung)

Der Richter kann dem Jugendlichen nach Anhörung des Jugendamts auch auferlegen, unter den im Achten Buch Sozialgesetzbuch genannten Voraussetzungen Hilfe zur Erziehung

1. in Form der Erziehungsbeistandschaft im Sinne des § 30 des Achten Buches Sozialgesetzbuch oder

2. in einer Einrichtung über Tag und Nacht oder in einer sonstigen betreuten Wohnform im Sinne des § 34 des Achten Buches Sozialgesetzbuch in Anspruch zu nehmen.

§ 72 JGG (Untersuchungshaft)

(1) Untersuchungshaft darf nur verhängt und vollstreckt werden, wenn ihr Zweck nicht durch eine vorläufige Anordnung über die Erziehung oder durch andere Maßnahmen erreicht werden kann. Bei der Prüfung der Verhältnismäßigkeit (§ 112 Abs. 1 Satz 2 der Strafprozessordnung) sind auch die besonderen Belastungen des Vollzuges für Jugendliche zu berücksichtigen. Wird Untersuchungshaft verhängt, so sind im Haftbefehl die Gründe anzuführen, aus denen sich ergibt, dass andere Maßnahmen, insbesondere die einstweilige Unterbringung in einem Heim der Jugendhilfe, nicht ausreichen und die Untersuchungshaft nicht unverhältnismäßig ist.

(2) Solange der Jugendliche das sechzehnte Lebensjahr noch nicht vollendet hat, ist die Verhängung von Untersuchungshaft wegen Fluchtgefahr nur zulässig, wenn er

1. sich dem Verfahren bereits entzogen hatte oder Anstalten zur Flucht getroffen hat oder

2. im Geltungsbereich dieses Gesetzes keinen festen Wohnsitz oder Aufenthalt hat.

(3) Über die Vollstreckung eines Haftbefehls und über die Maßnahmen zur Abwendung seiner Vollstreckung entscheidet der Richter, der den Haftbefehl erlassen hat, in dringenden Fällen der Jugendrichter, in dessen Bezirk die Untersuchungshaft vollzogen werden müsste.

(4) Unter denselben Voraussetzungen, unter denen ein Haftbefehl erlassen werden kann, kann auch die einstweilige Unterbringung in einem Heim der Jugendhilfe (§ 71 Abs. 2) angeordnet werden. In diesem Falle kann der Richter den Unterbringungsbefehl nachträglich durch einen Haftbefehl ersetzen, wenn sich dies als notwendig erweist.

(5) Befindet sich ein Jugendlicher in Untersuchungshaft, so ist das Verfahren mit besonderer Beschleunigung durchzuführen.

(6) Die richterlichen Entscheidungen, welche die Untersuchungshaft betreffen, kann der zuständige Richter aus wichtigen Gründen sämtlich oder zum Teil einem anderen Jugendrichter übertragen.

UN-KINDERRECHTSKONVENTION IM WORTLAUT (Übereinkommen über die Rechte des Kindes)

Artikel 37 (Verbot der Folter, der Todesstrafe, lebenslanger Freiheitsstrafe, Rechtsbeistandschaft)

Die Vertragsstaaten stellen sicher,

a. daß kein Kind der Folter Oder einer anderen grausamen, unmenschlichen oder erniedrigenden Behandlung oder Strafe unterworfen wird. Für Straftaten, die von Personen vor Vollendung des achtzehnten Lebensjahrs begangen worden sind, darf weder die Todesstrafe noch lebenslange Freiheitsstrafe ohne die Möglichkeit vorzeitiger Entlassung verhängt werden;

b. daß keinem Kind die Freiheit rechtswidrig oder willkürlich entzogen wird.

Festnahme, Freiheitsentziehung oder Freiheitsstrafe darf bei einem Kind im Einklang mit dem Gesetz nur als letztes Mittel und für die kürzeste angemessene Zeit angewendet werden;

c. daß jedes Kind, dem die Freiheit entzogen ist, menschlich und mit Achtung vor der dem Menschen innewohnenden Würde und unter Berücksichtigung der Bedürfnisse von Personen seines Alters behandelt wird. Insbesondere ist jedes Kind, dem die Freiheit entzogen ist, von Erwachsenen zu trennen, sofern nicht ein anderes Vorgehen als dem Wohl des Kindes dienlich erachtet wird; jedes Kind hat das Recht, mit seiner Familie durch Briefwechsel und Besuche in Verbindung zu bleiben, sofern nicht außergewöhnliche Umstände vorliegen;

d. daß jedes Kind, dem die Freiheit entzogen ist,, das Recht auf umgehenden Zugang zu einem rechtskundigen oder anderen geeigneten Beistand und das Recht hat, die Rechtmäßigkeit der Freiheitsentziehung bei einem Gericht oder einer anderen zuständigen, unabhängigen und unparteiischen Behörde anzufechten, sowie das Recht auf alsbaldige Entscheidung in einem solchen Verfahren.

Příloha č. 5

ROZHOVOR S KLIENTEM ÚSTAVU

Toto je přesně zapsaný rozhovor ze dne 10.12.2006 v prostorách intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“ Dětského centra St. Vincent v Regensburgu.

Copak jsi dnes dělal?

- *No, měl jsem školu, takže nuda.*

Nuda? Nebaví tě to?

- *Nevím, jak to, ale člověk se tady nějak nikdy necítí dobře, když je zavřenej v ústavu nebo tak. To je vlastně jasný.*

Co jste dnes dělali ve škole?

- *Úplně obyčejný věci: Dělali jsem nějaký dokument o ostrově pokladů Oak Island, protože by tam měla být spousta pokladů, teda asi. Jo a předtím jsme ještě dělali matiku a pak jsme ještě kontrolovali domácí úkoly. Dost málo, si myslím.*

Moc málo domácích úkolů?

- *Ne úkolů, dost málo učení.*

Málo učení. Měl bys raději více výuky?

- *Jo, teda... ono je to tak... ne víc výuky. Chci mít prostě co dělat během vyučování.*

Mít co dělat... Máš trochu dlouhou chvíli?

- *Jo, člověk tam jen sedí a kouká a čeká, dokud se na něco nezeptaj, na co můžu odpovědět a v matice teď mám něco, co už dlouho umím, co jsem se učil už v pátý třídě a přitom jsem sedmák a to je prostě málo.*

Jak dlouho jste měli dnes školu?

- *Do 12...*

Od kolika hodin?

- *... od půl devátý. To je málo.*

A pak jste měli oběd?

- *Jo, v jednu.*

A co jste měli odpoledne? Co jsi dělal?

- *Dneska odpoledne jsem měl týdenní reflexi, pak jsem se chvíli díval na detektivku Connorovou, pak se chtěl dívat někdo jinej, tak jsem se díval s ním a teď jsem tady. Pak se budu dívat na Yogi Jo a pak budu hrát GameCube. No a pak večere.*

A po večeri? Copak děláte potom?

- *no, televize nebo video nebo dvorek... to je spousta možností.*

Ty už jsi to před chvílkou načal. Jak se ti tu líbí? Protože jsi řekl, že v uzavřeném prostředí se člověk nikdy necítí dobře.

- Mně se to moc nelíbí.

Protože?

- Necítím se tu dobře.

Co by tu mělo být, aby ses tu cítil dobře?

- Volnost.

Volnost?

- Hmm.

Tak, že můžeš odejít a přijít, kdy sám chceš?

- Jo.

Je to ještě něco, nebo jen svoboda?

- Jo, já... To, co bych si nejvíc přál, je prostě to, že bych chtěl... jako normální lidi, žít v rodině. A já už jsem od svých dvou let v domově. A to není příjemný. V Domově Tabaluga, tam to bylo jako poloviční rodina. Ale nebylo to zrovna to, co jsem si představoval pod rodinou.

Samozřejmě, vlastní rodina je nenahraditelná. A kde jsi byl ještě kromě Domova Tabaluga?

- Ještě v Dětském domově Johannesburg a teď tady.

Kde se ti líbilo nejvíc?

- V domově Tabaluga.

Protože... Co tam bylo jiného než tady?

- Tam to bylo prostě skoro jako rodina. Bylo to příjemný. Měl jsem tam taky jednu pečovatelku, která se ke mně chovala jako moje máma. Bylo to prostě hezký. Hezký život a pořád si myslím, že je to blbý, že jsem to takhle zpackal.

Jak jsi to zpackal?

- Blbě jsem se choval... Nevhodně.

Chtěl bys mi o tom něco říct?

- Moc ne. Agresivně a rušivě... a tak...

A proto jsi musel jít z této „skoro“ rodiny jinam?

- No, vlastně z domova se dá říct.

A chtěl bys tam zase zpátky?

- Jo, hrozně rád.

Je také něco, co máš rád tady, co se ti v „clearingové stanici“ líbí? Nebo je všechno jen hloupý?

- No... nelíbí se mi tu. Ale některé věci, jako GameCube a tak se mi líbí, ale takhle se necítím dobře. Ted' jsem tady zrovna dobrovolně. Protože rozhodnutí už vypršelo (ukončení pobytu). Kdybych řekl ne, byl bych asi zítra nebo pozítří odsud pryč.

A proč jsi tu tedy dobrovolně, když se ti tu nelíbí?

- Protože bych pak neměl kam jít a nevěděl bych, kam mě dají, každopádně zase do pastáku. A to by bylo rozhodnutí na extra dlouhou dobu a na to nemám náladu, protože tady budu ještě asi tři nebo čtyři měsíce. A kdyby přišlo ještě jedno rozhodnutí pro jiný domov, tak by to bylo určitě na šest měsíců.

To znamená, že jsi tu raději, než někde jinde?

- Tak to není. Radši budu čtyři měsíce tady než šest někde jinde.

Jak jsi tu už dlouho?

- Jak dlouho? Asi tři měsíce. Tak nějak.

Když jsi přišel, nechtěl jsi sem?

- To bylo prostě tak: Nechtěl sem, ale moje rodina a tak řekla... a ten psycholog, že by to byla pro mě dobrá šance a tak. Tak sem si myslel, že vezmu tu šanci.

Vidíš to pořád jako šanci, když už jsi tady?

- Ne.

Ne?

- Ne.

Protože... to tu není dobrý.

- Přesně.

Co by pro tebe byla nová šance? Co si představuješ?

- Novej začátek. Poslední šance, kde to můžu zkusit ... kde bych nebyl zavřenej.

Máš nějaké konkrétní představy. Nebo jen nebýt zavřenej?

- Prostě jen nebejt zavřenej.

Ti ostatní, co tu jsou s tebou, jací jsou. Rozumíš si s nimi?

- S těma dvěma nejma, ale předtím jsem neměl žádný kamarády. To prostě nebyli ty pravý kamarádi, který kvůli tobě udělaj malou blbost, jak se to prostě mezi kamarádama dělá, to hned berou vážně a tak. To není žádný pravý přátelství.

Ted' už tu ale máš pár přátel.

- Jo, už jo. Tak nějak.

S těmi se cítíš dobře, když s nimi něco podnikáš.

- Jo, ale ted' se to pomalu horší.

Protože...

- *No protože... já nevím... to je jednoduchý..., třeba když jsme tady byli ještě sami, bez A., byli ještě všichni normální, ale co tu je, jsou fakt směšný. Já tomu taky nerozumím.*

Tak jako to vše normální, co se děje venku, když se něco změní.

- *Jo.*

A učitelé a vychovatelé?

- *Ty nemůžu vystát.*

Všichni? Není žádný, kterého bys měl trochu rád?

- *Ted' ne. Pan W. a paní K., ty jsou tak mezi, ale jinak ne.*

Co je na těch, které nemáš rád? Myslím tím povahu, způsob chování.

- *Já nevím, nechci tady nic tvrdit, ale... Vidím je trochu jako egoisty. „My sme ty vychovatelé a my určíme, jak to bude.“ Třeba u pravidel hry říkaj: „My řekneme, jaký budou pravidla hry.“ A to nemůžu vystát.*

Řekl jsi, že tu ještě chvíli zůstaneš. A co bude dál?

- *Pak půjdu doufám do... teda řekli mi, že půjdu do domova s volnějším režimem, a z něho do normálního domova*

Těšíš se na to?

- *Jo.*

A pak? Jak to vidíš, jak to půjde dál?

- *Jak to vidím?*

Ano, škola, vzdělání...

- *Tak já si myslím, s tou školou, ve které jsem, neudělám nic, protože to všechno je to, co jsem už dělal. A nemůžu se naučit něco, co už dlouho znám. Musím se k tomu učit něco nového. A mně prostě řekli... fakt... protože to řekl psycholog, když sem přijdu, bude koukat na mé silné stránky v hodině, a že tu budu jen tři měsíce, dýl ne, a potom můžu navštívit rodinu a tak... a nic se nestalo.*

Mohl jsi navštívit svou rodinu?

- *Ne.*

Přišli oni? Viděl jsi je?

- *Jo, to jo. Kdyby to tak nebylo, tak bych nepodepsal, že jsem tu dobrovolně.*

Ale kontakt s rodinou máš?

- *Jo, naštěstí.*

Můžeš s nimi telefonovat nebo přijdou také někdy?

- *Sem tam přijdou. Ale hlavně je tu finanční problém.*

Ano, a až budeš v domově s volnějším režimem, tak budeš moci jít na školu, která na tebe bude klást vyšší nároky... kde se víc naučíš.

- Jo, ale předtím musím mít zkušební dobu, kde se dám nejdřív do pořádku. Protože v týhle škole se cítím spíš, že sem se míň naučil, než sem dřív uměl.

Jakou školu jsi navštěvoval předtím?

- To bylo tak. Byl jsem nejdřív v pátý na základní, průměr 2,0. Pak jsem se přestěhoval do jiného domova a tam mě hned sesadili do nižšího ročníku. Protože jsem byl na základce vyhozen z ročníku vychovatelem, protože řekl, že bych to nestíhal. Ne kvůli známkám, ale kvůli chování. Nic nepomohlo, nedostal jsem žádnou novou šanci. Ale že jsem byl přerazenej hned do speciální třídy, bylo ostrý. Každopádně jsem byl tam a teď přijdu do školy, která... já nevím, pro mě je to jako první stupeň. Ne, možná ještě míň. Mnohem jednodušší.

Jak se daří ve škole ostatním? Jde jim to stejně?

- Ne, pro ostatní je to dost těžký. To hned člověk vidí, protože jsou... pro ně je to fakt těžký. Nebo lehký a oni sou líný, protože si myslěj, že něco tak lehkýho nepotřebujou vědět.

Před chvílí jsi řekl, že jsi musel opustit školu kvůli svému chování. Změnilo se něco na tvém chování?

- No, to nemůžu posoudit. Spíš vychovatelé.

Dobře, ale ty se přece znáš.

- Tak já si myslím, že jsem to zvládnul. Tak to vidím.

Co jsi zvládl?

- Udržet si kontrolu. Protože dřív jsem se hned rval a to už jsem dlouho neudělal... tak opravdově, jako dřív.

A to už tady neděláš?

- Ne

Myslíš, že až půjdeš do otevřeného domova, že se to už nestane?

- Ne

A jak jsi to zvládl?

- Já nevím... to nevím, opravdu.

Kradl jsi dřív taky?

- Jo.

To tu už taky nemůžeš dělat.

- Ale jo, mohl bych. Při vycházce a tak.

Ale...

- Nedělám to... asi tak rok.

Co děláš, když máš vycházky? Kam jdeš?

- Jdu do obchodu, něco si koupím a pak někam jdu a relaxuju.

Jak relaxuješ?

- *Někam si sednu a přemýšlím.*

Jak dlouhé máš vycházky? Jak dlouho můžeš být venku?

- *Půl hodiny.*

A jak často?

- *Třikrát týdně.*

Je ještě nějaká úroveň programu, kde bys měl více vycházek?

- *Ne.*

Je to maximum?

- *Ano.*

A jaké to je, když můžeš na půl hodiny ven?

- *No, svoboda. Cítím se pak skvěle. Je to chvíle, kdy se cítím fakt šťastnej.*

A tak se necítíš, když jsi tady uvnitř?

- *Tak ne.*

Přináší ti to něco, že jsi tady? Přes to všechno jsi tu dobrovolně. I když vyhlídky nejsou dobré.

- *Jestli mi to něco přináší? Tak trochu.*

Co ti to přináší a co ne?

- *No, tak přináší, že se nemusím víc namáhat a tak. A nic mi to nepřináší v tom, že tu člověk... ne, já nevím, jestli to mám říct, ale myslím si, že je tu člověk postaven nátlaku, musí se chovat podle pravidel. Když se tak nechováme, tak jsme hned potrestaný, a tak nemůžu nic zvládnout. Protože to můžu zvládnout možná jen ve chvíli, kdy jsem pod nátlakem, ale když je pak pryč... Jak můžu něco pochopit, když jsem pod tlakem. To se bojím spíš toho, že mě přepadne strach, a to v momentě, kdy budu zase pod tlakem.*

Ale než jsi sem přišel, taky si něco zvládal, bez tlaku. Tam jsi necítil tlak.

- *Na Heckscherský klinice to bylo bez donucování a tam jsem to zvládal. Tam jsem se taky nepral. Bez nátlaku.*

A jaký byl tedy rozdíl mezi tou klinikou a „clearingovou stanicí“? Proč tam nebyl žádný nátlak a tady ano?

- *No, protože tady je člověk potrestaný kvůli každé maličkosti a tak je posazenej pod nátlak, dokud neukáže, že to pochopil... navenek ale jen tak.*

To znamená, že vnitřně stále nerozumíš, proč máš něco dělat?

- *Přesně, protože nerozumím... protože vychovatel mluví s jedním a během toho... to není u každého stejný, každý má určitý způsob... a pak mluvím s někým jiným vedle a on řekne: „Teď mluvím já a ne ty!“ A to je taky egoistický, že myslí jen na sebe: „Teď mluvím já a ty budeš ticho!“. A to se mi nelíbí. A když člověk neposlechne, musí hned na pokoj. Jen tak, protože jsem s někým mluvil.*

A proč jsi byl na Heckscherské klinice?

- *No, to bylo jen dokud se nenajde nějaký nový domov. Jako přechod.*

Proto jsi tam nemohl zůstat, protože to byla pouze přechodná stanice?

- *Přesně. Tak to bylo. Tam nejsou lidé dýl jak tři měsíce nebo tak nějak nebo možná jen jeden. Nevím to jistě.*

Ale předtím jsi řekl, že ti to tu částečně něco přináší.

- *Jo, že se učím se kontrolovat.*

Ale to se teď učíš pod tlakem?

- *Ne, to jsem se začal učit už předtím...*

A kdy jsi tedy začal?

- *Na Heckscherské klinice*

To znamená, že bys tu nejraději nebyl, když ti to nic nepřináší?

- *Něco jo, ale v mých očích nic. Myslím si jen, že to nepomáhá. To si myslí i ostatní, ale vychovatelé říkají, že jo, ale já říkám, že nic.*

Dáváš tomu přeci jen šanci, že ti to něco přinese?

- *To jo, pořád, ale je to pořád v ...*

Děkuji za rozhovor.

Příloha č. 6

ROZHOVOR S VEDOUCÍM INTENZIVNĚ TERAPEUTICKÉ SKUPINY S INTEGROVANOU „CLEARINGOVOU STANICÍ“ DĚTSKÉHO CENTRA ST. VINCENT, DIPLOMOVANÝM PEDAGOGEM, PANEM XAVEREM WAITHHOFEREM

Toto je přesně zapsaný rozhovor ze dne 10.10.2006 v prostorách intenzivně terapeutické skupiny s integrovanou „clearingovou stanicí“ Dětského centra St. Vincent v Regensburgu.

Co je zvláštního na „clearingové stanici“? Čím se vyznačuje?

- Zvláštní a nápadné je zde to, že jsme uzavřená skupina. Myslím tím, že děti nemůžou opustit skupinu, kdy chtějí, ale pouze na základě svolení pečovatele, jelikož jsou všechny dveře uzamčené. V ostatních skupinách mohou děti skupinu, když už v ní být nechťejí, nebo je toho na ně z nějakého důvodu příliš, jednoduše opustit nebo utéci. To je zde ale nemožné. Myslím si, že to je to nejnápadnější a nejzvláštnější. To nás ohromně odlišuje. A děti, které se nachází v „clearingové stanici“, a které jsou v jejím rámci vzdělávány, nemohou utéci ani při cestě do školy. Nemají totiž možnost, nedobrovolně opustit skupinu. Samozřejmě mají po určité době vycházky a poté již mají možnost utéct. Ale to je otázka, do jaké míry je člověk dokáže odhadnout. Zda mu vycházku povolit či nikoliv, souvisí mimo jiné právě s tím, jak člověk odhadne nebezpečí útěku. A doposud nebylo mnoho dětí, které by se nevrátily z vycházky.

To znamená...

- To se stalo pouze dvakrát. Jednou jedna dívka a jednou chlapec. Přičemž ta dívka neutekla na dlouho...

Umístění do nápravného zařízení - je to poslední možnost pro děti, které nemohou být umístěny nikde jinde? Je to jakýsi druh nouzového řešení, protože není nic lepšího?

- Ta otázka obsahuje dva zcela rozdílné aspekty. Je to často poslední možnost v tom smyslu, že mnoho jiných opatření pro děti a mladistvé není zřízeno v takové intenzitě, nedokáží zasáhnout a uchopit problém, proto se pak uchylujeme k řešení nápravní cestou. A poslední možnost do té míry, jaká se nám naskýtá nabídka státních zařízení, zabezpečujících péči o mládež, kde člověk zpětně zasáhne pozdě, takřka na poslední chvíli. Musíme na to pohlížet rozdílně. Do té míry jako poslední šance, ale není to poslední možnost v tom smyslu, že když to nepomůže, tak tomu dítěti už nepomůže vůbec nic. Neřekl bych, že je to v této souvislosti poslední možnost, jelikož je také možné, že děti, které zde byly na krátkou nebo středně dlouhou dobu, pak mohli opět přijít do jiných forem zařízení, jako například do skupiny intenzivní sociálně pedagogické péče o jedince nebo do terapeutických skupin. Je to mezistanice, započatá v určitém stádiu vývoje dítěte či mladistvého, zejména dítěte, ale částečně i mladistvého, jelikož jsou zde i čtrnáctiletí. Kde musí být, jak říkáme, zajištěno velice intenzivní opatření, abychom přerušili krizový vývoj a znovu umožnili méně intenzivní, neuzavřené formy státních zařízení, koordinujících práci mládeže. A to je první část otázky.

A na druhou otázku, zda je to nouzové řešení, bych chtěl jasně odpovědět, že to v žádném případě nouzové řešení není. Je to velice intenzivní forma opatrování, ale určitě ne nouzové řešení. Dobře, v tuto chvíli není nic lepšího, momentálně je to opatření pro pomoc dětem a mládeži, které se aktuálně nabízí, v jehož rámci mohou

být přijaty obzvláště těžké případy dětí, které nemohou být v jiných zařízeních, nemohou být vychovávány v "normálních" domovech.

Jaký je rozdíl mezi umístěním v „clearingové stanici“ a například v Rummelsbergu, kde jsou děti umístěny dlouhodobě?

- Zde je velice jasný rozdíl, jelikož Rummelsberg představuje uzavřenou skupinu, ve které o děti pečují a léčí je dlouhodobě. „Clearingové stanice“ nejsou zřízeny pro dlouhodobou péči, nýbrž jsou pokusem zajišťovat velmi intenzivní pomoc, který má v úmyslu překonat krizi a ještě jednou provést podrobnou přesnou diagnostiku ve smyslu odevzdání prognózy, jak by to s dítětem mohlo rozumně pokračovat, a také v tom smyslu, že tu ještě jednoduše předpokládáme s dlouhodobějším léčebným přístupem nebo s dalšími navazujícími zařízeními, zabezpečujícími péči o mládež. Přičemž my sami zde dané léčebné terapie nedovedeme do konce, ale pouze zahájíme a poté odevzdáme jiným zařízením, která pak o jedince pečují dlouhodobě. To je zcela zásadní rozdíl. Chceme pouze překonat krizi a zajistit možnost a předpoklady, aby mohla zasáhnout jiná opatření. Proto může výsledek pobytu v „clearingové stanici“ vypadat tak, že řekneme, neboli doporučíme, že toto dítě musí být ošetřováno dlouhodobě v uzavřeném prostředí... a pak může jít například do Rummelsbergu.

Znamená to tedy, že se také přikláníte k dlouhodobějšímu umístění dítěte do nápravného zařízení?

- Když se to jeví jako nutné, tak dítě doporučíme a předáme do nápravných zařízení, ve kterých jsou pak umístěny dlouhodobě.

Odpůrci nápravných zařízení tvrdí, že výchova je možná pouze na svobodě. Jak byste se k tomu vyjádřil?

- To je velmi ideologická, ale také velmi teoretická diskuze, kde můžeme samozřejmě přijmout jedno nebo druhé extrémní stanovisko. Mohu samozřejmě přijmout stanovisko, že je výchova možná pouze na svobodě a najdu mnoho dobrých argumentů, abych tento slogan podepřel. Na druhé straně se však proti němu mohu postavit. Dítě, které žije volně na ulici, a kterému je odepřeno pedagogické působení nebo ho jen odmítá, také nemohu vychovávat. Když tu tedy dítě vůbec není, není dospělým uchopitelný, nemohu ho samozřejmě vychovávat. To je druhé extrémní stanovisko. Chtěl bych odpovědět následující otázkou. Jak ale chcete vychovávat dítě, které není přítomno?

Jaké jsou Vaše zkušenosti během těchto několika let, co existuje „clearingová stanice“?

- Já bych se ještě jednou rád vrátil k výroku, že výchova je možná pouze na svobodě. To je tak, je to velmi ideologické a z mého pohledu to nemá s praxí mnoho společného. Mnohé děti, respektive větší část dětí, které sem přišly, nám to nezažívají, že jsou zde, řeknu to přímo, uvěznění. Navíc jsou částečně rády, že jsou konečně omezeny. Jsou rády, že se nacházejí v rámci, který je do určité míry uspořádaný. Jsou rády že byly přijaty do skupiny, jelikož mnoho z těchto dětí nikdy skupinu nezažily, byly vždy odpadlíci a vyvrhelové skupin. Jsou rády, že zde mají pravidelný stravovací režim, a že je jim nabídnuto vzdělání. Velice rychle tyto nabídky přijímají a chovají se úplně jinak, než stojí v jejich spisech. Jsou zvědavý. A to je pro mě centrální. Můžu tyto děti, kterým nikdo neposkytne přístřeší, které nikdo nemůže vystát, nechat běhat po ulici, dokud jednou díky prostituci a závislosti na

drogách neskončí úplně na dně, dokud neřeknou, teď se nechám na svobodě dobrovolně vychovávat. To samozřejmě můžu udělat. Nechám je běhat na ulici, dokud dobrovolně nepřijdou, dokud nebudou krátce před koncem. Nebo řeknu, to jsou děti ve věku dvanácti, třinácti let. To nemusím nechat dojít tak daleko. Zde převezmu odpovědnost a zařídím, aby bylo možné se o ně pedagogicky postarat. A mám naději, a u mnohých se to také povede, že děti nemusejí okusit cestu prostituce a drog, nechat to dojít tak daleko, až budou křičet o pomoc. To je dlouhá diskuze, svoboda či ne, do jaké míry mám právo ovlivnit svobodu dětí a lidí.

Když vidím, jak chce dítě sáhnout na rozžhavený sporák, nechám ho se ho dotknout, aby získal vlastní zkušenosti, protože pak se z toho něco naučí, nebo mu řeknu, "Hele, dával bych si pozor, je to horké a raději bych na to nesahal." To je pro mne teoretická diskuse, prakticky to vidím jinak. A žádný rodič, i když je zastáncem svobodné výchovy, by své dítě nenechal sáhnout na sporák, když by viděl, že to chce právě udělat.

Čeho všeho je možné dosáhnout, co je možné zlepšit a udělat za dobu tří až šesti měsíců?

- Myslím si, že zlepšit se toho dá málo. Co je ale v každém případě možné... Musím ještě říci, že dětem, které sem přijdou, předchází velmi silný krizový vývoj. Děti nepřicházejí ze vzduchoprázdného prostoru, ale mají za sebou již dlouhé obtížné životopisy v pozadí těžkého rodinného zázemí, prošly mnoha stanicemi, mají za sebou také často pestré příběhy. Konkrétněji všechny děti, které zde jsou, byly předtím na psychiatrii. Prošly mnoha stanicemi. Když pak přijdou sem, nesmíme mít falešná očekávání. Když sem přijdou, je jim třináct, čtrnáct let. Většinou mají již od narození, prenatálně, těžký vývojový průběh. A pak jim je třináct let a přijdou sem. To se za půl roku mnoho nepodaří. Nejsme zde žádná autoopravna, kam donesu dítě, nějak ho ošetřím a vyléčím a ono bude zase v pořádku. Osobnostní vývoj třináctiletých, čtrnáctiletých dětí klesá. Zhoršuje se, místo aby se zlepšil. A pak nemůžeme očekávat, že budeme moci po půl roce zlepšit rozvoj dětí, které přijdou sem do „clearingové stanice“ nebo do jiného zařízení. Zde můžeme jen určit několik parametrů, několik předpokladů pro to, aby bylo dítě schopno se vážně a dobrovolně pustit do procesu proměny.

Což je právě cíl „clearingové stanice“...

- Ano, to je její cíl. Ale tato velkolepá změna se zde nenachází. Toto očekávání zde nemůžeme a nesmíme hledat. Bylo by to naprosto neprofesionální a nereálné. To jednoduše nejde. To ví v důsledku každý odborník, ale je též důležité, aby to věděli i ti ostatní. Především politikové by to měli vědět.

Jsou zde i problémy v práci, respektive s prací, které byste chtěl změnit?

- No, co se pro mě zdá být největším problémem na „clearingové stanici“ a úkolem s ní spojeným, je odevzdávání prognóz dalším formám opatrování a prognóz plynoucích z toho, jak odhadujeme další nejbližší vývoj dítěte. Tím je pro nás těžké, nevím, jak je tomu ve Würzburgu, pracovat velmi přísně a diagnostikovat dětem mnohé příznaky a symptomy.

Tak například děti, které sem přijdou s častým agresivním a delikventním chováním, nenaleznou příliš možností chovat se zločinecky či být agresivní. Takže co se týká příznaků, mohl bych po dvou nebo třech měsících říci, že je jedinec vyléčen, během tří měsíců žádný zločin a žádná agrese. To je velmi vysoký podíl úspěchu (ironie). Ale to samozřejmě není k smíchu, protože když dítě z ústavu opět vyjde a

nejdou u něj určeny symptomy, velice často se znovu stává recidivistou, delikventem nebo agresorem. A toto odhadnout zde právě není možné. To jde v tak krátkém čase velice těžce. Někdo, kdo má delikventní vývoj, potřebuje delší péči. A zde tu možnost nemá. Pak o něm mohu vypovědět méně, než bych chtěl. Rád bych měl více možností odhadnout, jak působila prognóza či jak daleko se skutečně dostal proces proměny, že se třeba i zmírnily některé symptomy. Mít možnost lépe odhadnout by bylo dobré. Ale jak by se to mělo stát, také ještě nevím. Ale to je nedostatek u všech případů, že můžeme špatně odhadnout a špatně konstruovat proměny.

Člověk by často potřeboval možnost, kdy by mu bylo například řečeno, že zde bude dítě čtyři měsíce. Pak by došel k názoru, že to může vyzkoušet s umístěním dítěte v otevřeném rámci. A to je jádro problému. Dítě by pak šlo do otevřeného institutu. A zde opětovně tvrdím, že dítě by bylo po dvou týdnech znovu delikventní a my bychom zjistili, že přeci jen potřeboval uzavřené prostředí. Pak ale nevede žádná cesta zpět. Takže by bylo dobré, kdybychom měli více možností vyzkoušet, jak daleko se nachází dítě ve svém rozvoji, a v případě, že by se tato zkouška ve skutečnosti nezdařila, rozvoj zde mohli opět zachytit. Bylo by to výhodné, ale je to samozřejmě otázka peněz. Toto mně vadí nejvíce. To, že máme málo možností, respektive že je těžké odhadnout, kde se dítě pouze přizpůsobuje prostředí a podmínkám, a kde doopravdy dochází k vnitřnímu psychickému rozvoji.

Děkuji Vám za rozhovor.

Ziele in der C – Schule
vom 30.10. – 10.11.06

Domenic:
Ich achte auf meine Körperhaltung.

Pascal:
Ich beleidige niemanden, wenn ich es nicht schaffe schreibe ich fünf Dinge auf,
wie ich höflich gegenüber meinen MitschülerInnen sein kann.

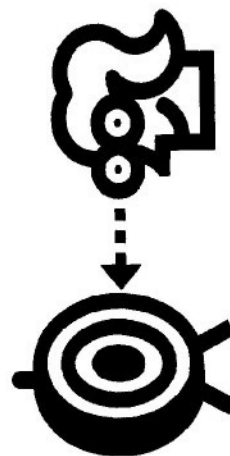
Patrick:
Ich beteilige mich aktiv am Unterrichtsgeschehen.

Julian:
Ich spreche laut und deutlich.

Kevin:
Ich gehe mit Kritik annehmend um. Bei einer 1 plane ich eine halbe Stunde ein
und schreibe eine Seite, warum ich es nicht geschafft habe.)

Sonja:
Ich gebe je zwei Kindern eine positive Rückmeldung. Jeden Tag kommen
andere Kinder an die Reihe.

Diar:
Auch wenn ich mich ärgere, bleibe ich höflich und gelassen.

Wochenziele der Kinder
20.10.06 – 27.10.06

Julian:
Ich schreibe bis zur nächsten WR einen Zwischenbericht über die bisher verbrachte
Zeit in der Clearingstelle

Kevin:
Ich schreibe eine Zusammenfassung über die Zeit vor der Clearingstelle (meine Krise) und
beschreibe meine Gefühle, die ich hatte- Erklärungen für die Entstehung der Krise.

Sonja:
Ich mache zwei Termine aus für die Bastelgruppe!
(mit Herrn Gebhardt oder Herrn Neuhauser)

Diar
Ich organisiere ein GC - Turnier.

Pascal
Ich schlage 3 Spiele für je 2 Teilnehmer in der kommenden Woche vor
Domenic:

Ich bespreche am Dienstag und Donnerstag jeweils eine halbe Stunde mit einem
Erzieher meine Akte.
(mit Frau Kern)
1. Ich beschreibe eine Information aus meiner Akte
2. Ich beschreibe wie ich früher darüber gedacht habe
3. Ich beschreibe wie ich jetzt darüber denke

Patrick:
Ich bespreche 2 Mal mit Herrn Hufnagl das Hilfeplangespräch nach

Příloha č. 8

DOTAZNÍK URČENÝ KLIENTOVI V PRVNÍCH DNECH POBYTU V INTENZIVNĚ TERAPEUTICKÉ SKUPINĚ S INTEGROVANOU „CLEARINGOVOU STANICÍ“

Fragebogen für das Kind bei Aufnahme in die Clearingstelle

Datum: 11.11.2023 Name: [REDACTED]

- Wie geht es dir? Wie fühlst du dich?
Ich fühle mich sehr nervös
- Woher kommst du? Wo war dein letzter Aufenthaltsort?
Aus Regensburg. Die Adresse von Br. 15. 5. 2023
in einer Freundin
- Weißt du wo du jetzt bist? Weißt du was die Clearingstelle und
Intensivtherapeutische Gruppe ist?
Eine geschlossene Jugendhilfe. Die hilft Jugendlichen
wieder einen normalen Lebenslauf zu haben.
- Weißt du warum du hier bist?
Weil ich nicht mehr auf meine Mutter
gehört habe.
- Was isst du gerne?
Schokolade mit Feinmas und Kartoffel Salat
- Welche Musik magst du?
Dubstep Rap

© Clearingstelle und Eltern-Kind-Team (ELT) der Clearingstelle des Landes Brandenburg für die Aufnahme von Kindern in die Clearingstelle des Landes Brandenburg

1

7) Was ist dein Lieblingsfilm?
Scary Movie 3

8) Was machst du gerne? (Spiele...)
Ich Fräulein ringen und mit Silvana
Vogelkicken und unternehmen

9) Was kannst du gut?
PS 2 spielen

10) Wen magst du gerne? Welche Personen sind dir wichtig?
Meine Mutter und Silvana.
Meine Elternteile und Silvana.

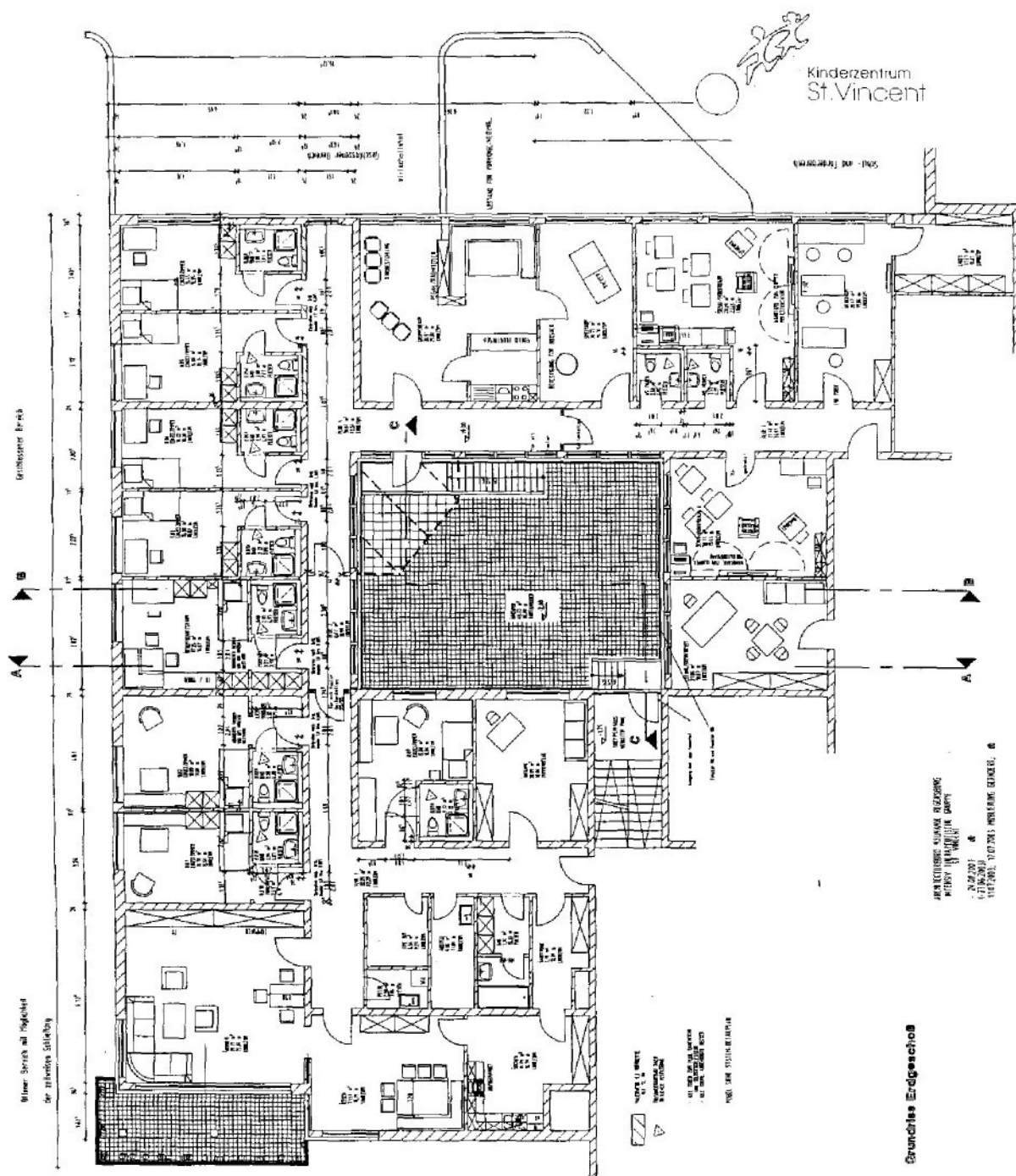
11) Was willst du schon lange mal wieder machen?
Zu meiner Oma zu fahren

12) Was würdest du dir wünschen, wenn du 3 Wünsche frei hättest?
1. Wunsch: Das ich wieder nach Hause darf und mich
mit meiner Mutter vertragen.
2. Wunsch: Mit Silvana für immer zusammen zu bleiben.
3. Wunsch: Das ich mal wieder was mit meiner Mutter
unternehme.

© Clearingstelle und Eltern-Kind-Team (ELT) der Clearingstelle des Landes Brandenburg für die Aufnahme von Kindern in die Clearingstelle des Landes Brandenburg

2

VNITŘNÍ PROSTORY INTENZIVNĚ TERAPEUTICKÉ SKUPINY S INTEGROVANOU „CLEARINGOVOU STANICÍ“

Příloha č. 10

STRUKTURA DNE BĚHEM TÝDNE V INTENZIVNĚ TERAPEUTICKÉ SKUPINĚ S INTEGROVANOU „CLEARINGOVOU STANICÍ“

Tagesstruktur der gesamten Woche im Überblick

	Montag	Dienstag	Mittwoch	Donnerstag	Freitag	Samstag	Sonntag
7:15 h	WECKEN	WECKEN	WECKEN	WECKEN	WECKEN		
8:00 h	FRÜHSTÜCK	FRÜHSTÜCK	FRÜHSTÜCK	FRÜHSTÜCK	FRÜHSTÜCK		
8:30 h	SCHULE	SCHULE	SCHULE	SCHULE	SCHULE	WECKEN	WECKEN
9:30 h						FRÜHSTÜCK	FRÜHSTÜCK
10:00 h							
10:30 h							
12:30 h	SCHULSCHLUSS anschl. FREIZEIT	SCHULSCHLUSS anschl. FREIZEIT	SCHULSCHLUSS anschl. FREIZEIT	SCHULSCHLUSS anschl. FREIZEIT	SCHULSCHLUSS anschl. FREIZEIT	ORDNUNGSDIENSTE	FREIZEIT
13:00 h	MITTAGESSEN	MITTAGESSEN	MITTAGESSEN	MITTAGESSEN	MITTAGESSEN		
13:30 h	FREIZEIT	FREIZEIT	FREIZEIT	FREIZEIT	FREIZEIT	MITTAGESSEN	MITTAGESSEN
14:00 h	LERNZEIT	LERNZEIT	LERNZEIT	LERNZEIT	WOCHENREFLEXION	FREIZEIT	FREIZEIT
14:30 h						RUHEZEIT	RUHEZEIT
15:00 h	SCHULE / THERAPIE	SCHULE / THERAPIE	SOZIAL. KOMPETENZTRAINING	SCHULE / THERAPIE <i>Wirkungstest</i>	THERAPIE, PROJEKT oder FREIZEIT	PROJEKT oder FREIZEIT	PROJEKT oder FREIZEIT
15:30 h							
16:00 h	SCHULSCHLUSS anschl. FREIZEIT / THERAPIE	SCHULSCHLUSS anschl. FREIZEIT / THERAPIE	SCHULSCHLUSS anschl. FREIZEIT / THERAPIE	SCHULSCHLUSS anschl. FREIZEIT / THERAPIE			
16:30 h		GRUPPENSTUNDE					
18:00 h	ABENDESSEN	ABENDESSEN	ABENDESSEN	ABENDESSEN	ABENDESSEN	ABENDESSEN	ABENDESSEN
18:30 h	FREIZEIT	FREIZEIT	FREIZEIT	FREIZEIT	FREIZEIT	FREIZEIT	FREIZEIT
19:00 h	ABENDPROGRAMM oder FREIZEIT	ABENDPROGRAMM oder FREIZEIT	ABENDPROGRAMM oder FREIZEIT	SPIELEABEND	ABENDPROGRAMM oder FREIZEIT	ABENDPROGRAMM oder FREIZEIT	ABENDPROGRAMM oder FREIZEIT
20:30 h	ZIMMER und EINSCHLUSS	ZIMMER und EINSCHLUSS	ZIMMER und EINSCHLUSS	ZIMMER und EINSCHLUSS	ZIMMER und EINSCHLUSS	ZIMMER und EINSCHLUSS	ZIMMER und EINSCHLUSS
21:00 h	LICHT AUS	LICHT AUS	LICHT AUS	LICHT AUS	ZIMMER und EINSCHLUSS	ZIMMER und EINSCHLUSS	LICHT AUS
21:30 h					LICHT AUS	LICHT AUS	